

Romanian Translation of the Report of the Group of Eminent Persons of the Council of Europe on “Living Together – Combining diversity and freedom in 21st century Europe”. Original: English. 2011, Strasbourg, France

Cum să trăim împreună

Diversitate și libertate în Europa secolului XXI

Raport al Grupului Persoanelor Eminente al Consiliului Europei

Cuprins

Rezumat	5
Introducere	9
Partea întâi – Amenințarea	12
A. Care sunt riscurile și cât de serioase sunt ele?	12
1. Creșterea intoleranței	12
2. Creșterea susținerii pentru partidele xenofobe și populiste	19
3. Discriminarea	19
4. Prezența unei populații practic fără drepturi	21
5. Societățile paralele	23
6. Extremismul islamic	25
7. Pierderea libertăților democratice	26
8. O posibilă ciocnire între „libertatea religioasă” și libertatea de exprimare ...	27
B. Ce se ascunde în spatele acestor riscuri?	28
1. Insecuritatea	28
2. Imigrația	29
3. Imaginea distorsionată a minorităților în mass-media și stereotipuri dăunătoare	32
4. Criza de lideri.....	33
Partea a doua – Răspunsul	35
A. Principii directoare	35
B. Principalii actori ai schimbării	39
1. Educația.....	39
2. Mass-media	41
3. Angajatorii și sindicatele.....	43
4. Societatea civilă	43
5. Biserici și grupuri religioase	46
6. Celebrități și „modele”	47
7. Orașe și metropole	49
8. State membre	54
9. Instituții europene și internaționale.....	54

<i>C. Propuneri de acțiune</i>	57
I. Recomandări strategice	57
II. Recomandări specifice	60
Anexa 1: Termeni de referință ai Grupului	71
Anexa 2: Întâlniri ale Grupului și persoane intervievate	73
Anexa 3: Bibliografie selectivă	75
Anexa 4: Membri ai Grupului	81

Rezumat

În vara anului 2010, Secretarul General al Consiliului Europei, Thorbjørn Jagland, a cerut unui „Grup de Persoane Eminente” (figurând în continuare ca „Grupul”) să întocmească un raport privind provocările aduse de resurgența intoleranței și discriminării în Europa. Raportul analizează gravitatea riscurilor, identifică sursele lor și face o serie de propuneri pentru „cum să trăim împreună” în societățile europene deschise.

Grupul este condus de fostul ministru german al Afacerilor Externe, Joschka Fischer, și este format din nouă membri – patru femei și cinci bărbați – fiecare dintr-un alt stat al Consiliului Europei. Pe lângă domnul Fischer, grupul mai include pe Emma Bonino (Italia), Timothy Garton Ash (Marea Britanie), Martin Hirsch (Franța), Danuta Hübner (Polonia), Ayşe Kadioğlu (Turcia), Sonja Licht (Serbia), Vladimir Lukin (Rusia) și Javier Solana (Spania). Raportor este Edward Mortimer (Marea Britanie).

Grupul își bazează ferm concluziile și recomandările pe principiile Convenției Europene a Drepturilor Omului, în special pe libertatea individuală și egalitatea în fața legii. Una dintre concluzii este că discriminarea și intoleranța sunt larg răspândite în Europa de astăzi, în special împotriva romilor și imigranților, dar și a persoanelor de origine imigrantă, care sunt tratate adeseori ca și străinii chiar în țările în care s-au născut și ale căror cetățeni sunt.

Raportul susține cu fermitate ideea că identitățile sunt o problemă de voință a individului în cauză și că nimeni nu ar trebui să fie obligat să își aleagă sau să accepte o identitate principală excluzându-le pe celelalte. Raportul susține că societățile europene trebuie să îmbrățișeze diversitatea și să accepte că oricine poate fi un „european pur” – de exemplu un neamț de origine turcă, o franțuzoaică de origine nord-africană sau un britanic de origine asiatică – tot așa cum poate fi un afro-american sau italo-american. Dar acest lucru nu poate funcționa decât dacă toți rezidenții pe termen lung sunt acceptați drept cetățeni și dacă toți, indiferent de credință religioasă, cultură sau apartenență etnică, sunt tratați în mod egal în fața legii, de către autorități și de către concetățenii lor. Ca orice alt cetățean dintr-o democrație, ei ar trebui să aibă un cuvânt de spus în procesul de elaborare a legilor, dar nici religia și nici cultura nu pot fi acceptate drept scuze pentru infracțiuni.

Raportul este compus din două părți: „Amenințarea” și “Răspunsul”.

În prima parte, Grupul identifică opt riscuri specifice la adresa valorilor Consiliului Europei: creșterea intoleranței; creșterea susținerii pentru partidele xenofobe și populiste; discriminarea; prezența unei populații practic fără drepturi; societățile paralele; extremismul islamic; pierderea libertăților democratice și o posibilă ciocnire între „libertățile religioase” și libertatea de exprimare. În spatele acestor riscuri, sugerează raportul, stau insecuritatea (care rezultă din dificultățile economice ale Europei și sentimentul unui relativ declin); fenomenul de imigrație în masă (atât cel resimțit în practică cât și cel perceput); imaginile distorsionate și stereotipurile nocive despre minorități prezente în mass-media și în rândul opiniei publice și o lipsă de

lideri care pot inspira încredere prin articularea unei viziuni clare privind destinul Europei.

În a doua parte, Grupul începe prin stabilirea celor 17 principii care ar trebui, în opinia sa, să călăuzească răspunsul Europei la aceste amenințări, începând cu precizarea că „cel puțin trebuie să existe un acord că legea trebuie respectată și o înțelegere comună a ceea ce reprezintă legea și cum poate fi ea schimbată”. Apoi sunt identificați principalii actori capabili de a aduce schimbările necesare în cadrul atitudinilor publice: educația, mass-media, angajatorii și sindicatele, societatea civilă, bisericile și grupurile religioase, celebritățile și „modelele”, orașele și metropolele, statele membre, instituțiile europene și internaționale. În cazul majorității acestor categorii, raportul include scurte portrete ale anumitor grupuri sau indivizi a căror activitate Grupul o consideră „lăudabilă și demnă de urmat”. Raportul se încheie cu 59 de „propuneri de acțiune”, dintre care primele 17 sunt etichetate drept „recomandări strategice”, în timp ce restul, „recomandările specifice”, se referă în principal la Uniunea Europeană, Consiliul Europei și statele lor membre.

Principii

Cele 17 principii directoare de la începutul părții a doua constituie un fel de manual al diversității pe care toți factorii de decizie politică, liderii de opinie și activiștii societății civile le-ar putea reține sau le-ar putea avea la îndemână. Grupul insistă atât asupra drepturilor și obligațiilor cetățenilor dintr-o democrație, în special în cazul noilor veniți și minorităților, al egalității în drepturi între bărbați și femei cât și asupra faptului că în măsura în care respectă legea, imigranții nu ar trebui „să renunțe la credința, cultura sau identitatea lor”. Se afirmă faptul că măsurile speciale care asigură faptul că membrii grupurilor dezavantajate sau marginalizate se bucură de o reală egalitate de oportunități sunt justificate și necesare și că e nevoie de eforturi pentru a permite membrilor diverselor grupuri religioase, culturale sau etnice să se cunoască între ei și să lucreze împreună în asociații voluntare. În sfârșit, este susținut dreptul la libertate de exprimare, adăugându-se că „declarațiile publice care tind să creeze sau să amplifice prejudecățile publice împotriva membrilor oricărui grup – și în special a membrilor minorităților, imigranților sau persoanelor de origine imigrantă – nu ar trebui lăsate fără răspuns”.

Propuneri

Recomandările strategice ale raportului urmează îndeaproape aceste principii. Statele sunt îndemnate „să extindă drepturile și obligațiile cetățenești, inclusiv dreptul de a vota, la cât mai mulți rezidenți posibil” și, ca măsură intermediară, să acorde tuturor rezidenților străini dreptul de a vota în cadrul alegerilor locale. Ele sunt îndemnate, de asemenea, să corecteze „informația manipulatoare și stereotipurile privind imigrația”, și să ofere cetățenilor lor „o imagine reală a situației imigranților și a necesităților prezente și viitoare ale Europei în domeniul migrației”. Dreptul și sarcina lor de a controla imigrația este recunoscut, însă toți europenii sunt îndemnați „să îi trateze în mod corect și uman pe solicitanții de azil politic și emigranții care ajung în Europa”,

manifestând solidaritate și o repartizare corespunzătoare a sarcinilor între statele membre. Consiliul Europei și Uniunea Europeană (UE) sunt încurajate să lucreze împreună pentru elaborarea „unei politici atotcuprinzătoare, coerente și transparente privind imigrația” pentru întreaga Europă. În cele din urmă, popoarele Europei sunt îndemnate să îi ajute pe „vecinii lor din Orientul Apropiat și Africa de Nord care își demonstrează cu atâta curaj în prezent atașamentul față de valorile universale ale libertății și democrației”, mai ales oferindu-le șansa de a participa, „cu un statut corespunzător”, în cadrul instituțiilor și convențiilor europene.

Printre recomandările specifice emise, Grupul sugerează că Secretarul General al Consiliului Europei ar trebui să numească un reprezentant de nivel înalt care să aducă conținutul raportului la cunoștința liderilor politici și care să monitorizeze aplicarea sa, iar Polonia și Ucraina, în calitate de deținătoare ale președințiilor UE și, respectiv, a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europe în toamna acestui an, ar trebui să convoace un summit comun privind diversitatea pentru a „lua în considerare problemele ridicate în cadrul acestui raport și pentru a ajunge la un acord privind o strategie comună de acțiune în domeniul diversității și drepturilor omului”.

Introducere

În cadrul încă tânărului secol XXI, europenii au pentru ce să fie recunoscători. Per ansamblu, viețile lor sunt mai libere, mai sănătoase, mai bogate, mai liniștite și probabil mai lungi decât cele ale strămoșilor lor din secolele anterioare – și, nota bene, decât cele ale contemporanilor lor din multe alte părți ale lumii. Ei au eliminat multe dintre practicile umane ale trecutului, inclusiv pedeapsa cu moartea, și au acceptat un grad de responsabilitate pentru bunăstarea fiecăruia în timpuri de restriște. Nu numai în cele 27 de state membre ale Uniunii Europene (UE), ci în toate cele 47 de state membre ale Consiliului Europei, drepturile și libertățile lor – deși încă prea des încălcate și neglijate – sunt ancorate în Convenția Europeană a Drepturilor Omului și susținute de verdictele Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO).

Și totuși, Europa este măcinată de vremuri tulburi. Europeanii nu au încredere că prosperitatea lor poate rezista ascensiunii noilor puteri, ale căror economii par mai dinamice și mai competitive decât ale lor. Ei se tem că viețile mai lungi și scăderea natalității i-ar putea lăsa cu prea puțini oameni în câmpul muncii pentru a susține și a se îngriji de numărul în creștere al pensionarilor. Dar ei se tem și de sosirea unui mare număr de oameni de pe alte continente – oameni care migrează în căutarea unei vieți mai bune, ca și atâția europeni în trecut, oameni a căror muncă susținută și spirit antreprenorial ar putea ajuta Europa să rezolve această problemă. De ce se tem europenii de acest lucru, în loc să îl sprijine? Pentru că se tem că noii veniți vor fi pur și simplu prea mulți și că vor mări insulele de șomaj persistent și de sărăcie care există deja în mijlocul prosperității lor și pentru că ezită să își împartă viețile cu oameni pe care îi percep, în mod corect sau greșit, ca fiind diferiți de ei.

Pentru a domoli primele dintre temerile respective, statele au dreptul și sarcina de a controla migrația. Dar în acest proces ele trebuie să le reamintească cetățenilor lor de ce cel puțin unii dintre imigranți sunt necesari și ar trebui să fie bineveniți și, consecvenți valorilor umane europene, ele trebuie să respecte drepturile fundamentale care aparțin fiecărei ființe umane, de orice naționalitate sau de nici una. Într-adevăr, persoanele apatride, care nu beneficiază de protecția unei țări de origine sunt deseori cei pentru care drepturile universale sunt cele mai importante.

Cea de-a doua temere – teama de diversitate – este una pe care acest raport încearcă să o abordeze. Așadar, să începem prin a ne reaminti că societățile europene au fost întotdeauna diverse. Europa datorează acestei diversități multe dintre cele mai mari realizări ale sale – deși diversitatea greșit înțeleasă a jucat un rol important și într-unele din cele mai mari tragedii ale sale.

Iar diversitatea este destinul Europei din două motive.

În primul rând, majoritatea celor care au venit în Europa în ultimele decenii și urmașii lor vor rămâne aici. Mulți rămân atașați moștenirii culturale al țărilor lor de origine. Dar ce e în neregulă cu asta? Atâta timp cât se supun legii, persoanele care vin să trăiască într-o nouă țară nu ar trebui să renunțe la credința, cultura sau identitatea lor. Într-adevăr, această diversitate poate contribui la creativitatea de care Europa are nevoie, acum mai mult ca oricând. Dar asta înseamnă și că viețuirea în comun în Europa necesită o privire în afara Europei. Ceea ce se întâmplă în părți ale lumii de

unde acești noi europeni provin și, mai ales, la vecinii Europei, ne va afecta probabil pe toți dintre noi, în bine sau rău. Nu putem decide soarta vecinilor noștri, dar trebuie să fim gata să-i ajutăm și, de asemenea, să învățăm de la ei, atât cât putem.

În al doilea rând, chiar faptul că Europa îmbătrânește înseamnă că e nevoie de mai mulți emigranți. Fără aceștia, Comisia Europeană estimează că, peste 50 de ani, forța de muncă din cadrul UE va scădea cu 100 de milioane, chiar dacă populația totală va continua să crească. Aceasta este rețeta declinului.

Așadar diversitatea nu va dispărea. Ea modelează viitorul Europei într-o lume în rapidă schimbare și va continua să o facă. De aceea, este vital ca europenii să răspundă provocărilor sale într-un mod mai eficient și mai deschis – și, pentru a fi direcți, mai bine decât o fac în prezent. De această dată, ei nu-și pot permite să greșească. Din păcate, există semne că ei sunt în pericol să facă această greșeală.

În prima parte a raportului nostru descriem unele dintre aceste semne și sugerăm, pe scurt, ce ar putea fi în spatele lor. În partea a doua expunem o serie de principii directoare pentru a îmbunătăți situația, pentru a identifica principalii actori ai schimbării și pentru a încheia cu o listă de recomandări – unele strategice, altele specifice – adresate acestor actori.

În timp ce elaboram acest raport, în jurul nostru s-a dezlănțuit o dezbatere la care s-au alăturat mulți lideri europeni. Unul după altul, liderii politici ai Germaniei, Marii Britanii și Franței au afirmat, în cuvinte aproape identice, că „multiculturalismul” a eșuat.¹

Suntem, bineînțeles, conștienți de această dezbatere, dar credem că termenul „multiculturalism” este utilizat în atâtea moduri diferite, însemnând lucruri diferite pentru popoare diferite și țări diferite – oare este o ideologie? un set de politici? o realitate socială? – încât în cele din urmă creează mai multă confuzie. De aceea, am decis să evităm folosirea acestui termen și să ne concentrăm în schimb asupra identificării de politici și abordări care vor permite societăților europene să combine diversitatea și libertatea.

În cadrul elaborării acestui raport, Grupul a organizat audieri în cinci orașe europene cu o serie de martori și a utilizată o gamă largă de documente ale Consiliului Europei și ale altor organizații internaționale și naționale. (Atât martorii cât și documentele sunt menționate în anexele de la sfârșitul raportului.) Avem o datorie specială față de raportorul nostru, Edward Mortimer, pentru maniera angajată, cordială și iscusită prin care a transformat discuțiile noastre în argumente coerente. Deși suntem recunoscători pentru tot acest sprijin, fără de care nu ne-am fi putut realiza misiunea, responsabilitatea pentru opiniile exprimate este doar a noastră.

1. Angela Merkel, discurs adresat membrilor Uniunii Tineretului (*Junge Union*), Potsdam, 16 octombrie 2010; David Cameron, discurs la Conferința de Securitate de la München, 5 februarie 2011; Nicolas Sarkozy, interviu la emisiunea de televiziune *Paroles de Français* (TF1), 11 februarie 2011.

Joschka Fischer
(Preşedinte)
Emma Bonino
Timothy Garton Ash
Martin Hirsch
Ayşe Kadioğlu

Danuta Hübner
Sonja Licht
Vladimir Lukin
Javier Solana

aprilie 2011

Partea întâi – Amenințarea

Termenii noștri de referință ne impun să evaluăm „gravitatea riscurilor ridicate de creșterea intoleranței la adresa Consiliului Europei” și apoi să identificăm sursele acestor fenomene. În această primă parte a raportului nostru încercăm să facem acest lucru, mai întâi prin enumerarea fenomenelor în cauză și apoi, mai pe scurt, să sugerăm ce s-ar putea afla în spatele lor.

A. Care sunt riscurile și cât de grave sunt ele?²

Considerăm că valorile Consiliului Europei sunt cele menționate în Statutul Organizației și în Convenția Europeană a Drepturilor Omului – în esență cele ale păcii, democrației, drepturilor omului și statului de drept. Credem că aceste valori sunt într-adevăr amenințate de creșterea intoleranței și a altor fenomene pe care le enumerăm mai jos.

1. Creșterea intoleranței

Acesta este fenomenul care ne stârnește cel mai mult îngrijorarea și care pare să se manifeste prin intermediul tratamentului ostil și discriminatoriu la care sunt supuși membrii din diverse grupuri în prezent în Europa. Nu pretindem că am stabilit o listă exhaustivă a acestor grupuri. Suntem conștienți, de exemplu, că persoanele lesbiene, homosexuale, bisexuale și trans-sexuale (LGBT) se confruntă cu prejudecăți, ostilitate și discriminare pe scară largă, care au rădăcini adânci în întreaga Europă și că în special drepturile la libertatea de asociere și libertatea de exprimare ale acestor persoane sunt încălcate într-un număr de state membre ale Consiliului Europei.³ De asemenea, suntem pe deplin conștienți că și alte grupuri minoritare, inclusiv minorități naționale și religioase, sunt victime ale diverselor forme de discriminare în întreaga Europă, dar observăm în special răspândirea intoleranței și ostilității împotriva următoarelor grupuri.

a. Romii

Romii, împreună cu populația Sinti (un grup înrudit care a ajuns în Europa, provenind din India, în Evul Mediu timpuriu), formează cea mai mare minoritate a Europei,

2. În cadrul acestei secțiuni, am analizat o gamă largă de exemple din toate părțile Europei. Însă am decis să nu nominalizăm sau să scoatem în evidență anumite state membre. Există multe alte organisme care fac acest lucru, inclusiv structuri ale Consiliului Europei și ale altor instituții, la care ne referim. Obiectivul nostru este de a descrie și analiza tendințe care sunt comune unui mare număr de țări și care necesită un răspuns interesat și vigilent din partea statelor membre.

3. Discriminarea pe baza orientării sexuale și identității de gen, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, raport, martie 2010.

estimată la 10-12 milioane de persoane pe întregul continent și sunt prezenți de multe secole în aproape toate statele membre ale Consiliului European. În unele state ele constituie aproape 10% din populație. Spre deosebire de alte minorități, ei nu sunt nici „nou veniți” și nici nu dețin o „patrie” compactă în care ar putea aspira la autodeterminare. Marea majoritate a lor sunt cetățeni ale țărilor europene.⁴ Ei nu au nici o religie proprie nici un „stat înrudit” care i-ar putea sprijini sau ar putea solicita lucruri în numele lor. Ei se disting de restul populației, într-o anumită măsură, prin înfățișarea lor fizică, dar în primul rând prin cultura și tradițiile lor (deși majoritatea nu mai sunt nomazi), și înainte de toate prin excluderea lor socială. În fiecare țară, venitul lor mediu, nivelul de educație și nivelul de angajare într-un loc de muncă îi situează în partea de jos a scării sociale. Nici un alt grup nu suferă un grad mai mare de discriminare și de prejudecăți și nici o altă țară europeană nu se poate mândri cu modul în care îi tratează. Condiția lor este un reproș permanent la adresa întregului continent și reprezintă una dintre cele mai persistente încălcări de către europeni a ceea ce ne place să numim „valori europene”.

Populația romă este încă în multe cazuri victima intoleranței, discriminării și respingerii bazate pe prejudecăți cu rădăcini adânci, care, în unele cazuri, sunt promovate și încurajate de guvernele statelor membre și de alți demnitari, care fac declarații publice susținând, de exemplu, că romii sunt „predispuși genetic la infracțiuni”. Ei sunt deseori percepuți în mod negativ de majoritatea populației. După cum remarca și Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului European, Thomas Hammarberg, „trebuie să recunoaștem că un aspect major al suferinței sociale a romilor este sentimentul anti-țigănesc foarte răspândit”.⁵

În unele state membre (în special cele care au avut economii planificate) rata șomajului în cadrul populației romă este în prezent de aproape 80% – chiar 90% în rândul femeilor. Romii sunt de obicei primii care sunt concediați atunci când angajatorii trebuie să reducă forța lor de muncă. În multe state ei un acces restricționat la educație, locuințe și sistemul de sănătate, într-un mod care demonstrează în mod clar discriminarea la care sunt supuși. Romii trăiesc deseori în condiții precare, în locuințe fără acces la apă potabilă, electricitate sau rețele de canalizare, situate în zone cu un acces foarte redus la sistemul de sănătate. Conform grupurilor de interese romă, municipalitățile folosesc o gamă variată de tehnici pentru a evita ca romii să locuiască în cartierele urbane cele mai prospere. Accesul la educație este de asemenea un motiv serios de îngrijorare în unele state membre. Rata de abandon școlar în rândul copiilor romi rămâne dezastruoasă, punându-i în mare pericol de a deveni victimele traficului de persoane. Sunt și cazuri în care primarii refuză dreptul de a frecventa școala copiilor ai căror părinți trăiesc în tabere ilegale. În unele locuri, copiii romi sunt segregati de restul populației în scopuri educaționale, de exemplu fiind repartizați într-un număr disproporționat în școli speciale pentru copii cu dizabilități mentale.

Participarea romilor în viața publică și politică în întreaga Europă este de asemenea limitată. Uneori li se interzice dreptul de a vota pentru că nu au certificate de naștere, cărți de identitate sau reședințe înregistrate oficial. Ei rămân mult subreprezențați în

4. *Notă:* în cadrul acestui raport, sintagma „țări europene”, în afara cazurilor când se specifică altceva, se referă la cele 47 state membre ale Consiliului European.

5. Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului European, Al IV-lea Raport trimestrial pe 2010, februarie 2011.

instituțiile alese și, de asemenea, în cadrul categoriilor cu un nivel profesional înalt, cum ar fi avocații, doctorii sau polițiștii. Unele state membre înregistrează chiar o creștere recentă a actelor violente și agresiunilor fizice împotriva romilor.

În special după extinderile Uniunii Europene din 2004 și 2007, un mare număr de romi au emigrat, în căutarea unui loc de muncă și a unor condiții de viață mai bune, din estul către vestul Europei – unde, în cele mai multe cazuri, nu au fost bine primiți. Deși sunt cetățeni ai UE, ei au fost tratați cu, și în unele cazuri au fost supuși, deportării în țările lor de origine.

b. „Imigranții” și solicitanții de azil

Folosim ghilimelele aici pentru că, deși „imigranți” este termenul folosit cel mai des de oamenii care sunt ostili către acest grup, indivizii la care se referă nu sunt adeseori imigranți sub nici un aspect juridic dau definiție tehnică a termenului. De fapt există puține sau nici o prejudecată împotriva străinilor care vin să trăiască și să muncească într-o țară în care ei sunt inseparabili vizual de majoritatea locuitorilor, vorbesc aceeași limbă, au în mare parte același stil de viață și pot să-și câștige existența. Dar oamenii a căror înfățișare sau stil de viață îi distinge față de majoritate sunt deseori considerați „imigranți”, chiar și atunci când ei sau părinții și bunicii lor sunt născuți în acea țară și au trăit acolo toată viața lor. Astfel de persoane sunt considerate parte a unui grup care crește rapid și deseori este văzut ca o amenințare la adresa populației autohtone și a modului ei de viață. În acest grup sunt incluși și solicitanții de azil – zăgrăviți pe larg de mass-media ca fiind „problematici” și „hoți de buzunare” – iar uneori chiar oamenii care au fost acceptați ca refugiați de bună credință din țări de origine unde erau persecutați.

Atitudini ale populației față de imigranți

Următoarele păreri despre imigranți au fost identificate ca fiind larg răspândite, pe baza unor investigații, întâlniri și cercetări la fața locului în câteva țări europene desfășurate pentru publicația Consiliului Europei *Imigranții și urmașii lor – ghid al politicilor pentru bunăstarea tuturor în societățile pluraliste*.⁶

- i. „*Imigranții au dus la creșterea criminalității.*” Acest lucru este repetat pe scară largă de către mass-media, oficiali și anumiți „experți în securitate” și este acceptat necondiționat de către o mare parte a populației, prin formulări de genul: „imigranții, în special imigranții ilegali, sunt infractori”; „imigranții respectă mai puțin legea decât localnicii”; „imigranții sunt responsabili pentru o mare parte din infracțiunile care au loc”; „ei vin în țara noastră pentru a comite infracțiuni” și „acum că ei sunt aici, orașele și străzile noastre sunt mai puțin sigure”.

6. *Imigranții și urmașii lor – Ghid al politicilor bunăstării în societățile pluraliste*, Council of Europe Publishing, decembrie 2010.

- ii. *„Imigranții aduc boli în țara noastră”*, sau *„imigranții sunt de vină pentru reaparitia anumitor boli care dispăruseră din Europa de câteva decenii”*. Susținătorii acestor afirmații consideră că imigranții ilegali și fără acte adeseori au o sănătate mai precară decât restul populației și că anumite infecții și boli transmisibile sunt mai răspândite în rândul comunităților de imigranți decât în rândul populației autohtone.
- iii. *„Muncitorii imigranți ne iau locurile de muncă.”* Această opinie este extrem de răspândită în societățile europene, în special în rândul muncitorilor din sectoarele unde există un număr mare de imigranți. Ea se aplică nu doar imigranților propriu-zisi, ci și copiilor lor, așa numita a doua generație, care încă sunt văzuți ca „nefăcând parte din națiuni” datorită înfățișării lor fizice, culturii sau legăturilor de familie.
- iv. *„Muncitorii imigranți scad salariile noastre.”* Mulți oameni care acceptă faptul că nu există nici o dovadă că imigranții și localnicii sunt în competiție directă pentru locuri de muncă subscriu însă la afirmația că, prin prezența lor, imigranții contribuie la scăderea veniturilor. Această opinie este răspândită în special în cadrul sindicatelor, cel puțin în rândul membrilor importanți.
- v. *„Imigranții abuzează de statul bunăstării.”* Imigranții și familiile lor sunt acuzați că abuzează de serviciile oferite de statul bunăstării în trei moduri. În primul rând, se afirmă că ei folosesc excesiv și incorect serviciile și asistența publică, la care se consideră că au acces mai mare, mai liber și mai puțin reglementat decât alți cetățeni. În al doilea rând, se pretinde că au acces la bunuri și servicii care nu li se cuvin din punct de vedere legal și astfel comit fraude fățișe în detrimentul populației autohtone. În al treilea rând, se pretinde că în timpul șederii lor, care se presupune a fi temporară și motivată mai ales de dorința de a beneficia de statul european al bunăstării, ei obțin mai multe beneficii economice decât creează.
- vi. *„Imigranții se comportă ca și cum aceste locuri le aparțin.”* Această atitudine este răspândită în special în rândul oamenilor în vârstă, care au impresia că noii veniți nu îi respectă, că modul lor de viață familiar este amenințat și că „tipul cultural și modul de viață al imigranților sunt respectate mai mult decât al nostru”.
- vii. *„Imigranții construiesc societăți paralele.”* Imigranții sunt adesea descriși ca fiind un grup social și politic străin membrilor societății gazdă. Este acordată atenție cazurilor în care ei se comportă ca o comunitate închisă și ascunsă și mai puțin cazurilor în care ei sunt deschiși și caută relații de prietenie cu membri ai altor grupuri. Afirmațiile tipice sunt „le place să stea între ei”, „nu doresc să se integreze”, „nu vorbesc limba noastră” și „tot ce doresc sunt drepturi fără îndatoriri”.
- viii. *„Copiii imigranților duc la scăderea standardelor din școlile noastre.”* Se consideră că copiii imigranților „au rezultate slabe la școală pentru că părinții lor nu au abilitățile și educația să îi crească așa cum trebuie” și sunt învinuiți adeseori pentru dificultățile lor: „nu orbesc limba țării gazdă”; „se

înscriu la școală în mijlocul anului școlar” și „nu știu cărei culturi îi aparțin cu adevărat” .

- ix. „*Femeile imigrante trăiesc ca o minoritate.*” Imigrații non-europeni sunt deseori priviți ca fiind „înapoiți” în privința civilizației în general și mai ales în privința egalității de gen. Această prejudecată este îndreptată, în prezent, în special împotriva musulmanilor și arabilor.

Poate există un sâmbure de adevăr în unele din aceste afirmații, în unele contexte specifice. Vom examina acest lucru atunci când vom evalua sursele din spatele riscurilor. Însă toate sunt generalizări absolute și toate sunt vehiculate în mod constant în întreaga Europă, atât în discursul privat cât și în cel public. Luate împreună, ele exprimă o ostilitate adâncă și larg resimțită față de o categorie foarte mare de oameni care sunt susceptibili să sufere atât moral cât și material drept consecință.

c. Musulmanii

Intensificarea atitudinilor negative față de musulmani în Europa este confirmată de sondajele de opinie desfășurate de *Pew Global Attitudes Project*.⁷ În unele țări europene, procentajul celor intervievați care au fie o opinie „oarecum nefavorabilă” fie „foarte nefavorabilă” față de musulmani a crescut substanțial între 2004+2005 și 2010 sau, în anumite cazuri, au rămas la un nivel ridicat, uneori aproape de 50%.

Alte cercetări din Europa confirmă prevalența opiniilor negative față de minoritățile musulmane. Islamul este chiar perceput drept o amenințare majoră la adresa Europei de către mulți europeni pentru că ei consideră că minoritatea crește și că Islamul este incompatibil cu „o viață europeană modernă”.

Raportul din 2009 al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene confirmă faptul că acest sentiment persistent anti-musulman din Europa nu se restrânge în nici un fel la exprimarea opiniei. Unul din trei respondenți musulmani intervievați în acest raport au spus că au fost tratați discriminatoriu și 11% au spus că au fost victime directe ale unor activități criminale motivate rasial (atac, amenințare sau hărțuire semnificativă) cel puțin o dată în ultimele 12 luni. Cele mai înalte nivele de discriminare au fost înregistrate la angajări și la serviciile prestate de sectorul privat.⁸ Alte studii arată, de asemenea, un număr crescut de atacuri și situații de discriminare împotriva musulmanilor, dar și adunări și întruniri publice cu mesaje anti-musulmane.

Mulți observatori și organizații, inclusiv Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei,⁹ sunt de acord că există o creștere puternică a ostilității față de musulmani în Europa. Adeseori, ei folosesc termenul „islamofobie” pentru a descrie acest fenomen.

7. „Opiniile nefavorabile față de evrei și musulmani sunt în creștere în Europa”, raport al *Pew Global Attitudes Project*, septembrie 2008.

8. *Studiul Uniunii Europene privind minoritățile și discriminarea (EU-MIDIS) – Data Focus Report/Muslims*, Agenția Europeană pentru Drepturi Fundamentale, 2009.

9. *Islamul, islamismul și islamofobia în Europa*, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, raport, mai 2010.

Am ales să nu utilizăm termenul în acest raport, pentru că s-ar putea interpreta ca implicând faptul că Islamul în sine ar trebui să fie scutit de critici sau că aceia care îl critică sunt în mod obligatoriu motivați de prejudecăți rasiale sau religioase. Nu împărtășim această opinie, deoarece credem că, într-o societate liberă și pluralistă, oamenii trebuie să fie liberi să aibă orice sau nici o credință religioasă și să își exprime opiniile despre Islam ca despre orice altă religie. În același timp, este important să observăm că relațiile distorsionate sau imprecise ale credințelor sau practicilor religioase sau aserțiunile că cele ale unor grupuri sau indivizi sunt caracteristice pentru întreaga religie, sunt de cele mai multe ori expresii ale prejudecăților și ajută la răspândirea acestora. Afirmările despre credințele sau practicile evreilor, de exemplu, a fost un vehicul major pentru antisemitism de-a lungul istoriei; și multe afirmații foarte răspândite despre Islam par a se încadra în aceeași categorie.

Partidele de extremă-dreaptă (vezi mai jos) au exploatat cu mult succes teama de terorism (în special după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 din Statele Unite, din 15 și 20 noiembrie 2003 de la Istanbul, din 11 martie 2004 de la Madrid, din 7 iulie 2005 de la Londra, și o întreagă serie de alte atentate comparabile din federația Rusă), dar și schimbările demografice (creșterea populației musulmane în multe țări europene, în special prin imigrație). Chiar în cadrul multor partide principale, demonizarea Islamului devine o practică frecventă dacă nu chiar un standard. Deoarece creșterea imigrației musulmane spre Europa în ultimele decenii a avut ca rezultat comunități musulmane mai „vizibile” și au coincis cu creșterea Islamului politic, mulți europeni au ajuns la concluzia că însuși Islamul este radical, militant și incompatibil cu valorile europene și că, de aceea, imigranții musulmani și descendenții lor nu se pot integra în societățile europene în maniera în care valorile precedente de imigranți au făcut-o.

În octombrie 2010, Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei declara că aceste prejudecăți „sunt combinate cu atitudini rasiste – îndreptate nu în ultimul rând împotriva persoanelor originare din Turcia, țările arabe și Asia de Sud. Musulmanii cu acest profil sunt discriminați pe piața muncii și în cadrul sistemului de educație în câteva țări europene. Există rapoarte care arată că ei tind să fie vizați de poliție în cadrul unor controale de identitate și căutări intruzive repetate. Aceasta este o problemă serioasă care afectează drepturile omului”.¹⁰

d. Evreii

Antisemitismul afectează lumea de secole. În Europa el este o trăsătură adânc înrădăcinată care și-a găsit o expresie politică în secolul al XIX-lea în contextul ascensiunii naționalismului etnic, dar și a teoriilor rasiste despre dezvoltarea umană. Acestea au culminat în ideologia politică a național-socialismului. Dusă la extrema cea mai violentă și plină de consecințe, Holocaustul, antisemitismul a cauzat moartea a șase milioane de evrei și suferința a nenumărat altora. Mai subtile, mai puțin apropiate de genocid, dar totuși forme josnice de antisemitism au distrus vieți, au

10. Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, comentariu privind drepturile omului, 28 octombrie 2010.

decimat comunități religioase, au creat diviziuni sociale și politice și au complicat relațiile dintre țări și activitatea organizațiilor internaționale.

Deși opiniile negative despre evrei sunt mai puțin răspândite în Europa decât în alte părți ale lumii, ele s-au accentuat în ultimii ani, conform *Pew Global Attitudes Project*.

Un studiu desfășurat în 2009 într-o serie de țări europene de către Liga Anti-Defăimare (ADL) indică, de asemenea, tendința alarmantă de a da vina pe evreii din industria financiară pentru actuala criză economică globală. Aproape o treime dintre respondenți dau vina pe evreii din sectorul bancar pentru actuala criză economică. Un procentaj similar cred că evreii au „prea multă putere” în domeniul afacerilor și finanțelor și că nu sunt loiali țărilor lor.¹¹

În Europa de Vest, în general, grupurile tradiționale de extremă dreaptă săvârșesc o parte semnificativă din atacurile îndreptate împotriva evreilor și proprietăților evreiești, dar în ultimii ani un număr mare dintre acestea au fost comise de tineri musulmani nemulțumiți.

În Europa de Est, grupurile *skinheads* și membrii grupurilor politice radicale marginale sunt responsabile de majoritatea incidentelor antisemite raportate.

e. Creștinii

În majoritatea țărilor europene, unde creștinismul a fost religia dominantă în ultimul mileniu, majoritatea populației este creștină sau cu profil creștin, iar opiniile publicului în ansamblu sunt în mare parte pozitive. Există, însă, unele țări europene, cele predominant musulmane, unde creștinii încă se mai confruntă cu unele forme de discriminare sau sunt victimele ostilității sau violenței ocazionale bazate pe criterii religioase dar și etnice (atacuri fizice, atacuri împotriva bisericilor, restrângerea libertății de asociere și a libertății de exprimare).

Ambasadorul Janez Lenarčič, Directorul Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE-ODIHR), a declarat în martie 2009 că „intoleranța și discriminarea împotriva creștinilor se manifestă în diferite forme în cadrul spațiului OSCE. În timp ce refuzul drepturilor poate fi o problemă importantă acolo unde creștinii formează o minoritate excluderea și marginalizarea pot fi resimțite de creștini chiar și acolo unde ei formează o majoritate în cadrul societății.”¹²

Celelalte fenomene menționate mai jos sunt toate, într-o oarecare măsură, produsele intoleranței și prejudecăților, dar tind de asemenea să le agraveze, într-o serie de cercuri vicioase care se susțin reciproc.

11. vezi: www.adl.org/PresRele/ASInt_13/5465_13.htm.

12. Masa rotundă OSCE-ODIHR cu tema „Intoleranța și discriminarea împotriva creștinilor: excluderea, marginalizarea și negarea drepturilor”, martie 2009.

2. Creșterea susținerii pentru partidele xenofobe populiste

În cadrul secțiunii precedente am realizat o analiză sumară și schematică asupra prejudecăților oamenilor obișnuiți împotriva anumitor grupuri ale populației. În această secțiune, vom examina partidele politice din diverse părți ale Europei, care au apărut recent sau care au beneficiat de creștere a susținerii prin oferirea unei expresii politice consonante cu aceste prejudecăți și prin încurajarea lor. Ascensiunea acestor partide și impactul lor asupra politicii „generale” este probabil fenomenul care a generat cea mai mare îngrijorare în rândul liberalilor europeni, alimentând teama că „*acquis*-ul democratic” al Europei este în pericol.

Fără nici un dubiu, schimbări sociale și ideologice semnificative au loc în peisajul politic al Europei. Din Europa nordică până la Mediterana, asistăm la un val de populism radical. Partidele respective sunt în general asimilate dreptei sau extremei drepte a spectrului politic, dar ar fi o greșeală să le clasificăm drept neo-fasciste. Deși există elemente care le leagă de mișcările „tradiționale” neo-naziste sau neo-fasciste din ale Europei postbelice, care au rămas în general un fenomen marginal, noile partide au o bază mult mai extinsă, incluzând practic toate categoriile societății, indiferent de nivelul de educație, gen sau statut. Ele se pot adresa către oricine simte că mijloacele sale de trai și modul de viață sunt amenințate de criza economică și de imigrație. De fapt, unele dintre ele combină aceste atitudini xenofobe cu recursul la social-liberalism, apărarea statului bunăstării și politici economice aparent de stânga (dar și atitudini puternic pozitive privind Israelul). În Europa de Vest, ostilitatea față de imigrație este tema lor comună. În multe țări din Europa Centrală și de Est, îngrijorări similare sunt îndreptate împotriva romilor și, uneori, împotriva altor minorități, inclusiv împotriva evreilor.

În ultimele luni, partidele anti-imigrație au înregistrat creșteri impresionante, inclusiv în țări cu o bună reputație privind politicile liberale și electoratul tolerant. În ultimii doi ani, rezultatele alegerilor și sondajele de opinie dintr-o gamă largă de țări europene au arătat o creștere a susținerii electorale pentru mișcările care susțin că apără interesele și cultura majorității „autohtone” împotriva imigrației și răspândirii Islamului. Deși nu constituie încă o majoritate, aceste partide sunt o forță în ascensiune în politica europeană. În unele țări, ele chiar au devenit a doua forță politică, obținând în jur de 30% din voturi, împiedicând uneori formarea unei majorități între rivalii lor, iar alteori sprijinind formarea unui guvern dependent de susținerea lor sau chiar făcând parte din coaliția aflată la guvernare. Succesul lor electoral îi obligă din ce în ce mai mult pe politicienii din partidele politice principale să se lanseze într-o competiție de retorică anti-imigrație sau xenofobă cu ele, ceea ce la rândul său legitimează și contribuie la răspândirea atitudinilor rasiste în rândul majorității populației.

3. Discriminarea

Prejudecățile îndreptate împotriva imigranților, persoanelor descendente ale imigranților sau membrilor unor minorități sunt reflectate frecvent prin intermediul discriminării, prin care persoanelor respective li se refuză servicii sau avantaje la care ele au dreptul și care sunt acordate membrilor altor grupuri. Un asemenea tratament

contribuie la înstrăinarea lor și duce la izolarea lor de restul societății. El contravine principiilor fundamentale la care au aderat toate statele membre ale Consiliului Europei și reprezintă în sine unul dintre cele mai importante obstacole în calea instituirii sau menținerii unor societăți deschise și armonioase în Europa. Discriminarea pare să fie răspândită mai ales, și să aibă efecte dăunătoare, în următoarele domenii: locuri de muncă; locuințe; educație; sănătate și asistență socială; acțiunile poliției și instanțelor judecătorești.

Locuri de muncă. În aproape fiecare țară europeană, rata șomajului în rândul romilor, imigranților și persoanelor percepute a fi de origine străină este în mod semnificativ mai mare decât în rândul populației totale. Aceasta nu este întotdeauna dovada unei discriminări directe din partea angajatorilor, deoarece uneori este cauzată de prăbușirea unor ramuri industriale, în special construcțiile, unde lucrau mai ales imigranții, de aplicarea politicii „ultimul venit, primul plecat” sau, în cazul romilor, de dispariția unor meserii tradiționale ale romilor, dar și de segregarea rezidențială *de facto*, care este o trăsătură a excluderii lor sociale. Dar în unele țări, chiar și atunci când cazurile specifice de discriminare rasială survenite în accesul la locurile de muncă au fost sancționate de instanțele judecătorești, organizațiile neguvernamentale (ONG-urile) anti-rasism consideră că penalitățile nu reprezintă întotdeauna un factor descurajant suficient, mai ales în cazul marilor corporații. În alte țări, locurile de muncă sunt în continuare o zonă a vieții sociale în care discriminarea este cea mai frecventă.

Locuințe. Rapoartele Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) a Consiliului Europei constată cu îngrijorare că, conform unor surse, în multe țări europene discriminarea rasială împotriva imigranților, persoanelor de origine imigrantă și alte grupuri minoritare vizibile rămâne o problemă atât în sectorul privat cât și în cel public al locuințelor. Chiar și în țările unde discriminarea bazată pe apartenența etnică în domeniul locuințelor este interzisă prin lege, ONG-urile raportează că unele municipalități aplică totuși reglementări locale într-un mod care produce discriminare împotriva anumitor grupuri sociale defavorizate, inclusiv prin luare în considerare a reputației aplicanților și familiilor lor în reședințele anterioare atunci când decid alocarea locuințelor.

Educația. Aceasta este considerată a fi un instrument important pentru combaterea rasismului și intoleranței, dar este de asemenea văzută ca o zonă în care pot exista rasismul și discriminarea rasială sau religioasă, cu efecte dăunătoare asupra copiilor și societății în ansamblu. Am menționat deja situația copiilor romi care sunt educați în unele cazuri în școli separate sau în școli pentru copiii cu dizabilități mentale. Se pare că în unele țări europene există și o reprezentare disproporționată a copiilor de origine imigrantă în anumite școli, ceea ce pare a avea legătură cu formarea cartierelor de tip ghetou și, de asemenea, cu pretensele performanțe mai slabe ale copiilor imigranților sau cu origini în rândul imigranților.

Prestații și asistență socială. Factorii de decizie încearcă adeseori să răspundă reclamațiilor că imigranții abuzează sau aplică o povară disproporționată asupra statului bunăstării, prin impunerea de unor restricții privind accesul imigranților la prestări și servicii sociale – de exemplu impunând un set extensiv de criterii de selecție, cum ar fi durata șederii (în mod normal nu mai puțin de cinci ani); statutul juridic (incluzând permisul de muncă și, prin urmare, existența unui venit),

naționalitatea, absența cazierului penal; limitarea la serviciile esențiale și de urgență sau aplicarea unor controale mai riguroase decât în cazul restului populației. Chiar și acolo unde rezidenților străini li se recunosc aceleași drepturi ca și altor cetățeni, atmosfera este deseori atât de ostilă și obstacolele birocratice sunt atât de mari încât ei sunt descurajați din start să apeleze la ele. Într-adevăr, chiar de la intrarea în țară faptul în sine că cineva are nevoie de asistență socială este considerat un motiv suficient pentru a nu fi primit.

Poliția și instanțele judecătorești. Conform raportărilor, imigranții sau membrii minorităților sunt supuși controalelor poliției în mod disproporționat în unele țări europene și uneori sunt abuzați într-o manieră rasistă, hărțuiți sau chiar abuzați fizic de reprezentanții legii. Faptul că aceste grupuri sunt mai des supuse operațiunilor de verificare și control ale poliției mărește probabilitatea ca ei să fie implicați în sistemul de justiție penală. Aceste grupuri par într-adevăr să fie supra-reprezentate în aproape fiecare sistem de închisori din Europa. Și totuși „problema discriminării și justiției este una dintre problemele politice cheie în societatea noastră, însă nu i se acordă încă prea multă importanță”, conform afirmațiilor lui Sebastian Roche, care a studiat discriminarea judiciară în calitate de director de cercetare al Centrului Național pentru Cercetare Științifică din Franța. El mai adaugă și că „nu putem să învinovățim un stat atunci când companiile discriminează; totuși, putem să dăm vina pe stat dacă sistemul său de justiție și organele sale polițienești discriminează”.¹³

În urma analizării rapoartelor de țară ale Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței, reiese foarte clar faptul că, cel puțin în unele țări, poliția nu este destul de activă în demersul de înregistrare a plângerilor victimelor atacurilor rasiste sau instigărilor la ură rasială. Ele refuză deseori să dea curs unei plângeri sau nu o înregistrează așa cum trebuie. În alte cazuri, victima provenind din cadrul unei minorități semnificative, care a mers la poliție pentru a face o plângere împotriva unui act rasist, se găsește într-o situație dificilă deoarece polițiștii, în loc să investigheze comportamentul pretinsului autor al actelor rasiste încep să hărțuiască victima. Mai mult, ofițerii de poliție acuzați de comportament necorespunzător față de imigranți sau membri unor grupuri etnice minoritare nu sunt întotdeauna urmăriți în justiție și foarte rar urmărirea se soldează cu rezultate concrete.

4. Prezența unei populații practic fără drepturi

Sub presiunea opiniei publice, aproape toate statele europene au luat măsuri pentru controlul imigrației și limitarea ei la anumite categorii de populație. În mod clar, ei au dreptul să facă acest lucru. Dar, deoarece prosperitatea relativă a Europei și forța ei de muncă autohtonă în scădere continuă să creeze oportunități de angajare care tentează din ce în ce mai mulți imigranți să vină, efectul este generarea unui nivel mai mare de imigrație ilegală, pentru că oamenii se sustrag controalelor și devin rezidenți temporari sau permanenți pe continent. Acest lucru, la rândul său, are ca rezultat o situație care este greu de reconciliat cu pretenția Europei de a susține drepturile omului și statul de drept. Imigranții „ilegali”, „cu nereguli” sau „fără forme legale” au o existență semi-clandestină, ceea ce creează dificultăți în procesul de colectare a unor

13. Citat în cotidianul *Washington Post*, 29 aprilie 2008.

date demne de încredere despre ei, însă numărul lor cu siguranță este mare. O indicație ar putea fi întrezărită în estimarea Comisiei Europene că, în perioada 2005-2007, aproximativ 1,4 milioane de oameni au fost reținuți pentru prezența ilegală în țările UE și aproape 760.000 au fost deportați (Puține date sunt disponibile pentru țările din afara UE, dar în unele dintre ele, cel puțin, cifrele sunt aproape sigur comparabile.) Dacă presupunem că cei reținuți sunt doar o mică parte din total, este clar că putem vorbi despre o populație de mai multe milioane.

Este de asemenea clar că este vorba despre o populație privată nu doar de drepturi civile și politice, ci chiar de cele mai elementare drepturi ale omului, în practică. De fapt ei sunt „fără de lege” în sensul cel mai literal: din moment ce legea îi amenință cu reținerea și deportarea, ei nu pot invoca protecția sa. Într-adevăr, este clar că însuși acest fapt deseori îi face mai atractivi pentru angajatori: având puține resurse și nici un adăpost, ei au puține alternative în afara acceptării oricărui loc de muncă oferit, indiferent de nivelul scăzut al salariului sau de condițiile de lucru nesigure, nesănătoase sau degradante. Pe scurt, ei sunt vulnerabili la orice tip de exploatare și, în același timp, statutul lor „ilegal” îi face și mai impopulari decât alți imigranți în ochii restului populației – deși aceasta tinde, de asemenea, să arunce vina asupra altor imigranți, prin asociere.

De aceea, ca și alți imigranți, dar într-o măsură mai mare, imigranții pot fi găsiți în unele dintre cele mai periculoase, dificile și murdare locuri de muncă. De obicei, eu lucrează la ferme, la companii mici și medii, în sectorul serviciilor (restaurante, hoteluri, serviciul public) și, în cazul multor femei fără forme legale, în industria sexului.

Nașterile de copii în rândul imigranților fără forme legale deseori rămân neînregistrate, cu rezultatul că înșiși copiii sunt lipsiți de forme legale încă de la naștere. Apoi ei pot fi excluși dintre beneficiarii de servicii de sănătate și educație. Un număr din ce în ce mai mare ajung să doarmă pe străzi. Ei rămân cei mai vulnerabili la abuzurile crimei organizate în domeniile contrabandei, traficului de persoane și formelor moderne de sclavie.

Imigranții lucrători femei sunt expuși amenințărilor suplimentare ale marginalizării, pierderii locului de muncă și lipsei drepturilor economice și sociale. Multe ramuri industriale nu oferă un salariu echivalent pentru aceeași muncă și femeile sunt lipsite de protecția legală. În conformitate cu datele disponibile, există și multe cazuri de violență împotriva femeilor fără forme legale și acestea sunt principalele victime ale crimei odioase a traficului de persoane.

Deși nu sunt lipsiți de forme legale în mod strict, solicitanții de azil – al căror număr era de 355.000 în 2008, în cadrul țărilor OSCE, cu un număr semnificativ dintre aceștia în țările de pe malul Mediteranei – sunt, din multe puncte de vedere, într-o situație similară și sunt expuși multor situații asemănătoare. Încercarea de a obține azil este percepută în general de opinia publică, încurajată semnificativ de mass-media, drept o tentativă de a evita controalele pentru imigranți. În multe cazuri acest lucru este adevărat – deși este adevărat și că circumstanțele individuale variază foarte mult și că există o zonă gri substanțială între refugiații „pur politici” și imigranții „pur economici”. Din nefericire, statele europene au o tendință puternică să îi considere pe solicitanții de azil ca fiind vinovați (de efectuarea unor solicitări „false”), până în

momentul când se dovedește că sunt nevinovați, și să plaseze povara procesului de dovedire asupra lor, chiar dacă există multe motive pentru care refugiații politici autentici nu oferă întotdeauna o dovadă clară a situației lor.

Mulți solicitanți de azil sunt supuși detenției în timp ce solicitările lor sunt investigate și multora dintre ei, chiar și atunci când sunt „liberi”, nu li se permite să muncească și li se oferă o securitate socială minimă sau uneori sunt chiar lipsiți de ea – din nou, în mare parte pentru a da satisfacție opiniei publice condiționate de imaginea lor de „infractori”. Toate acestea îi pun într-o situație similară cu cea a imigranților fără forme legale. Practic fără a avea posibilitatea de a-și câștiga existența, ei sunt aproape obligați să facă acest lucru în mod ilegal, iar orice plângere pe care o fac este predispusă a fi întâmpinată cu răspunsul că sunt „liberi” să se întoarcă în țara de origine – un răspuns care practic prejudiciază chiar rațiunea aflată la baza solicitării ce urmează a fi examinată. Astfel, și ei dispun de o protecție legală limitată și sunt vulnerabili la aproximativ aceleași abuzuri ca și imigranții fără forme legale. În ambele cazuri, absența alternativelor la detenție și tendința asociată acestora de a ține în detenție pe oricine care a intrat în țară într-o manieră ilicită, inclusiv femeile gravide și familiile cu copii mici, face ca situația să fie și mai greu de reconciliată cu principiile europene asumate.

Chiar și cei ale căror solicitări de azil au fost soluționate sau care primesc „permise temporare de ședere” sunt obligați să plece, sub amenințarea deportării dacă nu fac acest lucru „în mod voluntar”, dacă și atunci când țara gazdă consideră că situația care a determinat plecarea lor din țara de origine nu mai există. Asemenea decizii sunt deseori discutabile, pentru a nu folosi termeni mai duri, și, chiar și atunci când sunt întemeiate, efectele lor pot fi foarte inumane, mai ales atunci când copiii care au crescut în țara gazdă sunt trimiși înapoi într-o țară „de origine” despre care cunosc foarte puține lucruri.

Rețeaua Europeană împotriva Naționalismului, Rasismului, Fascismului și pentru Susținerea Imigranților și Refugiaților (*UNITED*) publică periodic o listă a celor care au murit la frontierele Europei sau în taberele de detenție în așteptarea deportării. Din 1993, peste 11.000 astfel de decese au fost constatate până în prezent, cu ajutorul mai multor organizații de tip rețea. Neîndoielnic, multe dintre aceste decese se datorează unor cauze naturale și bineînțeles că nu toate pot fi puse pe seama atitudinii autorităților europene. Totuși, este greu ca acești oameni năpăstuiți să nu fie văzuți ca fiind, chiar și în parte, victime ale unei Europe lipsite de o politică a imigrației clară, coerentă și umană, iar unii dintre ei ca fiind victime ale îngrozitoarei indiferențe în aplicarea oricărui politici naționale existente. Mulți dintre cei care s-au înecat în mare, de exemplu, ar fi putut fi salvați dacă ambarcațiunile nesigure în care se aflau ar fi fost ajutate la timp, așa cum prevede dreptul umanitar. Răspunderea pentru decesele lor trebuie, în multe cazuri, să fie asumată și de țările de unde au plecat, care ar fi putut și ar fi trebuit să ia măsuri mai ferme pentru a preveni acest fenomen.

5. Societățile paralele

Cuvântul „ghetou”, care se referă, din punct de vedere istoric, la cartierele evreiești din diverse orașe europene, este utilizat în prezent pentru a defini un cartier urban

compact unde membrii unor comunități etnice, religioase, naționale sau de altă natură, care sunt minorități la nivel național, formează majoritatea populației locale.

Asemenea concentrări nu sunt invariabil sau neapărat nesănătoase. Din punct de vedere istoric, ele sunt un fapt cotidian în multe societăți și au constituit o etapă utilă în procesul de integrare treptată a grupurilor de imigranți în societatea gazdă.

Termenul „ghetou”, totuși, se aplică de obicei într-un sens peiorativ, atunci când un cartier se manifestă în mod separat de restul orașului, în condiții de excludere (sau auto-excludere) socială și economică. Ghetoul tipic este un cartier dărăpănat din interiorul orașului unde există o rată înaltă a șomajului și a criminalității juvenile. În mod alternativ, termenul se poate referi la o zonă ai cărei locuitori trăiesc în interiorul comunității și nu vorbesc limba țării respective, unde membrii populației „autohtone”, dacă îndrăznesc să pătrundă, se simt nedoriți și în pericol, în timp ce în școlile locale clasele sunt formate predominant din copii aparținând minorităților și unde lipsesc resursele pentru a asigura copiilor fluenta și alfabetizarea în limba țării. Acest peisaj a devenit familiar în orașele Europei de Vest și contribuie în mod semnificativ la frica și resentimentele exprimate de mulți europeni față de imigranți și minorități.

Resentimentul este alimentat în mod suplimentar de convingerea că aceste comunități au ales să se izoleze și încearcă în mod deliberat să trăiască într-o societate „paralelă”, reducând contactele cu restul populației concomitent chiar cu „colonizarea” treptată a unei părți din ce în ce mai mari a orașului – deși, cel puțin în unele cazuri, membrii comunității în cauză simt că de fapt societatea gazdă i-a respins și i-a izolat.

În realitate, ghetourile și societățile paralele sunt două fenomene distincte, care se manifestă uneori, dar nu întotdeauna, împreună. În multe cazuri, ghetoul nu este non-etnic, ci conține câteva minorități trăind amestecate și deseori în conflict între ele. În același timp, societățile paralele pot uneori să fie răspândite geografic, trăind întrepătrunse în cadrul comunității mari, dar având un contact social real redus cu aceasta.

Apariția societăților paralele are câteva consecințe periculoase. În primul rând, privațiunile sociale și economice pot duce la tensiuni, care nu sunt întotdeauna legate de probleme culturale sau religioase. În al doilea rând, membrii unei noi clase de mijloc, mai bine educate, trăind în cadrul unei societăți închise existente în interiorul uneia deschise, devin din ce în ce mai indignați de lipsa ascensiunii sociale și pot suferi de un fel de „schizofrenie culturală”. Membrii acestui grup sunt predispuși la radicalizare. În al treilea rând, datorită naturii lor închise, societățile paralele deseori furnizează o acoperire pentru activități ilegale și, în unele cazuri, pentru rețele teroriste. (A se vedea secțiunea următoare.)

În mod clar, o asemenea izolare contribuie la înstrăinarea reciprocă între societatea în cauză și comunitatea mai mare care o înconjoară. Această situație este contrară oricărei noțiuni raționale de „a trăi împreună”. Dacă aceasta este sau nu rezultatul unor politici „multiculturale” deliberate, orice politică serioasă de integrare trebuie, în mod sigur, să își propună să depășească acest obstacol.

6. Extremismul islamic

Deși Islamul există în Europa de mai muți ani, atacurile teroriste din Statele Unite, de la 11 septembrie 2001, dar și alte atacuri la fel de dramatice din Europa (mai ales cele de la Madrid, în martie 2004, Londra, în iulie 2005, și o serie întreagă de atentate care au avut loc la Moscova, cel mai recent la aeroportul Domodedovo, în februarie 2011), au creat percepția că terorismul este o caracteristică specifică a Islamului. Uneori chiar se afirmă că „nu toți musulmanii sunt teroriști, dar aproape toți teroriștii sunt musulmani”.

Statisticile oficiale spun altceva. Un raport din 2009 al Europol a concluzionat că „terorismul islamic încă este perceput ca fiind cea mai mare amenințare mondială, în ciuda faptului că UE s-a confruntat doar cu un atentat terorist în 2008. Separatismul, mai mult decât religia, rămâne motivul aparent pentru cea mai mare parte a atacurilor din UE”; iar un an mai târziu același raport constată că în 2009, deși teroriștii islamici amenințaseră statele membre ale UE cu atacuri teroriste la întâmplare, cu scopul de a produce un număr mare de victime, „numărul arestărilor legate de terorismul islamic (110) a scăzut cu 41% în comparație cu 2008, ceea ce continuă tendința unei scăderi constante începute în 2006”.¹⁴

Totuși, impactul terorismului nu poate fi măsurat doar prin intermediul numărului de atacuri, ci mai mult prin numărul de victime pe care acestea le produc și, mai ales, prin succesul în încercarea de a traumatiza societatea, creând o atmosferă de frică și – pe cât posibil – provocând reacții care tind să radicalizeze și să amplifice numărul celor în rândul cărora grupul din spatele atacurilor speră să câștige susținători pentru ideologia sa și noi recruți pentru activitățile sale – în cazul terorismului islamic, musulmanii marginalizați din Europa și cei din lumea islamică care sunt furioși împotriva Occidentului. Judecând conform acestor criterii, terorismul islamic este în mod clar cel mai eficient și periculos în Europa de astăzi. Numărul ridicat al victimelor implicate în câteva atacuri de la începutul deceniului trecut și amenințările repetate privind posibile noi atacuri, venind atât din partea grupurilor islamice, cum ar fi *al-Qaeda*, cât și din partea autorităților din Statele Unite și Europa – toate intens investigate și comentate în mass-media și de către propagandiștii anti-musulmani – au indus publicului perceperea Islamului radical sau militant ca fiind o amenințare majoră la adresa securității lor. Astfel, existența extremismului islamic – însemnând nu doar existența comploturilor teroriste sau susținerea explicită a violenței, ci și grupurile sau predicatorii care denunță valorile occidentale sau cheamă la „jihad” (deseori tradus, dar nu întotdeauna foarte corect, drept „război sfânt”) – reprezintă o amenințare serioasă la adresa coexistenței pașnice între musulmani și nemusulmani în Europa, fie și pentru că întărește și pare să justifice teama și resentimentele împotriva musulmanilor în rândul populației nemusulmane.

14. Europol, TE-SAT 2010, *Raport privind situația și tendințele terorismului în cadrul UE*, 2010.

7. Pierderea libertăților democratice

Chinuiți de teama dublă de a nu fi „inundați” de un flux necontrolat de imigranți și / sau de a nu fi masacrați de teroriștii islamici, europenii se îndreaptă către stat pentru a găsi protecție, iar liderii politici se tem că au puține șanse de a fi realeși dacă se consideră că greșesc într-una din aceste direcții. Astfel, statele se află sub o presiune constantă în vederea întăririi controalelor asupra imigrației și pentru a ține sub o foarte atentă observație teroriștii potențiali sau suspectați. Prea des se consideră că e nevoie de un compromis între securitate și libertăți civile, iar guvernul se simte obligat să le restrângă pe ultimele în speranța de a garanta pe prima. Și totuși, compromisul este foarte discutabil: libertățile civile sunt o premisă esențială a democrației, iar libertatea cetățeanului de a trăi așa cum își alege reprezintă esența a ceea ce trebuie protejat prin securitate. Deși uneori s-ar putea impune protejarea majorității față de planurile unei minorități restrânse și violente, dacă membrii minorităților nu se simt și ei liberi și siguri, numărul celor care recurg la violență probabil va crește. De aceea, credem că reacția exagerată a statului și impunerea unor controale excesive reprezintă un risc serios la adresa sănătății și forței democrațiilor noastre europene.

În lupta de a restrânge imigrația, multe state europene au recurs la reținerea solicitanților de azil și imigranților „ilegali” pentru perioade de timp extinse, deseori fără să îi acuze de vreun delict și, uneori, în condiții foarte nesănătoase și neconfortabile. În cel puțin unul dintre cazuri această situație a atras atenția Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante al Consiliului Europei (CPT), care a descoperit că aceste condiții „ar putea chiar reprezenta un tratament inuman și degradant”. Guvernele și autoritățile locale au utilizat, de asemenea, buldozere pentru a distruge tabere unde imigranții fără acte erau înghesușiți, arestându-i pe cei care nu s-au putut refugia la timp, au început să incrimineze intrările ilegale în țările lor și au încurajat apoi patrulile cetățenești să îi ajute în prinderea „infractorilor”, au impus sentințe cu închisoarea pe perioade lungi pentru proprietarii care închiriază imobile imigranților fără acte și au introdus „procese rapide” pentru determinarea statutului de refugiat, violând astfel diverse garanții procedurale privind drepturile omului, incluse în Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Chiar și mai rele sunt unele măsuri luate în numele prevenirii terorismului. Cu ocazia Primei Conferințe a Miniștrilor responsabili cu Mass-media și Noile Servicii de Comunicații a Consiliului Europei (organizată la Reykjavik, Islanda, pe 28 și 29 mai 2009), statele membre s-au angajat, oarecum tardiv, „să revizuiască legislațiile [lor] naționale și / sau practica de tip curent pentru a asigura că orice impact al măsurilor anti-teroriste asupra dreptului la libertatea de exprimare și informare se supune standardelor Consiliului Europei, cu un accent special asupra cazuisticii Curții Europene a Drepturilor Omului”. Aceasta, însă, nu este nicidecum singura libertate afectată de astfel de măsuri. În multe state, perioada pentru care cetățenii pot fi reținuți fără a fi acuzați de suspiciunea de a fi implicați în conspirații în vederea comiterii de acte teroriste a crescut constant, iar drepturile poliției de a ține sub supraveghere astfel de suspecti sau de a intra în casele lor, ori de a le viola în orice alt mod intimitatea au fost extinse, de asemenea, în mod constant.

Mai mult, o mare parte din țările europene au fost în mod nejustificat favorabile în privința operațiunilor serviciilor de securitate externă. Cetățenii au fost răpiți, deținuți arbitrar în închisori secrete și transferați către alte locuri de jurisdicție unde puteau fi torturați, pe baza simplei suspiciuni de terorism și sfidând reglementările juridice internaționale. Două anchete ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei asupra programului deținuților foarte importanți (HVD), elaborat de administrația Statelor Unite după atacurile din 11 septembrie 2001, au descoperit o „pânză de păianjen” globală creată de CIA. Așa numitul program de „extrădări extraordinare” a avut ca rezultat numeroase violări ale drepturilor omului. El a putut funcționa doar cu cooperarea anumitor state membre ale Consiliului Europei, în ciuda faptului că ele sunt angajate împotriva acestor practici prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

8. O posibilă ciocnire între „libertatea religioasă” și libertatea de exprimare

În sfârșit, există și o altă amenințare la adresa libertății – mai precis a libertății de exprimare – dintr-o altă direcție, mai exact sensibilitățile grupurilor care cer limitarea acesteia în numele respectului pentru propriile lor credințe religioase sau simboluri venerate. Această situație a apărut pentru prima oară ca problemă majoră în Europa în timpul „scandalului Rushdie” din 1989, când mulți musulmani, chiar și cei care nu susțineau decretele religioase ale ayatolahului Khomeini și amenințările subsecvente cu crime sau violență, să ceară interzicerea sau cenzurarea romanului lui Salman Rushdie, *Versetele satanice*, datorită unui pasaj din el unde, într-un vis al unui personaj, soțiile Profetului Mahomed sunt reprezentate drept prostituate. (Poziția lor a fost întărită în unele țări de faptul că legile interzicând blasfemia împotriva religiei creștine erau încă în vigoare, deși fuseseră foarte rar aplicate.) Un factor important al protestelor a fost resentimentul amar resimțit de membrii unei minorități neprivilegiate față de aparentul dispreț manifestat împotriva lor și religiei lor. În cel puțin o țară, acesta a dus la propunerea de extindere a legii privind „incitarea la ură religioasă”, care era văzută drept un atac la adresa libertății de exprimare.

Aceeași problemă a reapărut în 2005-2006, într-o formă și mai puternică, după publicarea într-un cotidian danez a unor benzi desenate sau caricaturi reprezentându-l chiar pe Profet. De această dată, nu a existat nici un dubiu că publicarea lor era deliberat provocatoare. Într-adevăr, majoritatea a considerat, chiar și în rândul profesioniștilor media, că acel cotidian s-a comportat în mod iresponsabil. Însă, în același timp, a existat un sentiment puternic, nu doar la nivelul presei, că libertatea de exprimare, dacă are vreo însemnătate, trebuie să includă dreptul de a spune și a face lucruri pe care alții le consideră criticabile și nu ar trebui să se rezume doar la ceea ce este în mod clar și obiectiv necesar pentru a proteja drepturile celorlalți. De partea musulmanilor, s-a afirmat că articolul 10 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, privind libertatea de exprimare, urmează după articolul 9, care protejează „libertatea de gândire, conștiință și religie”. Dar acest argument nu a fost acceptat de majoritatea nemusulmanilor și nici chiar de toți musulmanii, pentru că era greu de estimat cum publicarea unor caricaturi ar putea interzice cuiva, în cuvintele articolului 9, „manifestarea religiei sau credinței prin venerare, învățături, practică și respectarea regulilor. (S-a arătat, de asemenea, că mulți dintre cei care invocau libertatea

religioasă se opuneau ei înșiși libertății de a își *schimba* religia sau credința, care este și ea inclusă în libertatea religioasă conform aceluiași articol.)

Există, așadar, pericolul ca o libertate fundamentală, cea de exprimare, să poată fi erodată de grija unor elite europene de a evita continua înstrăinare a unei minorități importante sau prin teama de a nu provoca acte de violență. Pretinsul conflict între libertatea de exprimare și lipsa de consens asupra modului și locului unde frontierele libertății de exprimare ar trebui trasate constituie într-adevăr o amenințare la adresa unora dintre cele mai prețuite valori europene.

B. Ce se ascunde în spatele acestor riscuri?

1. Insecuritatea

În mod obiectiv, Europa de astăzi, cu toate contrastele și contradicțiile sale, este una dintre cele mai sigure, libere, sănătoase, prospere, confortabile și umane părți ale lumii în care se poate trăi. Totuși, mulți europeni nu par să simtă acest lucru – sau dacă îl simt, atitudinea lor este cea a doctorului Knock: “La santé est un état précaire qui ne présage rien de bon.” (Sănătatea este o stare precară care nu poate decât să se înrăutățească.) Bogăția Europei nu este nicidecum distribuită în mod egal, astfel că mulți europeni îi privesc cu invidie și resentimente pe cei care o duc mai bine decât ei și cu nervozitate pe cei mai rău situați. Mulți, dacă nu cei mai mulți, au fost afectați de criza economică globală. Alții și-au pierdut locurile de muncă, iar mulți alții sunt afectați de reducerile cheltuielilor și serviciilor publice, în contextul în care guvernele se chinuie să își regăsească echilibrul financiar și fiscal. În ciuda semnelor de revenire în unele țări (mai ales Germania), la sfârșitul anului 2010, rata șomajului la scara întregii Europe rămânea la nivelul de 10% – cel mai mare din ultimii 12 ani.

Europenii sunt de asemenea conștienți – pentru că politicienii, analiștii economici și mass-media le repetă constant – că poziția lor în ordinea mondială în schimbare începe să scadă, în condițiile în care economiile emergente, în special în Asia de Est și Sud, își revin mult mai rapid din criză decât lumea deja industrializată, concurând cu succes pentru piețe de export și pentru atragerea de investiții din partea angajatorilor care uneori închid fabrici în Europa pentru a deschide altele noi în „sudul global”. Ei știu că societatea lor îmbătrânește și că sistemul educațional este din ce în ce mai puțin competitiv pe piața mondială. Și sunt și mai conștienți decât oamenii din alte părți ale lumii că modul lor de viață actual s-ar putea să nu fie sustenabil, pentru că acesta consumă resurse neregenerabile și riscă schimbări climatice catastrofale.

Starea lor de spirit este, în consecință, defensivă – îngrijorați de viitorul lor într-o lume în rapidă schimbare, dornici să-și protejeze averile, îngrijorați de viitorul copiilor lor într-o lume în rapidă globalizare și simțindu-și modul de viață amenințat de culturile și tradițiile necunoscute ale noilor vecini care trăiesc în mijlocul lor.

2. Imigrația

În timp ce greutățile și insecuritatea economică tind să intensifice competiția pentru resursele insuficiente între indivizi și grupuri în general, în multe părți ale Europei se manifestă o tendință vizibilă de a da vina în special pe „imigranți”. (A se vedea atitudinile publice față de „imigranți” și solicitanți de azil rezumate mai sus, în secțiunea A.1.b) În identificarea surselor fenomenelor descrise în secțiunea A este important, de aceea, să aruncăm o privire atât asupra realității imigrației înspre Europa cât și la modurile în care societatea a reacționat față de aceasta.

Imigrația înspre țările europene, în special înspre țările Uniunii Europene, a crescut rapid în ultimele două decenii datorită unei combinații de factori multipli incluzând creșterea mobilității la nivel global facilitată de călătoriile internaționale mai ușor de realizat, dificultățile economice de după prăbușirea comunismului în multe țări est-europene și conflictele violente și instabilitatea din Europa de Sud-Est și din alte zone. În plus, aderarea la Uniunea Europeană a 12 noi membri – în principal foste țări comuniste – în 2004 și 2007 a facilitat integrarea economică și mobilitatea forței de muncă, ce au dus la o creștere semnificativă a imigrației în cadrul Europei, mai ales de la est la vest.

Astfel, numărul estimat de imigranți care trăiesc în Europa și Asia Centrală a crescut de la 67,5 milioane în 2005 la 72,6 milioane în 2010. Unul din trei imigranți internaționali din lumea de azi trăiește în Europa, iar imigranții reprezintă 8,7% din totalul populației europene.

Toate regiunile Europei au împărtășit această creștere a populației migrante începând din 2005, însă Europa sudică a primit cea mai mare parte (3,4 milioane de oameni, cu o rată anuală de creștere a populației migrante de 5.2%).

Deloc surprinzător, cei mai mulți dintre noii imigranți pot fi găsiți în marile centre urbane. Londra, Paris și Moscova găzduiesc fiecare mai mult de un milion de rezidenți străini. Dintre cele 85 de orașe ale lumii care găzduiesc între 100.000 și un milion de rezidenți străini, 30 se află în Europa. În Amsterdam, Bruxelles, Frankfurt și Londra, persoanele străine reprezintă mai mult de un sfert din totalul populației. Dar fenomenul poate afecta, de asemenea, orașele mai mici și chiar comunitățile locale, de exemplu atunci când guvernele naționale insistă asupra faptului că oferă locuințe refugiaților și solicitanților de azil.

Impactul asupra angajării forței de muncă

Conform unor studii academice, imigrația are doar un impact foarte redus asupra ratei angajării populației native. Ea poate, însă, avea un efect asupra angajării tinerilor în sectoarele în care angajatorii preferă imigranții în locul lucrătorilor autohtoni pentru că „au o atitudine mai bună față de muncă”. Aceasta a determinat pe mulți să conchidă că „deși reprezintă un beneficiu clar pentru angajatori, imigrația care

servește interesele angajatorilor individuali nu servește întotdeauna interesului economiei respective în ansamblu”.¹⁵

În unele țări, cum ar fi Marea Britanie și Germania, care au primit un aflus important de muncitori imigranți în ultimele decenii, există nivele ridicate ale șomajului dar și deficite importante de forță de muncă în anumite sectoare care necesită în principal muncitori calificați. Astfel, unii susțin că primirea mai multor imigranți care sunt muncitori calificați și ar umple aceste goluri ar putea de fapt să ajute la crearea *mai multor* locuri de muncă pentru populația autohtonă,¹⁶ în timp ce alții văd partea negativă, sugerând că „datorită expansiunii economice generate de imigrație, aceasta nu poate fi considerată o politică eficientă de reducere a deficitelor de forță de muncă. Aceste deficite sunt, într-o anumită măsură, semnul unei piețe a muncii și a unei economii sănătoase, dar nu pot constitui un motiv suficient pentru a încuraja imigrația la scară mare a forței de muncă”.¹⁷

În alte țări, a căror experiență cu imigrația este mai recentă, există o mai mare complementaritate între imigranți și localnici. În Spania, de exemplu, majoritatea imigranților au locuri de muncă necalificată sau cu un grad redus de calificare și, astfel, intră rareori în competiție cu muncitorii autohtoni. Muncitorii necalificați reprezintă 15% din totalul muncitorilor autohtoni și 37% din cei imigranți – iar cifra crește la 42% în rândul femeilor imigrante. În mod clar, așadar, muncitorii imigranți sunt angajați preponderent în locuri de muncă necalificată sau cu un grad redus de calificare. În perioada 2001-2006 a existat o creștere însemnată a numărului de muncitori străini în sectorul serviciilor, dar această ramură a fost totodată și cea înregistrând cea mai mare creștere a ratei de angajare în rândul spaniolilor nativi.

În general, studiile privind impactul imigrației asupra salariilor și oportunităților de angajare ale muncitorilor autohtoni ajung uneori la concluzii variate și confuze, dar per ansamblu concluziilor lor susțin ideea că impactul este redus.

15. Camera Lorzilor, 2008: 33.

16. „Principalul scop al politicilor imigrației, din perspectiva pieței forței de muncă, este să permită recrutarea muncitorilor calificați pentru a crea noi oportunități de angajare pentru muncitorii naționali” (Süssmuth, 2001: 4).

17. Camera Lorzilor, 2008: 34.

Rata criminalității

Statisticile oficiale indică o rată peste medie a criminalității în rândul anumitor minorități (îndeosebi romii) și a imigranților sau a persoanelor recent imigrate. Dar aceste statistici trebuie luat în considerare cu grijă. Există numeroase dovezi de prejudecăți și discriminare în cadrul sistemelor de justiție penală ale multor (probabil celor mai multe) țări europene. Cineva care este identificat drept imigrant sau membru al unei minorități este mai predispus de a fi oprit și controlat de poliție, să fie arestat și să fie acuzat de infracțiune decât un membru al populației „native”. Astfel, convingerea populației că aceste grupuri sunt mai înclinate spre infracțiuni este, într-o anumită măsură, auto-generantă. Ea are aproape sigur un sâmbure de adevăr, dar asta nu înseamnă că oamenii comit infracțiuni datorită originii lor etnice sau statutului de imigrant. În cazul imigranților fără acte și a solicitanților de azil, s-ar putea ca ei să aibă puține alte alternative, din moment ce sistemul efectiv a decis dinainte că au statut „illegal” și nu le-au lăsat nici un mijloc legitim de a-și câștiga existența lor și a familiilor lor. În alte cazuri, corelația semnificativă este cea dintre rata ridicată a infracționalității și șomajul ridicat în rândul tinerilor sau alți indicatori ai excluziei economice și sociale. Populația dezavantajată din punct de vedere economic tinde să se concentreze în anumite cartiere ale orașelor, care devin „ghetouri”, unde numărul mare de „imigranți” sau membri ai unor minorități etnice coincide cu nivelul ridicat al șomajului, standardele scăzute de viață, rata de abandon școlar și dependența de serviciile sociale, locuințele înghesuite și neîngrijite și niveluri ridicate ale infracționalității, în special în rândul tinerilor. Cetățenii din cadrul comunității majoritare care au posibilitatea de a părăsi aceste zone o fac, întărind astfel caracterul lor „etnic” și percepția că infracționalitatea este legată de trăsăturile genetice sau culturale ale populației rămase.

Datorită crizei economice, situația actuală a imigranților din Europa este și mai dificilă. Unul dintre motivele cele mai răspândite ale migrației este căutarea unui loc de muncă, dar – probabil pentru că angajatorii au o politică „ultimul venit, primul plecat” – imigranții sunt cei care suferă în prezent cea mai mare *scădere* a nivelului de angajare, mai ales în țările cel mai greu atinse de criză. Dacă tendința va continua, integrarea lor pe termen lung în noile țări gazdă va fi mai dificilă. Deși au fost contribuabili importanți ai economiei naționale când situația era mai bună, acum ei sunt văzuți adeseori ca fiind o povară sau o concurență nedorită a muncitorilor autohtoni pentru puținele locuri de muncă disponibile (chiar dacă cercetările arată că efectul real al unei asemenea competiții asupra ratei angajării muncitorilor autohtoni este mai degrabă redus). Toate acestea alimentează prejudecățile împotriva imigranților, iar rezultatul este creșterea discriminării îndreptate împotriva lor.

În cele din urmă, o mare parte a ostilității publice față de imigranți și față de populația de origine imigrantă poate fi redusă la disputa privind îndreptățirea. Imigranții – și mai ales descendenții lor născuți în țara gazdă – cred, în mod firesc, că în calitate de contribuabili ai economiei naționale au același drept ca și alți rezidenți și cetățeni la un tratament corect, la servicii sociale și solidaritate atunci când sunt loviți de șomaj sau alte dificultăți economice. Totuși, majoritatea „autohtonă” din fiecare țară încearcă, în mod conștient sau nu, să excludă persoanele de origine străină din rândul

beneficiarilor de drepturi sociale sau măcar să le restricționeze accesul la acestea, crezând, în mod instinctiv, că nevoile „oamenilor noștri” ar trebui îndeplinite în primul rând. De aceea, ei reacționează la solicitările „noilor veniți” acuzându-i de „prădare a plătitorilor de taxe” sau de „traie pe seama localnicilor” și / sau că sunt mai puțin loiali țării gazdă și, de aceea, nu merită drepturile care li se acordă.

3. Imaginea distorsionată a minorităților în mass-media și stereotipuri dăunătoare

Bineînțeles, combinația dintre insecuritatea economică și fizică și imigrația pe scară largă este suficientă pentru a produce o doză de prejudecăți și ostilitate împotriva imigranților și persoanele cu origini imigrante, dar și a ținutelor tradiționale ale rasismului, cum sunt romii și evreii. Dar acestea nu ar fi atins proporțiile actuale în Europa fără intervenția activă a mass-media. Multe dintre ele au luat chiar inițiativa, în diverse părți ale Europei, de a demoniza imigranții și alte minorități, nu doar prin amplificarea neliniștilor și miturilor care circulă printre oamenii de rând despre aceste grupuri, ci și prin construirea acestora scoțând în evidență „scandaluri” reale sau pretinse despre infracțiuni și abuzul de servicii sociale, acuzând autoritățile de acoperirea acestora și de primirea prea multor străini în țară.

Presa scrisă și audiovizuală au avut o contribuție importantă la întărirea sentimentului că imigranții „secătuiesc” sistemul, în urma reportajelor numeroase privind fraudarea beneficiilor sociale de către imigranți. Lăsând la o parte faptul că pretinsele fraude sunt parțial rezultatul unor legi din ce în ce mai restrictive care leagă permisul de reședință și drepturile sociale de angajare și nivelul venitului și că fraude similare, dacă nu chiar mai grave, sunt comise de către resortisanți, știrile care se axează pe infracțiuni de acest tip sunt folosite cu un apetit însemnat, pentru că ajută la justificarea reducerii drepturilor sociale ale imigranților. În cele mai multe cazuri, oamenii aflați în centrul acestor știri sunt solicitanți de azil.

În multe cazuri, mass-media par să fie aliatele formale sau informale ale partidelor xenofobe sau conservatoare care utilizează aceste temeri pentru a câștiga susținere electorală, avertizând că oponenții lor sunt „ineficienți împotriva criminalității” sau dornici să „deschidă porțile” noilor valuri de imigranți.

Diverse studii¹⁸ arată că: imaginile cu suspecti „străini” sau provenind din rândul minorităților sunt mai răspândite în presă decât cele ale „localnicilor”; infracțiunile comise de imigranți sau membri ai minorităților împotriva „localnicilor” se bucură de mai multă atenție din partea presei decât cele din interiorul aceluiași grup etnic; infracțiunile sunt prezentate mai frecvent în perioada dinaintea alegerilor decât după acestea (chiar și atunci când statisticile oficiale arată că rata criminalității a scăzut); publicul european este mai predispus să lege teama de infracțiuni de îngrijorarea față de imigrație în anii electorali decât în alte perioade – ceea ce constituie o dovadă clară a puterii discursului politic și a reprezentărilor mediatice de a modela percepția publică asupra fenomenelor sociale.

18. De exemplu, Fitzgerald, Curtis și Corliss (2009).

Astfel, mass-media are o responsabilitate considerabilă în conturarea imaginii pe care societatea majoritară o are despre ceilalți, inclusiv despre imigranți și descendenții lor. S-ar putea pune întrebarea de ce acestea își exercită această responsabilitate atât de des în mod negativ. Unul din motive ar fi că, în condițiile concurențiale ale pieței media, dominată de companiile comerciale private, jurnaliștii – în special cei care lucrează în presa cu cea mai mare circulație sau audiență – au din ce în ce mai puține oportunități să își continue pregătirea lor profesională, să desfășoare o cercetare aprofundată sau să abordeze un subiect cu obiectivitate, și se află sub presiunea de a lansa cele mai senzaționale știri, chiar în defavoarea acurateței, ca să nu mai vorbim despre „echidistanță”, context sau analiză atentă.

În al doilea rând, grupurile astfel țintite au un acces redus la principalele canale mediatice, fiind subreprezentate în cadrul său și în general considerate mai puțin credibile. Presa, ca și industria publicitară, tinde să ignore imigranții și minoritățile și depune puține eforturi pentru a relata problemele care afectează în special aceste grupuri sau pentru a oferi punctele lor de vedere despre probleme de interes general. Astfel, jurnaliștii, deseori destul de ignoranți, contribuie la excluderea a milioane de oameni din „conversația națională”.

Noile media

Problema nu se limitează deloc la mass-media „tradițională” – presa scrisă și audiovizuală. În prezent, acestea sunt înlocuite ca principale surse de informații, comunicare și divertisment pentru un număr din ce în ce mai mare de oameni de către Internet. Acesta este mai greu de controlat și, din păcate, un număr în creștere de utilizatori de Internet abuzează de rețea pentru a răspândi propaganda xenofobă sau rasistă și să îi incite pe alții la ură – într-o asemenea măsură încât Internetul a devenit în prezent instrumentul numărul unu de diseminare al instigărilor la ură și al generării de temeri.¹⁹ Pentru a înrăutăți situația, noile servicii interactive *web 2.0* permit extremiștilor să folosească tehnologii cum ar fi blogurile și serviciile *video-sharing* pentru a-și promova agenda pe siturile „media sociale” populare cum ar fi *Facebook*, *MySpace*, *Twitter* și *YouTube*. Conform „Raportului Urii Digitale” din 2010, Internetul a devenit cu 20% mai urât în 2009, teroriștii și rasiștii îndreptându-se mai mult către siturile media sociale, iar una dintre ținte devenind copiii.²⁰ (Există, bineînțeles, mai multe exemple pozitive ale utilizării mass-media, atât noi cât și vechi. A se vedea secțiunea „Mass-media” din partea a doua.)

4. Criza de lideri

În cele din urmă, dacă Europa reacționează într-un mod defensiv și neimaginativ la provocările secolului XXI, inclusiv diversitatea sa, acest lucru se datorează în parte lipsei unor lideri – atât la nivel național cât european, fie el politic sau religios, fie din rândul formatorilor de opinie sau din alte părți ale societății civile – care să inspire încredere prin articularea unei viziuni clare privind destinul Europei și a unei strategii convingătoare pentru a ajunge acolo. Această lipsă de lideri ar putea fi o parte a

19. Rețeaua Internațională împotriva Urii pe Internet (INACH), noiembrie 2010, www.inach.net/INACH_report_2010.pdf.

20. A se vedea: www.foxnews.com/scitech/2010/03/15/terrorists-targeting-children-via-facebook-twitter/#.

simptomelor unei crize, dar contribuie, de asemenea, la aceasta și, în mod sigur, servește drept explicație pentru atracția exercitată de partidele populiste și xenofobe care folosesc în campanii sloganuri simple dar înșelătoare. Adeseori, cei care conduc partidele politice „principale” și sunt aleși într-o funcție importantă, știind că oponenții lor și mass-media de-abia așteaptă o mișcare greșită din partea lor, par să creadă că singura lor speranță de a rămâne în funcție este să urmeze opinia publică în loc să încerce să o conducă.

Nicăieri nu este acest lucru mai vizibil decât în modul în care gestionează politica imigrației. Nu există probabil nici un șef de guvern în Europa care să nu creadă în privat că demografia Europei, caracterizată printr-un declin constant al numărului de persoane apte de muncă în comparație cu cei care au nevoie de susținere, face inevitabilă nevoia de mai mulți imigranți în deceniile următoare sau căruia să nu i se fi spus de către liderii comunității de afaceri din țara sa că refuzul de a acorda vize muncitorilor calificați din străinătate înseamnă decăderea industriei și încetinirea revenirii economiei. În mod sigur, ei ar trebui să poată și să vrea să explice acest lucru în mod clar publicului și să insiste asupra implementării politicilor despre care știu că sunt necesare și corecte, oferind, de asemenea, răspunsuri convingătoare îngrijorărilor reale și legitime ale publicului. În mod sigur, ei ar trebui să aibă curajul să se opună populismului xenofobic pe care l-am descris și să reziste tentațiilor de a încerca și a concura cu acesta adoptându-i discursul.

Istoria sugerează că ultima abordare, care implică sacrificarea principiului în favoarea utilității este foarte rar încununată de succes pe termen lung și adeseori chiar și pe termen scurt. Odată ce anumite politici sunt propuse, votanții tind să încredințeze implementarea lor aceluia care le-au enunțat din convingere.

Partea a doua – Răspunsul

A. Principii directoare

Credem că, în cadrul unei societăți libere, coexistența pașnică între oamenii de diverse rase, religii și culturi poate fi realizată dacă suntem cu toții de acord să acceptăm o serie de principii fundamentale mai jos menționate.

1. Este nevoie să existe cel puțin un acord că legea trebuie respectată, la care să se adauge un acord asupra a ceea ce este legea și cum poate fi ea schimbată. De aceea este atât de important că toate statele membre ale Consiliului Europei au fost de acord să respecte Convenția Europeană a Drepturilor Omului și că fiecare dintre ele așteaptă de la cetățenii și rezidenții lor să respecte legislația națională, atâta timp cât aceasta este în vigoare.
2. Nici un individ și nici un grup nu poate să se aștepte să nu aibă obligații pe baza particularității sale culturale. Nici un individ nu ar trebui să fie tratat ca membru al unui grup cultural sau religios de care nu alege în mod liber să aparțină. Însă toți cetățenii au dreptul să participe la procesul de a decide ce ar trebui să fie o lege, atât ca indivizi cât și ca membri ai unui grup, dacă aleg să facă acest lucru.
3. Principiul fundamental al democrației este că persoanele afectate de decizii ar trebui să aibă un cuvânt de spus în privința acestora. Toți rezidenții de pe teritoriul unui stat sunt obligați să respecte legile acestuia și, de aceea, cât mai mulți dintre ei ar trebui, pe cât posibil, să aibă un cuvânt de spus în procesul de elaborare a acelor legi. Toate statele ar trebui, de aceea, să facă eforturi pentru a extinde pe deplin drepturile și obligațiile cetățenilor, inclusiv dreptul de a vota. Și, ca un pas înainte, non-cetățenii de orice origine ar trebui să aibă dreptul de a vota în cadrul alegerilor locale în orice oraș sau regiune în care și-au stabilit reședința – după cum este deja cazul în privința cetățenilor Uniunii Europene cu reședința într-un alt stat membru decât cel de origine.
4. Eligibilitatea pentru cetățenia unui stat ar trebui determinată de criteriul civic, aplicat în mod egal tuturor, și nu de cultura, apartenența etnică, religioasă sau țara de origine a candidatului.
5. Odată ce a fost acordată cetățenia, drepturile și responsabilitățile pe care le conferă aparțin în mod egal tuturor.
6. Drepturile egale ale bărbaților și femeilor, proclamate în preambulul Cartei ONU, nu pot și nu trebuie să fie refuzate sau ignorate, mai ales în cadrul unei societăți democratice. În nici o circumstanță, respectul față de identitatea unui grup sau credința sa religioasă nu poate fi invocat pentru excluderea fetelor din nici o formă de educație care este disponibilă pentru băieți sau pentru izolarea femeilor adulte față de interacțiunea normală cu societatea din afara casei lor.

7. Toți oamenii – majoritate sau minoritate, cetățeni sau străini, rezidenți sau nerezidenți – se supun legii statului în care se găsesc, iar statele ar trebui să aplice legea în mod egal tuturor. Acest lucru nu înseamnă că legea ar trebui să fie utilizată în vederea uniformizării culturale a populației. Ca principiu general, legea ar trebui să protejeze libertatea individuală de a alege, atâta timp cât aceasta nu pune în pericol libertatea sau siguranța celorlalți. Imigranții și cetățenii de origine imigrantă trebuie, în aceeași măsură ca și ceilalți, să se supună legii, să învețe limba oficială a țării (sau cel puțin una dintre ele, unde există mai mult de una) și să facă ceva folositor pentru ceilalți cetățeni.
8. Totuși, nimeni nu poate fi obligat să renunțe la credința, cultura sau identitatea sa. Nici Islamul și nici o altă religie nu ar trebui să fie considerată a priori incompatibilă cu valorile europene. Nimeni dintre noi nu are o singură identitate – ne identificăm diferit în funcție de context. „Națiunea” americană – cetățeni mândri și patrioți ai Statelor Unite, care, cu toate acestea prețuiesc și afirmă relația lor cu țara sau regiune de unde este originară familia lor – este considerată ca fiind una normală. De ce nu și o „națiune europeană”?
9. Cetățenii fiecărui stat trebuie să decidă împreună, prin intermediul proceselor lor constituționale, extinderea precisă a regulilor și valorilor pe care trebuie să le împărtășească pentru a putea trăi împreună într-o democrație. Dar ei trebuie să facă acest lucru în așa fel încât să permită celui mai mare număr posibil dintre ei să se simtă acceptați în întregime drept cetățeni, de orice identitate sau identități pe care și le atribuie și să nu li se ceară să renunțe la identitatea lor sau să se conformeze unei alte culturi.
10. Constrângerea ar trebui minimalizată. Ar trebui să distingem între ceea ce este necesar conform legii și ceea ce este doar de dorit pentru îndeplinirea obligațiilor cetățenești și pentru coexistența nu doar pașnică, ci în prosperitate generală. Prima categorie include drepturi și libertăți fundamentale, cum ar fi cele garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în timp ce a doua include lucruri cum ar fi „respectul reciproc” – care este în mod clar important, dar trebuie să existe și în inimile și mințile oamenilor. Nu mai trebuie amintit că respectul ar trebui să se reflecte, de asemenea, în comportamentul exterior, dar ar fi impractic și contraproductiv ca acesta să fie tratat ca drept care poate fi solicitat și aplicat prin lege. Oamenii ar trebui să arate respect pentru ceilalți, dar lipsa acestuia reprezintă o problemă subiectivă, cu excepția situațiilor când aduce atingere unor drepturi clar definite, a căror violare poate fi determinată în mod obiectiv. Sarcina de a dovedi ar trebui să revină întotdeauna celor care caută să extindă restricțiile legale și să creeze noi delictе care pot fi pedepsite, impunând astfel noi limite asupra drepturilor și libertăților celorlalți.
11. Convingerea ar trebui să fie maximizată. Avem deja multe legi bune în Europa, începând de la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Pot exista situații când legislația națională sau sub-națională trebuie să fie îmbunătățită pentru a fi adusă în acord cu standardele europene. Dar sarcina mai urgentă, în opinia noastră, este implementarea și aplicarea standardelor legale și de drepturile omului deja existente – și, într-adevăr, să ne întrebăm de ce, în atât

de multe cazuri, acest lucru nu se întâmplă în practică. Scuze se vor găsi întotdeauna. Statele membre care nu aplică convenția vor susține, de exemplu, că nu dispun de resursele necesare sau că ar trebui luate în calcul circumstanțe naționale speciale. Dar, în cele din urmă, este o problemă de prioritate. Autoritățile vor pune în aplicare legea doar atunci când sunt convinși întru totul că aceasta este corectă și necesară, iar într-o democrație opinia lor asupra problemei va fi afectată inevitabil de opinia publică sau de ceea ce cred că va fi acceptat de către public. Legile percepute de majoritatea publicului ca fiind injuste, excesive sau nerezonabile vor fi adeseori imposibil de aplicat. Astfel, chiar și cele mai bune legi sunt puțin utilizabile dacă opinia majoritară nu este convinsă că ele sunt corecte. Din acest motiv, credem că o viață mai bună a tuturor în Europa secolului XXI depinde puțin de constrângere și mai mult de convingerea oamenilor de culturi și credințe diferite că de fapt trebuie să trăiască împreună și să găsească modalități pentru a facilita acest lucru.

12. Toate ființele umane au dreptul la protecție conform legii, iar cele mai vulnerabile sau cele mai des expuse la abuzuri ilegale sau exploatare sunt îndreptățite să aștepte de la autorități să facă eforturi speciale pentru ei. Ar trebui să fie clar din exemplele oferite în prima parte că această situație se aplică în special în cazul membrilor minorităților – cu precădere în cazul romilor – și a imigranților și persoanelor de origine imigrantă.
13. În același timp, ar trebui să fie clar că cetățenii și toți rezidenții – cu excepția situațiilor când drepturile sunt rezervate în mod clar de lege cetățenilor – au dreptul la un tratament echitabil potrivit legii și la un acces imparțial la educație și oportunități de angajare, dar și la bunuri și servicii, atât în sectorul public cât și în cel privat. Și în acest domeniu, discriminarea descrisă în prima parte este inacceptabilă și demonstrează în mod clar necesitatea vigilenței și fermității publice pentru protejarea grupurilor vulnerabile.
14. Este de asemenea clar, totuși, că în unele cazuri egalitatea pur legală nu va fi de ajuns pentru a permite imigranților și membrilor minorităților să se bucure de egalitatea deplină în privința oportunităților și de posibilitatea de a deveni participanți deplin la viața comună a societăților europene, pentru că suferă de pe urma dezavantajelor socio-economice care au efectul excluderii lor sau blocării lor la marginile societății. Asemenea handicapuri socio-economice sunt pasibile să devină ereditare și permanente dacă nu se iau măsuri speciale pentru îmbunătățirea situației acelor grupuri și în special pentru a asigura deschiderea reală față de carierele și celelalte oportunități pentru copiii și tinerii lor. Aceasta justifică și, într-adevăr, necesită măsuri speciale în favoarea unor astfel de grupuri din partea autorităților publice, cu o alocare adecvată de resurse publice, în special în domeniile educației preșcolare și școlare și a pregătirii profesionale, probabil și în plasarea activă în locurile de muncă sau, cel puțin, sub forma ajutoarelor de relocare pentru a permite acestor oameni să se mute în zone unde oportunitățile de angajare sunt mai bune.
15. În timp ce toate măsurile de mai sus sunt necesare, ele s-ar putea să nu fie suficiente pentru a crea condițiile pentru oameni de diverse origini culturale, religioase și geografice să trăiască împreună în armonie autentică și prietenie în toate țările și orașele Europei. Există încă pericolul ca oameni de origini

diferite să fie marginalizați în unele locuri sau să se izoleze de restul societății, să ducă o existență comunitară complet separată și ca oamenii din alte comunități, în special cei care se consideră ca aparținând majorității istorice sau autohtone a populației unei țări să nu facă presupuneri false și ostile în privința membrilor unei minorități și imigranților sau persoanelor de origine imigrantă, bazate pe zvonuri, cazuri izolate sau rapoartări și declarații incomplete din presă. Rezultatele cercetărilor și alegerilor din multe zone ale Europei au arătat că asemenea prejudecăți și neînțelegeri prevalează acolo unde există relativ puțini membri ai grupurilor în cauză sau unde „comunități” diferite duc o existență complet separată și sunt mai puțin comune în zonele unde oamenii au un contact cotidian cu membrii altui grup și dispun de oportunități de a lucra împreună și de a se cunoaște mai bine. De aceea, credem că printre cele mai importante modalități prin care europenii de origini diferite pot fi ajutați să trăiască împreună sunt cele care, mai ales în orașe și la nivel local, aduc membrii grupurilor diferite în contact direct și constructiv. Doar atunci când ne cunoaștem ca indivizi concetățeni, colegi și prieteni, mai degrabă decât indirect, prin intermediul imaginilor și stereotipurilor, putem spune că „trăim împreună”.

16. Libertatea de exprimare stă la baza unei societăți libere și reprezintă un drept fundamental al omului. Conform articolului 10 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, exercitarea acestui drept „implică sarcini și responsabilități” și, de aceea, „poate fi supusă unor astfel de formalități, condiții, restricții sau penalități după cum prevede legea și așa cum este necesar într-o societate democratică, în interesul securității naționale, integrității teritoriale sau siguranței publice, pentru prevenirea dezordinii sau infracțiunilor, pentru protejarea sănătății sau moralității, pentru protejarea reputației sau drepturilor celorlalți, pentru prevenirea divulgării informației confidențiale primite sau pentru menținerea autorității și imparțialității justiției”. Adepții fervenți ai unei religii pot fi grav afectați sau pot resimți victimizarea identității lor sau a comunității lor dacă religia în cauză, fondatorul său sau simbolurile sale spirituale sunt supuse oprobriului public. Libertatea de exprimare ar trebui, de aceea, să fie exercitată în mod responsabil și cu considerație față de asemenea sentimente, mai ales în cadrul mass-media. Dar nu este de resortul legii sau autorităților publice să stabilească o asemenea abordare.

17. Totuși, considerăm că este foarte important ca declarațiile publice care tind să sprijine sau să dezvolte prejudecățile generale față de membrii unui grup – și mai ales membri ai minorităților, imigranți sau persoane de origine imigrantă – nu ar trebui să rămână fără răspuns. Credem că toți cetățenii, și în special cei în poziții de autoritate sau care se bucură de acces privilegiat la auditoriul public, au obligația de a condamna abuzul rasial sau religios și de a respinge generalizările sau stereotipurile superficiale, indiferent unde se confruntă cu acestea. Dacă bătălia pentru opinia publică nu își are locul în tribunale, ea trebuie să fie dată acolo unde își are locul, adică în presă și în dezbaterile publice.

Notă: recunoaștem faptul că există contexte în care aplicarea acestor principii nu este de la sine înțeleasă. Există și problema de cât de mult ar trebui să țină cont statele de

opiniile, credințele sau tradițiile grupurilor minoritare atunci când întocmesc legile. Asupra acestor chestiuni, cetățenii fiecărei democrații trebuie să decidă unde să tragă linia. Opiniile pot fi diferite în mod legitim și cel puțin asupra unor probleme – dacă femeilor (sau bărbaților, în anumite cazuri) ar trebui să li se permită să apară în public cu fața complet acoperită – nici chiar membrii Grupului nu au putut ajunge la un acord.

B. Principalii actori ai schimbării

În această secțiune identificăm anumite sectoare ale societății și instituțiilor, care credem că au capacitatea de a schimba modul cum gândesc europenii unul despre celălalt și, astfel, pot influența în bine capacitatea lor de a trăi împreună.

1. Educația

În timp ce cunoștințele noastre de bază despre alte grupuri sunt adeseori derivate din mass-media, ideile noastre preconcepute despre ei și modul în care asimilăm sau reacționăm la informațiile noi vor fi fost stabilite mai devreme în viață. În mod clar, mediul familial poate fi decisiv în această privință și responsabilitatea părinților în transmiterea unor atitudini copiilor lor este foarte mare. Dar un rol la fel de important revine educației formale.

Educația are un rol evident și esențial în pregătirea populației – în special a noilor veniți și, în rândul lor, în special al femeilor și copiilor – pentru a-și găsi locuri de muncă și a participa în general în societate. Mai mult decât acest lucru, însă, ea trebuie să le furnizeze cunoașterea privind rolul și funcționarea instituțiilor și regulilor sociale, dar și a normelor și valorilor care formează elementul obligatoriu în funcționarea societății. Eșecurile în această privință se transmit ușor de la o generație la alta. De aceea, este esențial ca cei confrunțați cu dificultăți în cadrul sistemului școlar – codașii și cei care riscă să abandoneze școala sau delincvenții – să primească o atenție specială.

În conformitate cu *Cartea Albă privind Dialogul Intercultural*, „Să trăim împreună ca egali în demnitate” a Consiliului Europei²¹, pentru a trăi împreună în pace oamenii au nevoie de abilități sau „competențe” care nu se dobândesc în mod automat dar care trebuie menținute toată viața, care trebuie învățat și practicate de la cele mai fragede vârste. Profesorii de școală au, în mod evident, un rol vital de jucat în a-i ajuta pe copii să dezvolte aceste abilități, însă educația informală și programele de recalificare profesională pot juca, de asemenea, un rol important în ajutarea adulților care au pierdut din vedere acest aspect al educației formale.

21. Lansată de Miniștrii Afacerilor Externe ai Consiliului Europei la cea de-a 118-a Sesiune Ministerială (Strasbourg, 7 mai 2008).

Aceasta este importantă în special pentru imigranți și membrii unor minorități (inclusiv a celor de origine imigrantă), care deseori au mare nevoie de educația adecvată pentru a-i ajuta să aibă mai mult succes și să devină participanți activi în societate. Nevoia cea mai imperioasă dintre toate este îmbunătățirea integrării copiilor nou-sosiți ai imigranților în cadrul sistemului educațional prin furnizarea unor abilități lingvistice adecvate la un nivel preșcolar, pregătindu-i pentru o tranziție de succes de la școală la piața muncii, atunci când se apropie de vârsta maximă de școlarizare, și ajutându-i să depășească dificultățile cu care se confruntă, atunci când trăiesc în zone segregate sau dezavantajate.²²

Portrete²³

La mallette des parents (Contribuția părinților)

*La mallette des parents*²⁴ este un experiment interesant desfășurat în cadrul liceelor din Créteil (la periferia Parisului) de către laboratorul “J-Pal” al Școlii Economice din Paris. Obiectivul era de a arăta modul în care rezultatele elevilor se puteau îmbunătăți atunci când părinții se implicau mai mult. Două grupuri de clase, cu peste 5,000 de elevi în fiecare grup, au fost selectate și comparate de-a lungul anului școlar 2008-2009. Într-una dintre fazele proiectului, părinții au fost invitați să participe la întâlnirile cu echipa profesorilor. Au fost furnizați interpreți pentru cei care nu vorbeau franceza. Aceste întâlniri se refereau la modul de funcționare al școlii și la modul cel mai bun de a-i ajuta pe copii să interacționeze cu profesorii. Între trei și cinci întâlniri au fost organizate în timpul anului, astfel încât doar o mică investiție a fost (aproximativ 1,500 de euro pentru fiecare școală), dar impactul a fost deosebit: mai mulți părinți au participat la întâlniri cu anumiți profesori, mai mulți s-au înscris în asociația părinților, iar copiii au fost ținuți mai bine sub controlul părinților. S-a constatat o îmbunătățire evidentă a comportamentului elevilor, caracterizat de mai puține absențe, mai puține suspendări, mai puține avertismente formale, mai mulți elevi felicitați pentru rezultatele bune. Acest efect a fost observabil atât în rândul părinților care s-au înscris voluntar în acest experiment, dar și în rândul celor selectați pentru că programul era parte a curriculum-ului clasei. Programul, evaluat de o echipă independentă de cercetători, a avut un succes atât de mare, încât anul următor s-a decis să fie extins în toate liceele din Franța pe o perioadă de trei ani.

Taberele Tineretului pentru Pace ale Consiliului European

Începând din 2004, Taberele Tineretului pentru Pace organizate anual de Consiliul European²⁵ au reunit tineri din diferite regiuni, care încă se mai confruntă cu sau au fost martorele unor conflicte puternice, pentru a participa la cursuri de instruirea de o săptămână privind rezolvarea conflictelor, drepturile omului și dialogul intercultural. În ultimii ani, pe lista participanților au figurat tineri din diferite comunități din Kosovo,²⁶ Israel și teritoriile Autorității Palestiniene, părțile de nord și de sud ale Ciprului, Armenia și Azerbaidjan. Practic

22. Recomandarea CM/Rec(2008)4 a Comitetului de Miniștri al Consiliului European către statele membre privind întărirea integrării copiilor imigranților și de origine imigrantă, februarie 2008.

23. În cadrul portretelor din această secțiune a raportului, scoatem în evidență exemple de grupuri și indivizi din cadrul unor categorii deja menționate, care au luat sau iau măsuri pentru a încuraja „coexistența” în moduri practice pe care le considerăm laudabile și demne de a fi imitate.

24. A se vedea: www.parisschoolofeconomics.eu/en/news/final-report-the-effect-of-a/?lang=en și www.education.gouv.fr/cid52640/mene1000704c.html (doar în limba franceză).

25. Comunicare a doamnei Gabriella Battaini-Dragoni, Director General pentru Educație, Cultură și Patrimoniu, Tineret și Sport către Grupul Persoanelor Eminente, Consiliul European, Madrid, 14 februarie 2011.

26. Orice referire la Kosovo din acest text, ca teritoriu, instituții sau populație, va fi înțeleasă integral în conformitate cu Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate al ONU și fără a aduce atingere statutului Kosovo.

În toate aceste cazuri participanții i-au întâlnit pe omologii lor „din partea cealaltă a zidului inter-comunitar” pentru prima oară în viața lor, într-o atmosferă pașnică, protejată. Prin reunirea tinerilor activiști din regiunile măcinate de conflict în prezent sau în trecutul recent și prin invitarea lor să discute despre experiențele, percepțiile și aspirațiile lor, taberele au inițiat un proces dinamic în mișcare și au constituit o contribuție la dezvoltarea democrației și comunității. Participanții au trecut printr-un proces de învățare foarte intensiv într-o perioadă foarte scurtă. Ei sunt obligați să-l considere pe „celălalt” – un membru al comunității perceput anterior drept ostil sau chiar amenințător – ca pe o ființă umană cu aspirații și așteptări similare. Renunțarea la stereotipuri în aceste circumstanțe este dureroasă și poate fi destabilizatoare. De aceea, se impune o abordare educațională foarte atentă și sensibilă.

2. Mass-media

Acum treizeci de ani, politologul Benedict Anderson a inventat termenul „comunități imaginate” ca titlu al lucrării sale majore privind naționalismul. Este într-un totu adevărat că orice societate mai mare decât familia sau un mic sătuc are nevoie să fie, într-o mare măsură, „imaginată” de membrii săi, pentru că nu este posibil pentru mai mult decât o parte dintre ei să se cunoască personal. Asta înseamnă că în relațiile cu concetățenii noștri și cu mulți dintre cei pe care îi numim – probabil metaforic – vecinii noștri, ne bazăm pe modalități indirecte de cunoaștere a identității lor, a modului în care se comportă și a ceea ce gândesc. Noi primim aceste informații în special prin intermediul mass-media. De aceea, mass-media și cei care lucrează în acest domeniu au o responsabilitate copleșitoare pentru ceea ce știm sau credem că știm despre diversele grupuri din care este alcătuită societatea noastră. În prima parte am observat cât de puțin își îndeplinesc ele această responsabilitate și cum sunt deseori răspunzătoare pentru crearea sau întărirea unor false percepții larg împărtășite de către mulți europeni în privința grupurilor cărora nu le aparțin.

Potrivit Federației Internaționale a Jurnaliștilor (IFJ), ceea ce este necesar este găsirea unor noi modalități de a inculca și a încorpora primele principii ale jurnalismului în cultura presei moderne. IFJ rezumă aceste principii astfel:

1. Spunerea adevărului – o dependență de acuratețea, verificarea și confirmarea faptelor relatate; abilitatea de a anticipa posibilitatea de a greși; stabilirea autenticității prin intermediul întrebărilor; disponibilitatea de a admite și corecta greșelile; recunoașterea faptului că adevărurile fundamentale pot fi dezvăluite doar în urma unei cercetări riguroase, a unor interviuri aprofundate și a unei bune înțelegeri a problematicei.
2. Independență și corectitudine – știri care sunt complete, fără a elimina faptele semnificative; efortul de a evita părtinirea; respingerea termenilor peiorativi; oferirea de spațiu pentru dezacord întemeiat și rezonabil; oferirea de spațiu celor atacați pentru a-și prezenta poziția; refuzul influenței seducătoare a intereselor comerciale sau politice.
3. Bunăvoință și solidaritate – să nu se producă daune directe sau intenționate altora; minimalizarea prejudicierii; deschiderea și precauția; luarea în considerare a drepturilor publicului și a calității morale a jurnalismului.”

Portrete

Fundația Romedia

Începând din 2006, Fundația Romedia,²⁷ susținută de Institutul pentru of Societate Deschisă și în cooperare cu canalele TV ungrești pe satelit, realizează în fiecare lună un documentar care înfățișează viața comunităților rome, de fiecare dată din altă țară. Este singura serie de documentare de știri despre romi care rulează la un canal TV principal în întreaga Europă.

Prin aceste scurte filme, fundația a fost capabilă să ofere telespectatorilor multe informații despre comunitățile rome și o variantă diferită față de cea oferită de principalele canale media, care tind să menționeze romii doar în contextul unor infracțiuni și pe care jurnaliștii îi vizitează foarte rar în comunitățile lor sau pentru a investiga esența situației lor. Fundația încearcă să se erijeze în vocea acestor oameni prin vizitarea mai multor țări, a așezărilor și consultarea populației rome despre posibile soluții la problemele lor.

Fundația trimite filmele realizate la festivalurile presei și organizează vizionări în întreaga Europă. În 2009 a fost nominalizată pentru premiul *European Civic Award* al Parlamentului European și a câștigat premii la Festivalul de Televiziune de la Monte Carlo (2008), respectiv de două ori la Festivalul Internațional al Programelor Audiovizuale (FIPA). Toate aceste filme sunt disponibile pe Internet, dar deseori nu sunt difuzate pe principalele canale europene. „Nu avem o țară puternică să ne susțină sau o susținere politică puternică din partea cuiva care are un cuvânt de spus în acest joc”, a declarat Grupului directorul fundației, Katalin Bársony. În ultimii trei ani, ea a intrat și a ascultat comunitățile rome din 30 de state membre ale Consiliului European. Descrie activitatea sa ca „o luptă zilnică pentru a putea distribui jurnalismul nostru obiectiv pentru că principalele canale media nu sunt deschise la această nouă versiune”. Ea a sugerat că e nevoie de un efort pentru a monitoriza emisiunile de divertisment și serialele pentru a vedea dacă și cum prezintă acestea minoritățile (această operațiune a fost efectuată cu succes în Statele Unite și, într-o oarecare măsură, în Marea Britanie). Ea a mai adăugat că este important să convingem oamenii de la vârful birocrățiilor televiziunilor – directori, funcționari de rang înalt și oamenii care organizează festivalurile media de înalt nivel.

Mecanismul Media de Răspuns Rapid

Mecanismul Media de Răspuns Rapid (RRMM)²⁸ aplicat de Alianța ONU a Civilizațiilor are scopul de a arăta că printr-o prezentare echilibrată a știrilor, analizelor și dezbaterilor, jurnaliștii și editorii pot juca un rol pozitiv în reducerea tensiunilor inter-culturale și pot permite unei mai mari diversități de voci să fie auzite în chestiunile care stârnesc disensiuni. Mecanismul are trei componente:

1. Oferirea accesului jurnaliștilor la o rețea de persoane care pot vorbi în chestiuni inter-culturale controversate (cum ar fi caricaturile daneze sau remarcile Papei despre Islam) având un nivel de cunoștințe și discernământ care ajută la îmbunătățirea înțelegerii reciproce. Aceasta se realizează printr-o bază de date *online* incluzând problemele globalizării, integrării, dreptului ș.a.m.d.
2. Organizarea de sesiuni de instruire pentru presă cu experții de mai sus pentru a pregăti mai bine interviurile la radio, televiziune și în presă.

27. Comunicare a doamnei Katalin Bársony, Director al Fundației Romedia, Budapesta, 2 decembrie 2010, www.mundiromani.com.

28. Informație oferită de Jorge Sampaio, Înalt Reprezentant al Alianței ONU a Civilizațiilor cu ocazia întâlnirii Grupului la Madrid, 15 februarie 2011, www.unaoc.org/content/view/91/126/lang.english.

3. Generarea, traducerea și realizarea de editoriale și declarații ale experților în perioade de criză inter-culturală. În colaborare cu partenerii din cadrul societății civile și organizațiile media, alianța produce editoriale semnate de experți globali și personalități de înalt nivel și le distribuie pe canalele media internaționale și regionale.

3. Angajatori și sindicate

Am observat în prima parte a acestui raport că, atunci când sunt excluși sau marginalizați din punct de vedere juridic, social și economic, membrii minorităților, inclusiv imigranții și descendenții lor, devin cel mai probabil obiectul temerii resentimentelor celorlalți membri ai societății, și că o astfel de teamă și resentimente sunt cel mai adesea reflectate în discriminarea îndreptată împotriva lor pe piața muncii, în timp ce excluderea în sine îi face mai vulnerabili la exploatarea la locul de muncă, împotriva căreia au puține mijloace sau nici unul în vederea redresării. Deși remediul pentru această situație este la îndemâna legii și autorităților publice – care ar trebui să ia măsuri mai consistente pentru a preveni discriminarea și exploatarea împotriva tuturor cetățenilor și rezidenților – o răspundere considerabilă revine și angajatorilor și colegilor angajați, care ar trebui să respecte legea, fără să aștepte să fie obligați, și ar trebui să trateze ființele umane în mod corect și uman indiferent de prevederile legii. Sindicatele pot juca, de asemenea, să joace un rol important în ajutarea muncitorilor fără acte, prin oferirea de îndrumare și asistență juridică pentru solicitările privind salariile neplătite, exploatare, abuz, accidente la locul de muncă ș.a.m.d.

4. Societatea civilă

Cercetările efectuate în Europa și în lume²⁹ au arătat că un conflict etnic este mai puțin frecvent sau mai ușor de controlat atunci când există grupuri puternice ale societății civile care reunesc oameni din diverse comunități. Astfel de grupuri pot merge de la sindicate și asociații profesionale până la cluburi sportive, organizații caritabile și corpuri de voluntari lucrând pentru rezolvarea problemelor locale, pentru ajutarea bătrânilor și infirmilor sau pentru diverse lucrări în folosul comunității. Ele sunt importante pentru că formează punți între diverse grupuri etnice și culturale, asigurând existența unui număr semnificativ de oameni cu rol de lideri în fiecare comunitate, care au legături cu membrii acesteia. Acești oameni sunt, astfel, în poziția de a face clarificări atunci când există rapoarte incomplete sau zvonuri despre comunitatea lor și de a verifica rapoartele despre ceilalți – respingându-le atunci când e necesar sau cel puțin punându-le în context. Asemenea asociații pluri-etnice nu au prea mult succes atunci când sunt organizate de sus în jos, de către instituții oficiale sau de stat, ci mai mult atunci când cresc în mod voluntar și autentic de la baza societății.

29. A se vedea Ashutosh Varshney, *Conflictele etnice și viața civică: Hindușii și Musulmanii din India*, Yale University Press, 2002 și 2003.

Astfel, rolul diversilor actori ai societății civile în a răspunde la toate întrebările analizate în acest raport – provocările la adresa societăților deschise și diverse, dificultățile „coexistenței” și viitorul valorilor europene – este mai important decât recunosc în general principalii factori de decizie și lideri de opinie europeni. Societatea civilă adeseori stabilește agenda dezbaterilor publice în legătură cu diversele aspecte ale acestor provocări: de la tratamentul oficial aplicat solicitanților de azil și altor persoane de origini imigrante la răspunsuri față de instigările la ură, politicile xenofobe și de extremă dreaptă. Societatea civilă facilitează comunicarea orizontală și verticală între diverse comunități și este adeseori și mai bine echipată decât instituțiile statului în vederea detectării și raportării încălcărilor majore ale drepturilor individuale și civile ale omului. Grupările societății civile furnizează foarte des servicii pentru cele mai vulnerabile și mai frecvente victime ale discriminării și, totodată, mobilizează opinia publică în vederea dialogului intercultural la diverse nivele, de la națiune la cartier. Totuși, toate aceste activități sunt sub o amenințare permanentă dacă factorii de decizie doar mimează respectarea rolului societății civile, iar apoi îl ignoră în practică. Cine va mobiliza oamenii pentru o incluziune autentică la nivelul de bază, dacă nu societatea civilă și inițiativele sale? Cine va începe să discute probleme impopulare – cele care nu obțin voturi în alegeri – dacă nu actorii societății civile (lucrând împreună cu și prin intermediul mass-media responsabile și serioase)? Cine îi va ajuta pe cetățenii de origine imigrantă să se exprime, dacă acțiunile și organizațiile lor civice nu sunt luate în serios? Cine va construi parteneriate cu acele organizații, dacă nu omoloagele lor din cadrul populației locale? Cine va apăra și va susține diversitatea și valorile europene, dacă societatea civilă nu este înțeleasă și acceptată drept partener în sine pentru abordarea viitorului proiectului european?

Portrete

Centrul Cultural Bielany

Centrul Cultural Bielany³⁰ din nord-vestul Varșoviei este un bun exemplu de măsuri luate pentru îmbunătățirea integrării la nivel local prin intermediul unei instituții culturale publice. Acum câțiva ani, Centrul a demarat o serie de evenimente denumite *Poznajemy kulturę i obyczaje innych narodów* („Să cunoaștem cultura și obiceiurile altor națiuni”). Aceste evenimente au loc în prezent la intervale de două luni și sunt organizate de diverse comunități locale. Participarea este gratuită și toată lumea este binevenită. Evenimentele includ prelegeri, vizionare de filme, spectacole artistice, cursuri de orientare privind cultura și civilizația anumitor țări, întâlniri cu diplomați, artiști, călători și expoziții de fotografie și de artă.

Principalul scop al acestor evenimente este asigurarea unei mai bune cunoașteri reciproce între oameni din diverse comunități prin descoperirea diferențelor și similitudinilor, a specificului cultural, și prin eliminarea și segmentarea stereotipurilor culturale, cum ar fi „suedezul rece” sau „englezul flegmatic”. Nu există cenzură sau preferință pentru o țară sau alta. „ne întâlnim cu oricine, chiar dacă ar putea părea controversat”. Imediat după seara dedicată Coreei de Sud a fost organizată o seară a Coreei de Nord. După seara cubaneză a fost organizată una columbiană. China a fost oaspete și, după doar câteva luni, a fost invitat un grup cerând independența Tibetului. Seara israeliană (organizată într-un moment când conflictul era escaladat în Orientul Mijlociu) s-a desfășurat deși instituția a fost înconjurată de un cordon de securitate. Cu ocazia întâlnirii iraniene, discuțiile despre discriminarea împotriva femeilor au durat până noaptea târziu. Astfel de confruntări înfierbântate dar

30. A se vedea www.yepp-community.org/yepp/cms/index.php.

pașnice le-au oferit multor participanți șansa de a-și îmbogăți cunoștințele despre ceilalți și despre lumea modernă atât de complexă.

Asociația Fraternală a Ofițerilor de Poliție Romi din Europa

Asociația Fraternală a Ofițerilor de Poliție Romi din Europa (Faerleo)³¹ a fost înființată la Budapesta în 2006, cu ajutorul Institutului pentru o Societate Deschisă, Ministerului ungar al Justiției și Asociațiilor Naționale ale Polițiștilor Negri Britanici și Americani. Inițiativa a aparținut ofițerilor de poliție maghiari de origine romă sau ne-romă, dar a fost susținută încă de la început de reprezentanți ai polițiștilor din șase țări europene: Bulgaria, Cehia, Ungaria, România, Slovacia și Marea Britanie. Sunt așteptate și participări ale altor potențiali parteneri.

Asociația ajută în mod direct la combaterea discriminării, însă încurajează, de asemenea, educația și angajarea romilor, precum și îmbunătățirea condițiilor lor de locuire, și le oferă șansa de a scăpa de sărăcie alăturându-se secțiilor de poliție din Ungaria și din alte țări europene, și urmărește:

- Reducerea prejudecăților reciproce între secțiile de poliție și comunitățile rome;
- Creșterea numărului personalului de origine romă în cadrul secțiilor de poliție;
- Îmbunătățirea vieții și condițiilor de lucru ale actualilor polițiști de origine romă și ajutarea lor pentru a depăși problemele legate de identitatea etnică;
- Medierea în conflictele dintre romi și poliție;
- Reducerea prejudecăților împotriva romilor în rândul populației majoritare, sprijinind integrarea minorității rome atât la nivel național cât și european;
- Susținerea participării romilor la cursuri de pregătire naționale și internaționale dedicate activităților polițienești;
- Evidențierea celor mai bune practici ale poliției din întreaga Europă.

„Speranță, nu ură” – campania revistei *Searchlight* pentru combaterea rasismului și fascismului³²

Revista *Searchlight* apare lunar începând din 1975 și reprezintă prima sursă de referință pentru activiști, jurnaliști, politicieni și membri ai comunității academice care caută informații privind organizațiile rasiste din Marea Britanie.

Campania „Speranță, nu ură” a revistei *Searchlight* mobilizează pe toți cei care se opun „politicii urii” promovate de Partidul Naționalist Britanic (BNP) și de Liga Apărării Engleze (EDL). Campania a demarat în 2005 ca un antidot de tip pozitiv la propaganda BNP și se bucură de susținerea cotidianului *Daily Mirror*, a sindicatelor, a unor celebrități și a unor grupuri comunitare din întreaga țară.

Susținătorii săi cred în campaniile locale, lucrul în comunități – de exemplu mergând în localuri și reunind sau promovând dezbateri – acolo unde organizațiile rasiste își atrag cei mai mulți susținători. Ei încearcă să construiască relații, să dea încredere celor care detestă rasismul și să permită comunităților să ofere o alternativă pozitivă la politicile disperării. Ei contestă miturile și minciunile lansate de BNP și clica lor și mobilizează, de asemenea, persoanele care se opun rasismului. Revista *Searchlight* dorește să asigure cunoașterea tuturor detaliilor despre BNP și EDL și despre cei care stau în spatele lor.

31. Comunicarea Maiorului de Poliție Gyorgy Makula, Secretar General al Faerleo, Budapesta, 2 decembrie 2010, www.fajerleo.com/node/23.

32. Informații oferite de Catherine Fieschi, Director al *Counterpoint* (Marea Britanie), cu ocazia întâlnirii Grupului la Madrid, 15 februarie 2011, <http://www.hopenothate.org.uk/about-us/what-is-searchlight>.

Grupul 484

Grupul 484³³ este o organizație neguvernamentală (ONG) înființată în 1995 pentru a susține organizarea a 484 de familii refugiate în Serbia, după ce au fugit din calea Operațiunii „Furtuna” a Armatei Croate din regiunea Krajina. De atunci, ea funcționează în peste 70 de orașe din Serbia și oferă susținere și asistență unui număr de peste 100,000 beneficiari. Asistența directă a lăsat treptat locul activității educaționale și de cercetare menite să influențeze factorii de decizie. Grupul 484 lucrează, de asemenea, cu imigranții, rezidenții locali – în special tineri, organizații și indivizi care împărtășesc valorile sale și susțin edificarea unei societăți cu oportunități egale unde diversitatea și drepturile egale sunt respectate. De exemplu, prin intermediul programului „Noi și ceilalți”, tinerii sunt încurajați să adune obiecte și materiale de la concetățenii lor și de la instituții culturale, în special cele înfățișând ceea ce „noii veniți” și reprezentanții altor grupuri etnice au adus în sprijinul comunităților gazdă. Ei au adunat informații despre viața oamenilor obișnuiți și despre viața cotidiană a personajelor istorice – desfășurând o activitate de cercetare în arhive și muzee, dar și în cadrul familiilor și cartierelor lor, punând pe hârtie povestirile concetățenilor lor mai în vârstă, cercetând fotografii vechi de familie și sertare și citind cărți și ziare vechi.

5. Biserici și grupuri religioase

Acolo unde intoleranța și discriminarea se manifestă pe temeuri religioase, grupurile și liderii religioși au o răspundere specială în combaterea acestora. Acest lucru se aplică nu doar celor care reprezintă credința mărturisită (cel puțin nominal) de majoritate – în cele mai multe părți ale Europei, bisericile creștine – ci, de asemenea și la fel de important, celor care reprezintă (și pot oferi orientare spirituală) victimelor. Multe biserici din Europa – inclusiv, începând cu cel de-al doilea Conciliu al Vaticanului din anii '60, Biserica Catolică – fac eforturi pentru a implica reprezentanții altor credințe într-un dialog și în unele probleme au făcut front comun cu acestea împotriva unor tendințe din societate și din politica guvernamentală pe care le consideră materialiste și „fără Dumnezeu”. În același timp, o serie de reprezentanți ai credințelor minoritare – în special Islamul – au căutat să promoveze valori milenare și moderne în cadrul propriilor lor comunități, atât în favoarea lor cât și pentru a respinge stereotipurile și prejudecățile prevalând în cadrul mai larg al societății.

Portrete

Conexiunea Oamenilor de Succes Dinamici și Modelelor – Rețeaua Profesioniștilor Musulmani Europeni (*Cedar*)

Este discutabil dacă *Cedar*³⁴ ar trebui să fie descrisă drept o organizație religioasă sau nu.³⁵ Organizația se auto-definește ca fiind o „inițiativă majoră a societății civile” dar și ca „prima rețea a profesioniștilor musulmani din Europa”. Astfel, deși nu desfășoară activități religioase specifice, ea reunește oameni care se identifică pe baza religiei lor și caută să corecteze atât imaginea negativă a Islamului prevalentă în societatea europeană extinsă și criza de identitate

33. A se vedea:

www.grupa484.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=156&lang=english.

34. A se vedea: www.thecedarnetwork.com.

35. Aceasta este o problemă pentru mulți musulmani din Europa. Discursul actual privind „Islamul” efectiv îi obligă să aleagă între distanțarea față de religia lor sau asumarea sa ca identitate principală. Este o alegere pe care nimeni nu ar trebui să fie obligat să o facă.

care afectează pe mulți musulmani europeni și care îi face vulnerabili la ideologiile extremiste sau fundamentaliste.

Fondată în 2008, cu ocazia unei conferințe găzduite de Seminarul Global de la Salzburg, *Cedar* dorește să reprezinte o generație în ascensiune de tineri profesioniști musulmani de succes din Europa și să sprijine influența lor în cadrul unor rețele profesionale, politice și sociale extinse. Ea facilitează, de asemenea, membrilor săi implicarea în calitate de modele și mentori în cadrul comunităților marginalizate, extinzând, astfel, căile către oportunitățile de carieră și dezvoltare pentru generația următoare.

Această „rețea de rețele” facilitează o serie de proiecte pentru a:

- Susține dezvoltarea profesională în rândul membrilor rețelei și a comunităților musulmane extinse;
- Crește aspirațiile și accesul la oportunități de carieră pentru tinerii musulmani marginalizați, prin intermediul sistemelor de mentorat și a pregătirii sectoriale;
- Crește vizibilitatea profesioniștilor musulmani de succes în cadrul european extins și în calitate de modele proeminente în cadrul comunităților locale;
- Transforma ideile în acțiuni devenind o platformă pentru dezvoltarea unor inițiative sociale semnificative și a unor inițiative de afaceri care vor promova musulmanii prin intermediul inovațiilor în domeniul tehnologiei informației, afacerilor / finanțelor, mass-media, culturii și politicii / politicilor.

6. Celebrități și „modele”

În timp ce educația și mass-media au cea mai mare responsabilitate în formarea atitudinilor publice, iar rolul grupurilor de voluntari este crucial în aducerea împreună a oamenilor de diferite credințe sau culturi în cartierele și locurile lor de muncă, trebuie să conștientizăm faptul că o parte semnificativă a societății, probabil în special în rândul tinerilor, rămâne în afara acoperirii diverselor grupuri mai sus menționate. Mulți copii și tineri trec prin sistemul educațional fără a fi convinși sau – în special când ajung la adolescență – reacționează împotriva acestuia. În timp ce unii se pot implica în muncă, societate civilă sau grupuri religioase, mulți rămân apatici sau sunt predispuși să se alăture grupurilor xenofobe – în căutarea emoțiilor sau a unei supape pentru sentimentele de insecuritate și agresiune. Astfel de oameni pot „selecta” cu ușurință orice mesaje nobile adresate lor de către liderii politici sau religioși, dar sunt iubitori pasionați ai sportului, muzicii rock sau ai altor forme de divertisment de masă.

Indivizii care sunt proeminenți în aceste domenii se bucură de o acoperire mediatică intensă, inclusiv asupra activităților și declarațiilor din afara domeniului specific în care excelează și puțini lideri pot refuza șansa de a împărți lumina reflectoarelor cu ele. Astfel, asemenea celebrități au oportunitatea unică de a ajunge la un public pe care alții nu-l pot atinge și deseori pot câștiga promisiunea susținerii pentru o anumită campanie din partea liderilor naționali. Iar cei care provin chiar din rândul minorităților sau dintr-un mediu imigrant au o oportunitate dublă: ei pot fi în același timp modele pentru alți membri ai acelor grupuri, arătând că efortul integrării merită făcut, și îmbunătățesc imaginea grupului lor în ochii marii majorități sau ai societății „gazdă”, arătând că oamenii din acel grup pot avea contribuții valoroase, chiar spectaculoase, dacă li se oferă o șansă.

Portrete

Fatih Akın – regizor german

Fatih Akın³⁶ s-a născut în 1973 la Hamburg din părinți de origine turcă. În filmele lui Akın, o temă recurentă sunt viețile germanilor de origine turcă, inclusiv luptele și confuziile lor privind două culturi diferite. În *Capul înainte* (*Gegen die Wand*, 2004), sunt prezentate două culturi diferite: opiniile conservatoare musulmane și turcești ale familiei lui Sibel (în rolul lui Sibel este distribuită actrița Sibel Kekilli) și opiniile personale ale lui Sibel despre sex. Cahit (Biral Ünel), personajul principal masculin, este o combinație între aceste două idei și culturi, reprezentând un turc zbuciumat. În filmul *De partea cealaltă* din 2007, o poveste interculturală germano-turcă despre pierdere, suferință și iertare (titlul original în germană: *Auf der anderen Seite*, titlul în limba turcă: *Yaşamın Kıyısında*), a câștigat premiul pentru cel mai bun scenariu la cel de-al 60-lea Festival de Film de la Cannes. Akın nu și-a renegat niciodată rădăcinile turcești și chiar a acceptat premiul de la Cannes în numele cinematografiei turcești.

Andrei Arshavin – fotbalist rus

Andrei Arshavin³⁷ este jucător la echipa engleză Arsenal și căpitan al echipe naționale a Rusiei. Este una dintre numeroasele celebrități care sprijină campania Consiliului European „Împotriva discriminării”: „Vreau ca toată lumea să susțină campania împotriva discriminării”, a declarat Arshavin, adăugând că: „fotbalul oferă fiecărui jucător oportunitatea de a exprima talentul său și de a contribui la succesul echipei, indiferent de rasă, religie sau origine socială. Este și un sport care oferă fiecărui jucător o șansă să concureze pe baza abilității sale. Așa ar trebui să fie și în viață.”

Sprijinul lui Arshavin a confirmat reputația clubului Arsenal de grupare activă în lupta împotriva bigotismului și prejudecăților. (Managerul clubului, Arsène Wenger, și-a declarat deja susținerea pentru campania Consiliului European).

Famile Arslan – avocat olandez

Grupul a aflat despre asociația *Cedar* de la una dintre membrele conducerii sale, a cărui site Internet o descrie drept „prima avocată din Olanda care poartă vălul islamic”. Ea ne-a spus că familia ei s-a mutat din Turcia în Olanda când ea era mică. A fost educată ca un cetățean olandez, dar a descoperit că societatea olandeză o considera o turcoaică și mai târziu a devenit conștientă de identitatea ei musulmană. „Personal, simt că identitatea mea este multiplă. Când eram tânără, Islamul era doar o parte a identității mele și nu îmi puteam imagina că într-o zi aș putea fi mai radicală sau mai ortodoxă decât familia mea din estul Turciei. Acesta este rezultatul parțial al vieții mele în Europa, așa că doresc să mulțumesc Europei pentru aceasta.” Doamna Arslan a venit la Istanbul să se întâlnească cu Grupul și ne-a spus că, în timp ce își lega centura de siguranță în taxiul cu care venea de la aeroport, șoferul a spus, „A, văd că sunteți din Europa”.³⁸

Cem Özdemir – politician german

36. A se vedea: <http://en.wikipedia.org>.

37. A se vedea: <http://arshavin.eu/en/>.

38. Întâlnire la Istanbul, 15 ianuarie 2011.

Cem Özdemir,³⁹ co-președinte al Partidului Verzilor (*Die Grünen*), este primul lider de partid din Germania care este originar din rândul imigranților și a devenit un expert *de facto* al partidului său în problemele imigrației și integrării. Özdemir s-a născut la Bad Urach, Șvabia, în 1957. Părinții lui au venit să lucreze în Germania ca *Gastarbeiter* sau lucrător temporar. Implicația acestui termen era faptul că acești oameni se aflau doar temporar în Germania și urmau să se întoarcă la timpul convenit în țările lor de origine. Chiar și cei care se născuseră și crescuseră în Germania nu erau văzuți ca germani, ci ca turci.

Astăzi oamenii încep să realizeze că există mai mult de un singur tip de german. Problemele nu sunt încă pe deplin rezolvate, după cum arată chiar Özdemir: „Există unii germani care cred că cineva al cărui nume este Cem Özdemir nu poate fi german.” El spune că se confruntă cu probleme de ambele părți: „Există unii în rândul turcilor care spun că dacă te cheamă Cem Özdemir, trebuie să fii un bărbat turc. Trebuie să reprezinți doar turcii. Nu-mi place acest mod de a gândi în termeni etnici.”

Atunci când generația părinților lui Özdemir a venit să lucreze în Germania, ei și-au păstrat limba și tradițiile proprii. Pentru ei, a fi și turc și german ar fi fost ceva de neconceput. Dar acest lucru se schimbă în prezent. Coafeza lui Özdemir, Canan Ozgün, a crescut în Turcia și Germania și se simte acasă în ambele țări, la fel ca mulți berlinezi de 20 și 30 de ani. Ea observă cât de mult s-au schimbat lucrurile: „De la părinții mei știu cum erau lucrurile acum 20 de ani. Ei erau aici ca muncitori temporari, în locuri de muncă dificile. Acum, turcii și alți străini au devenit chiar și angajatori. Cem Özdemir le arată germanilor că poți să te integrezi în societatea germană.”

Lilian Thuram – fotbalist francez

Lilian Thuram, născut în Guadelupa (Antilele franceze) în 1972, este un jucător de fotbal care a jucat cele mai multe meciuri în echipa națională a Franței. A jucat, de asemenea, la unele dintre cele mai bune cluburi din Europa – Monaco, Parma, Juventus și FC Barcelona. În prezent este consilier în cadrul Întalului Consiliu francez pentru Integrarea Imigranților (*Haut Conseil à l'intégration*), o poziție care îi permite să vină în apărarea jucătorilor care sunt victime ale atacurilor rasiste și a fost invitatul special al Consiliului Europei cu ocazia seminarului pe teme sportive „Sport și discriminare: perspectiva mediatică” în 2008. În același an a înființat Fundația Lilian Thuram „Educație împotriva Rasismului”.⁴⁰

Tomi Ungerer – artist alsacian

Tomi Ungerer,⁴¹ artistul alsacian recunoscut la nivel internațional, a fost numit Ambasador Onorific al Consiliului Europei pentru Problemele Copiilor și Educație în octombrie 2000. În cărțile sale pentru copii cum ar fi *Flix*, *Otto și micul nor albastru*, și, de asemenea, în multe dintre schițele sale, Ungerer face eforturi notabile pentru a promova toleranța și pentru a explica ideea de drepturi ale omului copiilor.

7. Orașe și metropole

39. A se vedea: www.oezdemir.de/.

40. A se vedea: www.thuram.org/index.php?idioma=in&seccion=.

41. A se vedea: www.tomiungerer.com/.

De-a lungul istoriei, orașele și marile metropole au fost cele mai importante aglomerări de diversitate, unde oameni din zone geografice și culturi diferite s-au reunit și au trăit împreună. Ele sunt locuri unde bunurile și ideile sunt împărtășite și au constituit întotdeauna principalul motor al progresului economic și cultural uman. Latina și limbile derivate din aceasta nu sunt singurele în care cuvintele pentru „cetate”, „cetățean”, „civil” și „civilizație” sunt legate între ele.

Și în prezent, orașele și metropolele sunt locurile unde trăiește marea majoritate a europenilor. Prin urmare, acolo au loc principalele contacte între oameni de diferite credințe, culturi sau identități etnice. Deși dezbaterile despre „multiculturalism” se desfășoară la nivel național și european, realitatea societăților diverse din punct de vedere cultural este trăită zi de zi, cu toată agitația și creativitatea și cu toate problemele sale, în orașele și metropolele Europei. Sentimentul apartenenței la un anumit loc este un element vital al formării identității – și aceasta poate include locul unde oamenii trăiesc în prezent, dar și cel de unde sunt originari. Ajutându-i să definească locul, liderii civici pot ajuta, de asemenea, pe fiecare rezident să-și definească propria identitate.

O responsabilitate specială revine, de aceea, atât oficialilor aleși cât și celor de profesie care guvernează orașele și metropolele la nivel local. Liderii naționali pot reglementa cadrul legal pentru acțiunile lor și, într-o oarecare măsură, pot defini termenii dezbaterii, dar primarii și consiliile municipale sau locale sunt cei care trebuie să gestioneze problemele care apar, lucrând împreună cu diversele grupuri de voluntari menționate mai sus. În cele din urmă, adeseori, înțelepciunea lor sau lipsa ei determină decizia ca oamenii dintr-o anumită zonă să poată trăi împreună cu succes, fără conflicte, sau într-o tensiune greu de gestionat.

Metropolele poartă principala responsabilitate pentru asigurarea faptului că societățile diverse din punct de vedere cultural sunt societăți deschise în care oameni aparținând unor grupuri culturale diferite, inclusiv cei care sunt percepuți drept nou veniți sau rezidenți temporari, se pot simți acasă și își pot aduce contribuția, în felul lor specific, la coeziunea culturală generală a orașului. Astfel, autoritățile locale și regionale au un rol important de jucat în procesul de construire a unor relații armonioase între diferite grupuri comunitare și de reducere a tensiunilor care apar adeseori de-a lungul liniilor de separație etnică, religioasă sau culturală. „Coexistența” înseamnă interacțiune și, pentru ca aceasta să aibă loc în mod pașnic și fructuos în comunități diferite, trebuie să existe un dialog între membrii diverselor grupuri etnice, religioase și culturale. În mod necesar, acesta este un proces cu două sensuri: populația majoritară trebuie să accepte minoritățile, în timp ce acestea trebuie să accepte anumite „reguli locale ale jocului” și responsabilități care ar putea fi noutăți pentru ei. Acest proces de ajustare reciprocă poate implica fricțiuni și dificultăți, cu care autoritățile locale trebuie să se confrunte.

Participarea rezidenților străini la viața și politica locală

Dreptul rezidenților străini de a vota în cadrul alegerilor locale este, în general, o problemă legată de legislația națională. Totuși, trebuie observat, în acest context,

faptul că Convenția privind Participarea Străinilor la Viața Publică la Nivel Local, adoptată de Consiliul Europei în 1992, este menită să asigure rezidenților străini care sunt rezidenți legali pe teritoriul respectiv recunoașterea ca parteneri apreciați în funcționarea democrației locale, mai degrabă decât excluderea lor din viața publică locală. Acest lucru poate îmbunătăți relațiile dintre rezidenții străini și alte părți ale comunității (autorități politice, structuri administrative și „localnici”), fiind astfel benefică nu doar pentru rezidenții străini, ci pentru întreaga societate. Democrația începe la nivelul local, iar adevărata democrație necesită participarea tuturor rezidenților unei comunități.

Portrete

Neuchâtel

Cantonul Neuchâtel⁴² din zona vorbitoare de limbă franceză a Elveției are aproximativ 170.000 de locuitori dintre care 40.000 sunt străini. În Elveția, imigrația este temută de mulți cetățeni „autohtoni” care o consideră capabilă să le dilueze valorile naționale și îi privesc pe imigranți ca fiind probabil neloiali țării lor de adopție. Astfel, în prezent cantonul respectiv propune o cartă a cetățeniei și a valorilor civice, care sunt explicate noilor veniți.

Neuchâtel a construit o bază juridică și operațională solidă, care include:

- Un Birou al Comisarului pentru Străini al cărui personal este alcătuit din 11 persoane, toate de origine etnică sau naționalitate străină și care vorbesc între ele multe dintre cele 95 de limbi prezente în comunitate;
- O Comisie pentru Integrarea Străinilor, formată din 40 de membri, care funcționează ca un corp consultativ pentru Consiliul de Stat (guvernul cantonal).

Cantonul încurajează, dar nu forțează, rezidenții să învețe limba franceză. Învățarea limbii este văzută drept un rezultat al integrării sociale și culturale, dar nu și o condiție pentru aceasta – și această abordare funcționează. Într-un referendum desfășurat în 2007, majoritatea cetățenilor a decis să confere drept de vot tuturor rezidenților – arătând că străinii sunt priviți mai bine decât în trecut. Aceasta poate fi explicată parțial de campania de nouă luni *Neuchâtois* („Neuchâtel este al tău”) desfășurată în anul precedent, care a avut un mare succes, manifestat prin atragerea a 260.000 de oameni în activități cum ar fi spectacole de teatru, evenimente în școli, proiecții de film, mese exotice în restaurante locale, emisiuni de radio și televiziune, o carte cu poezii și articole scrise de jurnaliști, expoziții tematice, conferințe și dezbateri, campanii prin afișe și conferințe de presă.

Situația generală a angajării în canton este satisfăcătoare, în parte mulțumită dinamismului economic al regiunii, dar și efortului neobosit al autorităților în favoarea integrării muncitorilor, care constituie o temă centrală în cadrul mai multor proiecte locale.

Școlile iau parte la efortul de integrare, de exemplu prin organizarea unor cursuri de adaptare cu un program accelerat de limbă franceză, pentru care pot solicita susținerea din partea serviciului de „mediere interculturală” al cantonului. Sesiuni de informare sunt organizate

42. În 2008, Consiliul Europei a lansat programul său „Orașe interculturale” (www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/Default_en.asp), menit să schimbe modul în care orașele înțeleg și răspund la diversitatea culturală. A început ca program-pilot implicând 11 orașe din diferite părți ale Europei, dar rețeaua este acum deschisă nu doar orașelor europene, ci și orașelor din alte părți ale lumii. În general, în orașele unde a fost aplicat programul există o atmosferă pașnică și înțelegere între comunități, toate participând la dezvoltarea economică și socială, mult mai puțină violență și un PIB per capita mai mare decât media națională. În aceste portrete oferim patru exemple de orașe care aparțin acestei rețele: Neuchâtel (Elveția), Reggio-Emilia (Italia), Subotica (Serbia) și Tilburg (Olanda).

pentru părinți și există un curs de „tineret în tranziție” pentru elevii trecuți de vârsta obligatorie de școlarizare care au nevoie de îmbunătățirea abilităților lor lingvistice înainte de a-și continua educația în mod obișnuit.

Serviciul Delegatului pentru Străini oferă un serviciu de mediere indivizilor sau grupurilor care solicită acest lucru (și uneori chiar și când nu o fac). Acesta joacă un rol activ în negocierea dintre părțile implicate în anumite conflicte și funcționează prin intermediul unor mediatori și interpreți voluntari, respectiv un printr-un centru de consultări în limba maternă.

Toate aceste pot avea legătură cu faptul că Neuchâtel a fost unul dintre cele patru cantoane din Elveția care au votat împotriva interzicerii minaretelor în 2009.

Reggio-Emilia

Reggio-Emilia, un oraș prosper din partea central-nordică a Italiei (regiunea Emilia-Romagna), înregistrează o proporție mai mare a rezidenților străini în cadrul populației sale decât orice alt oraș italian. Prioritățile sale curente în domeniul politicilor publice sunt: instruirea pentru a susține integrarea interculturală, coeziunea socială, îmbunătățirea calificărilor și serviciile culturale. Aceste politici sunt menite să ofere cetățenilor acces la o gamă de oportunități culturale, promovând astfel un model de creștere care oferă tuturor accesul la bunuri și servicii. Mulțumită acestor politici, Reggio-Emilia și-a câștigat reputația de „oraș deschis și sigur al colaborării”. Politicile sale educaționale încurajează o abordare pozitivă a diversității în rândul tinerilor și explică procesul de formare a stereotipurilor și prejudecăților care pot duce la un comportament discriminatoriu. În domeniul locuințelor, orașul a înființat un Pact Cadru Local cu diversele sale cartiere. Un grup de lucru privind societatea civilă și serviciile sociale își îndreaptă eforturile asupra problemelor copiilor, propunând înființarea unui parlament al copiilor ca proiect de studiu emblematic. Prin intermediul festivalurilor anuale *Mondinpiazza* și a evenimentului sportiv *Due calci al razzismo* („două lovituri împotriva rasismului”), orașul încurajează colaborarea între operatorii municipali, asociațiile locale, cetățeni, artiști, diverse comunități minoritare, forțele de poliție, femei italiene și / sau străine, persoane cu dizabilități, administratori locali, elevi de liceu ș.a.m.d. Un progres remarcabil a fost realizat în facilitarea accesului comunității chineze la sistemul de sănătate. Cele șase spitale din zona Reggio beneficiază toate de un serviciu de mediere interculturală, cu o strategie și un plan de acțiune detaliate și informații publicate privind performanțele sistemului. Există, de asemenea, un proiect realizat în colaborare cu autoritățile sanitare locale în vederea îmbunătățirii relațiilor lingvistice și culturale dintre cetățenii străini și serviciile de sănătate. Cursuri de inițiere în limba italiană sunt oferite pentru mamele copiilor care frecventează școala primară, pentru a furniza susținere lingvistică timpurie și o bună comunicare în cadrul școlii. Există și școli de vară pentru predarea limbii italiene elevilor de liceu ale căror cunoștințe lingvistice sunt deficitare.

Subotica

Subotica este un oraș multi-etnic din nordul Serbiei (Voivodina). În 1999, în suburbia Pescara locuiau 5.000 de locuitori de origini etnice maghiare, croate, sârbe, bosniace și bunjevci și doar doisprezece romi, atunci când mai mult de 500 de romi au sosit acolo, venind din Kosovo*. Problemele au început atunci când a devenit clar că ei s-au stabilit în acea zonă (care era și foarte ieftină) și nu mai vor să se întoarcă. În februarie 2006, 147 locuitori neromi din Pescara au semnat o plângere împotriva noilor veniți și a comportamentului lor cotidian. Directorul Centrului Educațional pentru Romi din Subotica a convocat o întâlnire comună între reprezentanții tuturor cetățenilor din Pescara, autoritățile locale, poliție, Centrul pentru

* A se vedea nota 26.

Prestații Sociale, școala locală și centru local de sănătate. Ei au fost de acord că romii ar trebui să rezolve problemele de care erau îngrijorați petiționarii, cum ar fi întrunirile târzii ale tinerilor romi, muzica dată tare etc. În același timp, ei au fost de acord să înființeze o Comisie de Relații Interetnice formată din nouă membri (activă și în prezent) și au conchis că principala problemă a întregii așezări era lipsa unui drum de acces corespunzător. Cu ajutorul unui grant de 1.000 de euro de la organizația *Save the Children*, susținerea autorităților orașului și munca voluntară a tuturor cetățenilor (atât romi cât și neromi), ei au reușit să asfalteze drumul și au sărbătorit acest lucru atât la nivelul orașului cât și a cartierului.

Romii rămân implicați în comisiile care se ocupă de problemele sociale, educaționale și interetnice din Pescara, și sunt acum bine integrați în viața comunității. Școala primară locală are peste 100 de elevi romi, dintre care mai mult de 90% sunt copiii romilor din Kosovo* – în timp ce înainte de aceste evenimente aceeași școală a refuzat să primească copii romi, chiar și din rândul localnicilor. Astăzi, părinții romi participă în cadrul Consiliului Părinților, iar copiii romi sunt, de asemenea incluși în programele preșcolare, cu ajutorul unui asistent rom.⁴³

Tilburg

Tilburg este un oraș din sudul Olandei cu peste 200.000 de locuitori, dintre care 23% sunt de origini străine, provenind din aproape 200 de țări diferite.

Experiența orașului Tilburg în gestionarea imigranților sau persoanelor cu origini imigrante este un bun exemplu al unui oraș care de mulți ani a avut o abordare comunitară sau etnică vizând anumite grupuri de imigranți în cadrul politicilor sale din domeniile educației, locuințelor sau securității. Dar în toamna anului 2010, după cum a explicat Alderman Berend de Vries reprezentanților Grupului,⁴⁴ consiliul municipal al orașului a decis să renunțe la această politică și să adopte o altă abordare, „Toți Reziidenții din Tilburg”, care în loc să vizeze șomajul, abandonul școlar timpuriu, barierele lingvistice sau comportamentele antisociale ca probleme etnice care necesită soluții etnice, le-au trecut în responsabilitatea principalelor servicii și instituții locale.

„Principiul de bază în spatele acestei inițiative”, a adăugat Dl. de Vries, „este că responsabilitatea pentru participarea deplină în societatea revine cetățeanului. Aceasta implică faptul că instituțiile și agențiile noastre nu mai țin cont de culoarea pielii. Atunci când un rezident de origine turcă din Tilburg vine în fața ghișeului de informații privind întreprinderile mici și mijlocii, el sau ea trebuie să primească asistență în calitate de antreprenor și nu, așa cum se întâmplă uneori, să fie trimis la serviciul de integrare. În același timp, serviciile și instituțiile principale trebuie să devină și ele mai sensibile la elementul cultural. Un asistent social sau un îngrijitor trebuie să realizeze faptul că unii rezidenți din oraș sunt diferiți de ceilalți. Atunci când se fac eforturi pentru a ajunge la și a asista grupurile vulnerabile, este important ca oamenii de origini etnice diferite să poată beneficia și ei. Vom monitoriza acest lucru într-o serie de zone în anii următori, adică vom continua, de asemenea, să luăm în calcul originea etnică. În acest demers, nu este categoric cazul să fie oferit un răspuns de tip etnic, ci să fie conștientizată privațiunea înainte de a putea crea oportunități.

Noua metodă va căpăta o formă concretă în contextul cartierelor. Au fost stabilite scopurile pentru cinci cartiere dezavantajate: rezultate școlare și universitare bune pentru tineri, o sursă de venit pentru fiecare familie și o viață decentă pentru rezidenți. Nu a fost făcută nici o distincție pe criterii etnice, accentul a fost pus chiar pe problemele existente. Consiliul municipal și partenerii săi (companiile de construcții, agențiile sociale și de sănătate) au

43. Informații oferite de Stevan Nikolic, Director al Centrului Educațional pentru Romi din of Subotica.

44. Comunicare către Grup, Bruxelles, 17 martie 2011.

stabilit un termen de 10 ani pentru realizarea acestor obiective. Se va folosi metoda Răspundere în Funcție de Rezultate (RBA). În utilizarea acestei metode accentul cade pe obiective și este monitorizat periodic efectul intervențiilor. Dacă efectul este considerat inadecvat, atunci intervențiile se modifică imediat.

Declarația oficială a orașului Tilburg privind politica sa interculturală este următoarea: „Fiecare rezident din Tilburg, indiferent de originile sale, este parte integrantă a comunității orașului Tilburg, are responsabilitatea de a menține calitatea vieții din acest oraș și de a contribui la nivelul ridicat al acesteia. În același timp admitem și apreciem diversitatea popoarelor și grupurilor din oraș, pentru că toți suntem rezidenți ai orașului Tilburg.”

8. State membre

Toți actorii menționați mai sus operează sub nivelul statelor-națiune suverane și pentru a fi eficienți trebuie să fie într-adevăr independenți și auto-motivați. Totuși, ei pot beneficia, și vor avea nevoie deseori, de susținerea financiară și morală a guvernelor naționale. În general, cadrul juridic al integrării este stabilit la nivel național, de aceea este vital ca autoritățile naționale să beneficieze de strategii de integrare și să fie gata să ia măsuri specifice acolo unde este nevoie. Aceste strategii ar trebui să includă măsuri care să gestioneze următoarele obiective:

- a. să aducă comunitățile împreună;
- b. să utilizeze educația pentru promovarea conștiinței culturale și a diversității religioase;
- c. să ofere asistență specială celor dezavantajați din punct de vedere socio-economic;
- d. să remedieze dezavantajele educaționale;
- e. să-i învețe pe imigranți și pe copiii lor limba națională, permițându-le, în același timp, să își mențină sau să atingă un nivel ridicat de stăpânire a limbii lor materne;
- f. să îi ajute în găsirea unui loc de muncă;
- g. să extindă drepturile de vot și cetățenia pentru a include cel mai mare număr de rezidenți;
- h. să adopte politici mai umane în privința imigranților fără acte și solicitanților de azil.

9. Instituții europene și internaționale

Multe instituții inter-guvernamentale, atât la nivel european cât și la nivel global, sunt interesate de problemele abordate de acest raport. Între acestea se numără Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Organizația Internațională pentru Migrație și Organizația Națiunilor Unite (ONU), în special prin intermediul Alianței pentru Civilizații. Dar cele două organizații care au de jucat un rol decisiv în promovarea coexistenței în rândul europenilor sunt Uniunea Europeană și Consiliul Europei, în special prin intermediul Curții pentru Drepturile Omului a ultimei dintre ele.

În ultimele două decenii, Uniunea Europeană a jucat un rol din ce în ce mai important în coordonarea politicilor imigrației și azilului ale statelor sale membre, în special ale celor care au aderat la Tratatul Schengen, care au desființat controlul pașapoartelor și al vizelor la granițele lor interne. Atât Comisia cât și Consiliul European⁴⁵ au adoptat, de-a lungul anilor, numeroase documente privind imigrația, incluziunea, integrarea și cetățenia. Cu toate acestea, nu se poate spune că statele membre s-au pus de acord asupra unei strategii atotcuprinzătoare în toate aceste domenii. Eforturile de a ajunge la un acord în domeniul incluziunii romilor s-a intensificat începând din toamna anului 2010, atunci când mai multe state vest-europene au recurs la expulzări pe scară largă ale romilor care migraseră din Europa de Est către Europa de Vest, datorită faptului că țările lor de origine au devenit membre ale UE în 2004 și 2007. Strategia „Europa 2020” a Comisiei a stabilit deja țintele care trebuie atinse de către statele membre în două domenii: educație (90% dintre copiii romi trebuie să termine școala primară) și angajare (75% dintre romii apti de muncă să obțină locuri de muncă). La data de 6 aprilie 2011, Viviane Reding, Comisarul UE pentru Justiție, Drepturi Fundamentale și Cetățenie, a impus un termen de opt luni statelor membre pentru a propune planuri naționale în această privință, iar în iunie [2011 – n. tr.] se așteaptă prezentarea unei noi Comunicări privind Integrarea.

În ceea ce privește Consiliul Europei, care a decis realizarea raportului nostru, lupta împotriva tuturor formelor de discriminare și promovarea diversității și înțelegerii reciproce constituie esența misiunii și activităților sale. Organizația dispune de o întreagă gamă de structuri și departamente destinate acestui scop, incluzând Comisarul pentru Drepturile Omului și Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI).⁴⁶ Totuși, cea mai importantă și originală instituție aflată la dispoziția sa este Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO),⁴⁷ care interpretează și aplică Convenția Europeană a Drepturilor Omului și gestionează plângerile depuse împotriva statelor semnatare, fie de către alte state semnatare, fie de către aplicanți individuali. Aproape 800 de milioane de indivizi și 47 de state intră sub jurisdicția Convenției și a Curții.

Probabil cea mai mare provocare la adresa Curții în ultimii ani a fost nevoia de a echilibra diversitatea și unitatea și de a reconcilia principiile și standardele universale întruchipate de Convenție cu tradițiile și culturile unor societăți europene destul de diferite. Cu toate acestea, este ferm stabilit în deciziile Curții că anumite practici care aduc atingere drepturilor omului nu pot fi justificate prin invocarea culturii, religiei, tradiției sau uzanțelor.⁴⁸

Hotărârile recente ale Curții au stabilit principii importante în următoarele domenii relevante pentru tema acestui raport.

45. Consiliul European (a nu se confunda cu Consiliul Europei!) este numele dat întâlnirilor periodice ale liderilor politici ai statelor membre UE. Comisia Europeană este organul executiv al Uniunii.

46. Ambele structuri au oferit mărturie Grupului nostru la Strasbourg pe 15 octombrie 2010.

47. Grupul a audiat mărturia lui Vincent Berger, Jurisconsult al Curții, cu prilejul întâlnirii sale de la Bruxelles, desfășurate pe 18 martie 2011.

48. *Dialogul intercultural în arhitectura protecției europene a drepturilor omului*, Patricia Wiater, Council of Europe Publishing, martie 2010.

Libertatea religioasă

A existat o creștere observabilă a numărului de cazuri privind acest drept în ultimul deceniu. În special reglementarea vestimentației religioase a dat naștere unor controverse considerabile. În privința aspectului intern al libertății religioase, Curtea consideră, în general, că statul nu poate solicita indivizilor să își declare convingerile religioase.

Minorități etnice, inclusiv romii

Curtea s-a abținut de la formularea unei definiții proprii pentru calitatea de minoritate națională. În schimb, ea pare să favorizeze referirea la una dintre caracteristicile unui anumit grup minoritar, cum ar fi identitatea sa „etică”. În general, a oferit protecție indirectă membrilor individuali ai unor grupuri minoritare, referindu-se la principiul respectului pentru pluralism democratic și prin prevederile Convenției care interzic discriminarea. Curtea a recunoscut, de asemenea, că identitatea etnică este un element esențial inclus în identitatea unui individ și a acceptat dreptul persoanelor aparținând minorităților să formeze asociații pentru a-și promova cultura și conștiința de sine în calitate de minoritate.

Curtea a recunoscut, de asemenea, vulnerabilitatea specială a populației rome și a susținut plângerile aduse de aplicanții romi din diferite zone. Curtea a confirmat în special faptul că statul este obligat să investigheze și să pună sub acuzare persoanele care comit violențe împotriva romilor, fie că sunt actori privați sau reprezentanți ai statului. Ea a reafirmat și faptul că segregarea școlară a copiilor romi (în școlile pentru copiii cu dizabilități și în școli separate din școlile normale) constituie o discriminare ilegală.

Minorități religioase

Protecția minorităților religioase implică, în general, aceleași drepturi ca acelea conferite minorităților etnice și populației rome. Cea mai presantă problemă, însă, privește manifestarea credințelor religioase. Alături de chestiunea vestimentației religioase mai sus menționate, afișarea unor simboluri religioase în sălile de clasă ale unor școli publice a constituit o problemă foarte controversată.⁴⁹

În unele cazuri privind condamnările pentru incitarea la ură împotriva comunităților musulmane și imigranților, Curtea a recunoscut că există o marjă foarte mare de apreciere a statelor în stabilirea necesității de a interfera cu libertatea de exprimare a

49. La dat de 18 martie 2011, în cazul *Lautsi și alții împotriva Italiei*, care privea prezența crucifixelor în sălile de clasă din școlile de stat italiene, Curtea nu a evidențiat nici o încălcare a Convenției. Ea a susținut în special faptul că problema simbolurilor religioase în sălile de clasă era, în principiu, o problemă la libera apreciere a statului – în special pentru că nu există un consens european în această problemă – în măsura în care deciziile din acest domeniu nu duc la o formă de îndoctrinare.

unei persoane, având în vedere dimensiunea variabilă a problemelor cu care se confruntă acestea în contextul politicilor lor privind comunitățile de imigranți recent și nevoia menținerii ordinii publice. În cazul unor hotărâri, Curtea a insistat că este crucial pentru politicieni, ca atunci când se exprimă în public să evite comentariile care ar putea încuraja intoleranța.

Provocările imigrației

Marea majoritate a jurisprudenței Curții privind „imigranții” poate fi împărțită, în mare, în două grupuri de cazuri. Primul dintre ele se referă la situațiile în care aplicanții susțin că expulzarea îi va expune la tortură sau maltratări. Acesta va fi cel mai adesea cazul unui refugiat, în care aplicantul a solicitat azil fără succes conform Convenției ONU din 1951 legată de Statutul Refugiaților (Convenția de la Geneva) sau în care statutul de refugiat a fost revocat. (În acest prim tip de cazuri, Curtea a acordat în ultimul timp o greutate mai mare vulnerabilității specifice a solicitanților de azil.) Al doilea tip de cazuri privește deciziile autorităților în materie de imigrație de a expulza sau a refuza intrarea pe teritoriul unui stat a persoanelor care doresc să rămână sau să se alăture altor membri ai familiei. În plus, există și problema detenției în așteptarea expulzării și alte probleme legate de viața privată: refuzul educației, atunci când copiii sunt obligați să-și însoțească un părinte care este expulzat; discriminarea, atunci când reglementările privind imigrația par să trateze anumite grupuri mai puțin favorabil decât altele; problema dacă remediile permise de autoritățile naționale pentru aplicanții care pretind că riscă torturarea și maltratarea sau ingerința în viața familiei lor sunt eficiente. În sfârșit, alte probleme apar în privința drepturilor sociale ale „imigranților” și posibilitatea lor de a se căsători sau de a obține recunoașterea căsătoriei lor.

Acest studiu sumar ilustrează atât varietatea și complexitatea problemelor drepturilor omului care apar în contextul „coexistenței” și, de asemenea, rolul vital jucat de Curte, care este adeseori ultima linie de apărare pentru cei ale căror drepturi sunt încălcate, și de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European, a cărui funcție esențială este asigurarea respectării hotărârilor Curții de către statele membre.

C. Propuneri de acțiune

I. Recomandări strategice

1. Oamenii care vin să trăiască în altă țară și urmașii lor nu ar trebui să fie obligați să își abandoneze credința, cultura sau identitatea. Dar, ca toți ceilalți, ei trebuie să respecte legea, trebuie să învețe limba utilizată de majoritatea noilor lor vecini și să facă eforturi pentru a se face utili societății în care trăiesc.

2. Deoarece rezidenții de pe teritoriul unui stat sunt obligați să respecte legile acestuia, credem că este o problemă de principiu fundamental al democrației ca ei să aibă un cuvânt de spus în elaborarea acestor legi. Toate statele ar trebui, astfel, să facă eforturi pentru a extinde pe deplin drepturile și obligațiile cetățenești, inclusiv dreptul de a vota, asupra unei părți cât mai mari a populației rezidente.
3. Încurajăm toate statele membre ale Consiliului Europei care nu au făcut-o încă să se îndrepte în direcția unei legi a cetățeniei moderne, conform căreia eligibilitatea pentru cetățenie să fie decisă pe criterii civice și nu etnice.
4. Odată cetățenia acordată, drepturile și privilegiile pe care le conferă trebuie să aparțină în mod egal tuturor.
5. Ca măsură preliminară în această direcție, non-cetățenii de orice origine ar trebui să poată vota în cadrul alegerilor locale în orice oraș sau regiune în care și-au stabilit reședința (după cum este deja cazul cetățenilor UE rezidenți într-un alt stat membru).
6. Îndemnăm liderii europeni de la toate nivelurile și din toate domeniile (politică, cultură, mass-media, educație, societate civilă) să arate un adevărat spirit de conducere prin condamnarea afirmațiilor extremiste, rasiste, xenofobe și îndreptate împotriva imigranților, oricând și oriunde vin în contact cu acestea și să insiste asupra faptului că orice amenințare de tip criminal cu violența bazată pe criterii rasiale, etnice, religioase sau de alt tip, trebuie investigată și pusă sub acuzare în mod sistematic, pe baza instrumentelor juridice naționale și internaționale existente.
7. Toți cetățenii ar trebui să fie pregătiți să condamne abuzul verbal și să corecteze imaginile distorsionate despre alte grup, atunci când le întâlnesc. Cei aflați în poziții de autoritate au o răspundere specială în acest sens și în a oferi, acolo unde este posibil, o perspectivă corectă privind credințele, cultura și activitățile altor grupuri – la fel ca și cei a căror celebritate sau profesie le oferă un acces privilegiat la expunere mediatică și atenție publică.
8. Întrucât dezbaterea politică actuală din Europa este alimentată de informații eronate și stereotipuri despre imigrație, îndemnăm statele membre ale Consiliului Europei să ofere cetățenilor europeni o imagine mai realistă a situației imigranților și a nevoilor prezente și viitoare ale Europei în domeniul imigrației și să promoveze un discurs politic mai bine informat despre imigrație și diversitate.
9. Autoritățile, poliția și tribunalele de la toate nivelurile, în toate statele membre ale Consiliului Europei, trebuie să facă tot ce le stă în putere pentru a asigura că imigranții (cu acte sau nu), persoanele de origine imigrantă și membrii minorităților sunt protejați și că cei care îi supun violenței, abuzului ilegal sau exploatarii sunt reținuți și pedepsiți conform legii. Ele trebuie, de asemenea, să manifeste multă grijă pentru a asigura un tratament echitabil pentru toate segmentele populației și să nu exercite sau să tolereze nici o discriminare împotriva imigranților sau membrilor minorităților din partea nici unui grup

sau a unei instituții, în domeniul educației, angajării sau în permiterea accesului la bunuri, locuințe, spații publice sau servicii. Acolo unde un astfel de acces este refuzat cuiva în mod incorect, pe baza rasei, religiei, genului sau orientării sexuale, acea persoană trebuie să poată fi despăgubită prompt conform legii.

10. Autoritățile competente de la toate nivelurile ar trebui să identifice grupurile care suferă de pe urma anumitor dezavantaje socio-economice (cum ar fi un șomaj disproporționat de mare, niveluri scăzute de performanțe școlare și / sau venituri familiale, locuințe inadecvate) și să depună eforturi susținute, prin alocarea unor resurse corespunzătoare, pentru a permite membrilor unor astfel de grupuri, în special copiilor și tinerilor, să depășească aceste dezavantaje și să se bucure de egalitate de oportunități cu restul populației.
11. Încurajăm toate statele membre care nu au făcut-o deja să îmbunătățească și să aplice legislația lor îndreptată împotriva oricărei forme de discriminare în toate domeniile vieții publice, inclusiv în mass-media. Aceasta ar trebui să fie susținută de mecanisme solide care sunt bine înțelese de publicul larg și sunt aplicate de guverne.
12. Întrucât condiția populației române din întreaga Europă constituie un reproș permanent la adresa întregului continent și una dintre cele mai persistente încălcări de către europeni a ceea ce ne place să numim „valori europene”, cerem liderilor europeni de la toate nivelurile să își îndrepte interesul îndelung așteptat către starea acestora, în lumina recentelor repatrieri în masă ale romilor dinspre vestul către estul Europei, prin acțiuni care să elimine în mod eficient discriminarea împotriva acestora.
13. Statele au dreptul și datoria de a dirija și controla imigrația, dar oamenii cărora le este refuzat dreptul de a intra și a rămâne pe teritoriul unui stat nu își pierd, în acest context, drepturile lor fundamentale ale omului.
14. Cei care încă mai sunt alungați din zonele în care s-au stabilit trebuie să își dorească să participe pe deplin la acest efort. Acest lucru necesită solidaritate și repartizare a sarcinilor între statele membre ale Uniunii Europene și ale Consiliului Europei.
15. Facem apel la statele Uniunii Europene și Consiliului Europei să elaboreze o politică a imigrației comprehensivă, coerentă și transparentă, deoarece lipsa unei asemenea politici creează probleme acute, care trebuie gestionate deseori la nivel local.
16. Recomandăm mediere ca instrument pentru a fi utilizat în rezolvarea disputelor la toate nivelurile politice, în special la nivel local și îndemnăm autoritățile să se asigure că un număr suficient de persoane sunt instruite să își asume această funcție.
17. Facem apel la toate popoarele Europei să fie solidare cu cele din alte părți ale lumii, în special cu vecinii lor din Orientul Mijlociu și Africa de Nord, care își demonstrează acum atât de curajos atașamentul la valorile universale ale

libertății și democrației. Salutăm în special curajul și înțelepciunea celor care au luptat sau se luptă pentru a obține libertatea fără violență, chiar dacă sunt amenințați cu o violență extremă de către cei care nu doresc să le-o acorde. De aceea, facem apel la principalele instituții europene (Consiliul Europei, Uniunea Europeană, OSCE) să dezvolte politici comprehensive în privința țărilor din sudul și estul Mediteranei, Orientul Mijlociu și Asia Centrală, pentru a le permite, atunci când și dacă doresc și pot, să beneficieze de experiența și expertiza Europei în construirea de societăți bazate pe statul de drept, democrație și drepturile omului, în special prin participarea, cu un statut adecvat, în cadrul instituțiilor și convențiilor europene. O asemenea politică trebuie să permită și europenilor să beneficieze de experiența și înțelepciunea vecinilor lor și să aprecieze mai bine moștenirea istorică și culturală adusă Europei de mulți dintre cei care s-au stabilit aici în ultima vreme.

II. Recomandări specifice

Deși acest raport a fost autorizat de către Consiliul Europei, am fost rugați să „definim un nou concept al *coexistenței* care ar putea fi propus cetățenilor societăților europene”. Într-adevăr, credem că acesta este un efort care nu poate fi întreprins de nici o instituție singulară, dar în cadrul căruia fiecare european trebuie să joace un rol, atât prin intermediul reprezentanților lor aleși la toate nivelurile cât și prin acțiune voluntară, fie în structuri organizate sau ca indivizi. În consecință, adresăm aceste recomandări nu doar Consiliului Europei, ci tuturor statelor membre și autorităților locale și regionale, precum și societății civile din acestea.

Recomandările sunt grupate pe teme principale. Unele se adresează în mod specific Uniunii Europene. Aceasta ar putea părea o anomalie într-un raport autorizat de Consiliul Europei, însă toți membrii UE sunt și membri ai Consiliului, și există un proces în derulare, la capătul căruia chiar Uniunea va adera la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În multe domenii politice acoperite de acest raport, deciziile luate de UE afectează nu doar statele sale membre, ci și vecinii. În special în domeniile imigrației și politicii privind acordarea de azil este esențial ca UE să preia inițiativa, dar și să aibă în vedere opiniile și interesele altor state membre ale Consiliului Europei.

A. Integrarea imigranților și persoanelor de origine imigrantă

18. Îndemnăm toate statele membre să elimine lacunele legislative, problemele practice și eșecul aplicării, în special în privința accesului la locuințe, locuri de muncă, educație și sănătate, și să utilizeze mai mult concluziile structurilor Consiliului Europei (în special CEDO, ECRI și Comitetul European pentru Drepturi Sociale), în cadrul cărora aceste lacune sunt clar identificate. Îndemnăm Consiliul Europei să dezvolte indicatori mai buni pentru măsurarea succesului politicilor de integrare ale statelor membre.

19. Îndemnăm Uniunea Europeană să utilizeze pe scară largă următoarea Comunicare privind Integrarea a Comisiei Europene și Summitul European din iunie 2011 pentru a da un mesaj puternic și clar statelor membre UE, solicitându-le oferirea unei imagini complete, clare și oneste populațiilor lor despre nevoia prezentă și viitoare de imigranți a Europei și să respecte normele și standardele europene și internaționale în gestionarea integrării imigranților, solicitările de azil și imigrația ilegală.
20. Solicităm Uniunii Europene să dezvolte o politică comprehensivă privind imigrația, cu un cadrul constituțional și legal solid, bazat pe respectul pentru și promovarea drepturilor fundamentale, conform Programului și Planului de Acțiune pentru 2010-2014, adoptat la Stockholm, și Strategiei Europa 2020, și respectiv:
 - a. Să continue dezvoltarea unei abordări globale a UE față de imigrație prin creșterea cooperării cu țările care nu sunt membre UE;
 - b. Să susțină imigrația pentru a acoperi necesitățile piețelor muncii ale țărilor UE;
 - c. Să continue promovarea integrării și drepturilor imigranților (și a persoanelor de origine imigrantă);
 - d. Să ia în considerare situația minorilor imigranți neînsoțiți și să continue cooperarea cu Consiliul Europei în această privință (în special pe baza Recomandării CM/Rec(2007)9 a Comitetului de Miniștri ai statelor membre privind proiecte de viață pentru minorii imigranți neînsoțiți);
 - e. Să înființeze un Birou European de Informare asupra Migrației Economice într-o serie de state terțe, în special în cele de pe țărmurile de est și de sud ale Mării Mediterane.
21. Consiliul Europei ar trebui să promoveze cu prioritate standardele sale în acest domeniu prin intermediul câtorva instrumente UE, în contextul Programului și Planului de Acțiune pentru 2010-2014, adoptat la Stockholm, menite, între altele, să dezvolte o politică UE comprehensivă pentru combaterea discriminării, rasismului și xenofobiei, și să promoveze egalitatea și integrarea.
22. Invităm Banca pentru Dezvoltare a Consiliului Europei să acorde o atenție deosebită susținerii proiectelor menite să integreze mai bine imigranții în toate statele membre.
23. Având în vedere că activitatea depusă până acum pentru stabilirea unor standarde în domeniul imigrației a tins să pună accentul pe drepturile imigranților și să minimalizeze responsabilitățile acestora, Consiliul Europei ar trebui să dezvolte principii directe care să abordeze atât drepturile *cât și* responsabilitățile și relațiile dintre ele în activitățile sale viitoare de stabilire a unor standarde în acest domeniu.

B. Cetățenia și dreptul de vot

24. Îndemnăm toate statele membre să încurajeze și să faciliteze obținerea cetățeniei de către toți rezidenții permanenți de pe teritoriul său și să nu considere posedarea cetățeniei unui alt stat drept obstacol, descalificare sau semn al lipsei de loialitate.
25. Pentru a încuraja participarea activă a tuturor celor care sunt rezidenți legali pe teritoriul unui stat în viața publică la nivel local, îndemnăm toate statele membre care nu au făcut-o până acum să permită non-cetățenilor care și-au stabilit reședința într-un anumit oraș sau regiune să voteze în cadrul alegerilor locale și municipale – așa cum se întâmplă în cazul tuturor cetățenilor UE rezidenți într-un alt stat membru. Acest drept poate fi extins pentru includerea tuturor imigranților care au fost rezidenți pentru o anumită perioadă de timp și poate fi utilizată drept stadiu intermediar pe drumul către obținerea cetățeniei. De asemenea, solicităm statelor membre care nu au făcut-o până în prezent să semneze și să ratifice Convenția Consiliului Europei privind Participarea Străinilor la Viața Publică la Nivel Local (semnată până în prezent de 13 state, dar ratificată doar de 8 dintre ele).
26. Îndemnăm Consiliul Europei să ajute statele membre prin realizarea unui studiu comparativ al efectelor existenței unor legi ale cetățeniei diferite asupra integrării imigranților, persoanelor de origine imigrantă și minorităților.

C. Acordarea azilului și problemele umanitare

27. Solicităm Consiliului Europei și Uniunii Europene să elaboreze și să implementeze, lucrând împreună, un regim coerent și uman al dreptului la azil care să poată fi aplicat în context pan-european și să elaboreze o perspectivă pe termen lung pentru Europa în acest domeniu, dar și o strategie de solidaritate între state și de „împărțire a responsabilității” între imigranți și alți rezidenți sau cetățeni, precum și:
 - a. Să asigure compatibilitatea deplină a politicilor privind azilul din statele membre cu standardele Consiliului Europei, în special cu instrumentele sale privind drepturile omului, mai precis cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului și alte documente elaborate de CEDO, și să ofere statelor membre o orientare clară asupra modalității de aplicare a acestor standarde în practică și asupra creșterii eficienței procedurilor lor atunci când se confruntă cu sosirea unui mare număr de solicitanți de azil într-o perioadă foarte scurtă, într-o țară sau regiune;
 - b. Să se asigure că actualul cadrul al UE privind acordarea azilului nu generează riscuri privind încălcări structurale ale Convenției Europene a Drepturilor Omului, în contextul revizuirii politicilor sale privind azilul inițiate prin Programul și Planul de Acțiune de la Stockholm;

- c. Să ia în considerare relevanța noilor activități de stabilire a unor standarde privind condițiile de primire și detenție ale solicitanților de azil și imigranților fără acte, având în vedere, între altele, Regulamentul Dublin II, deciziile relevante ale CEDO și activitățile întreprinse de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor și Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT);
 - d. Să ia în considerare elaborarea de principii directe comune privind tratamentul aplicat imigranților fără acte, solicitanților de azil și apatrizilor;
 - e. Să ia în considerare crearea unui fond al imigrației, similar Fondului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei deja existent, finanțat în principal prin contribuțiile voluntare ale statelor membre, în vederea asigurării flexibilității activității lor în domeniul imigrației și crearea posibilității unei reacții mai rapide la problemele emergente ale imigrației.
28. Îndemnăm cu tărie statele membre să evite deținerea solicitanților de azil și imigranților ilegali, cu excepția cazurilor când este absolut necesar, și să ofere și să utilizeze alternative la detenție, care ar putea include:
- Eliberare condiționată cu servicii sociale;
 - Arest la domiciliu;
 - Permise de muncă;
 - Semi-detenție (petrecerea unei părți a zilei în centrul de detenție);
 - Libertate restricționată (interdicția de a părăsi orașul de reședință);
 - Eliberare pe cauțiune.
29. Încurajăm Consiliul Europei să ofere expertiza și instrumentele sale de instruire actorilor din linia frontului, cum ar fi grănicerii, de exemplu prin oferirea de sfaturi de specialitate statelor membre asupra modului în care pot elabora puterile, competențele și procedurile acestor „autorități de frontieră” într-un mod eficient și compatibil cu drepturile omului. În acest scop, Organizația ar trebui să lucreze împreună cu structuri UE, cum ar fi Biroul European de Resurse privind Azilul din Malta (pe care UE îl întărește în prezent), Frontex cu sediul la Varșovia și Comisariatul ONU pentru Refugiați.
30. Datorită faptului că parlamentarii au dreptul de a vizita centrele de detenție, membrii Adunării Parlamentare a Consiliului Europei ar putea urma exemplul membrilor Parlamentului European în semnalarea condițiilor adeseori îngrozitoare cu care se confruntă imigranții și solicitanții de azil. Deși astfel de activități nu ar trebui să înlocuiască sau să dubleze activitatea instanțelor naționale de monitorizare competente, cum ar fi avocatul poporului sau funcționarii speciali, ele ar putea constitui un mecanism de alertă util și un mod prin care Consiliul Europei ar putea sensibiliza publicul asupra necesității adoptării unor proceduri mai rapide și mai umane.

D. Educație, tineret, dialog intercultural

31. Îndemnăm personalul din educație și autoritățile educaționale din toate statele membre să dezvolte „competențele intercultural” ca elemente de bază ale curriculum-ului școlar și să le extindă în afara educației formale, prin vizitarea muzeelor și instituțiilor culturale, evenimente și festivaluri culturale și, în special, prin implicarea mass-media. Consiliul Europei ar trebui să își continue activitatea de elaborare a unui cadru conceptual pentru sprijinirea acestei evoluții.
32. Recomandăm statelor membre să ia măsurile necesare pentru a continua să faciliteze mobilitatea studenților și personalului din educație la toate nivelurile, ca o modalitate importantă de promovare a educației interculturale, de exemplu prin revizuirea regulamentelor și politicilor lor, mai ales, însă nu doar, în asemenea domenii cum ar fi reglementarea vizelor și imigrării, securitatea socială și permisele de muncă pentru personalul din educație (dar și pentru studenții care trebuie să muncească cu jumătate de normă pentru a-și acoperi taxele de școlarizare). Consiliul Europei ar putea lua în considerare lansarea unui plan special de mobilitate în acest scop și elaborarea unui text normativ cu prevederi pentru facilitarea mobilității școlare și academice în scopul întăririi educației interculturale.
33. Invităm Consiliul Europei să elaboreze proiecte-pilot privind dialogul intercultural într-un număr redus de școli primare și licee, dar și în instituții de învățământ superior, din statele membre și să ia în considerare crearea unui premiu al Consiliului Europei pentru a fi acordat instituțiilor de educație pentru activitatea lor în domeniu. Consiliul Europei ar putea, de asemenea, produce sau cere elaborarea unui ghid european privind încorporarea unor perspective diferite și a „imaginii celuilalt” în predarea istoriei, încurajând autoritățile educaționale din regiunile vecine Europei, în special din bazinul Mediteranean, să adopte o abordare din mai multe perspective (la care ar putea contribui Centrul Nord-Sud al Consiliului Europei).
34. Încurajăm Consiliul Europei să lucreze împreună cu statele membre și organizațiile societății civile pentru implementarea noului său program intitulat „Tineri ambasadori ai păcii”, menit să sensibilizeze tinerii și publicul larg asupra standardelor și instrumentelor Consiliului Europei, în special în zonele post-conflict și să aplice abordarea educațională inovativă dezvoltată în cadrul programului „Taberele de tineret pentru pace” în alte contexte ale conflictelor care implică tineri, de exemplu în contextul relațiilor dintre tinerii romi și autoritățile municipale sau dintre tinerii locuitori din zonele urbane dezavantajate și polițiști.
35. Recomandăm crearea unui proces periodic de bilanț sau evaluare a dezvoltării dialogului intercultural din statele membre ale Consiliului Europei (în formula unui Forum European organizat la fiecare trei ani sau a unui Raport European), având ca referință Cartea Albă a Dialogului Intercultural în 2008. Ar putea fi avută în vedere și elaborarea unei ediții „junior” a Cărții Albe pentru a fi utilizată în școli primare și licee sau în activitățile de tineret. Pe

baza schimburilor de experiență privind dimensiunea religioasă a dialogului intercultural, Consiliul Europei și statele membre ar trebui, de asemenea, să elaboreze o platformă stabilă și recunoscută pentru îmbunătățirea relațiilor lor cu reprezentanții religiilor și organizațiilor non-denominaționale și să continue să coopereze cu Reprezentanții Personali ai Președintelui în Exercițiu al OSCE responsabili de promovarea unei mai mari toleranțe și combaterea rasismului, xenofobiei și discriminării.

E. Mass-media

36. Încurajăm jurnaliștii și profesioniștii mass-media să manifeste o grijă specială în evitarea diseminării miturilor și stereotipurilor despre membrii unor anumite grupuri etnice sau religioase și să asigure șanse egale membrilor unor astfel de grupuri pentru a-și putea exprima propriile opinii și pentru a furniza propriile versiuni despre anumite subiecte. Având în minte acest lucru, invităm Consiliul Europei să organizeze întâlniri periodice cu principalele rețele mediatice europene, în vederea implementării recomandărilor Consiliului Europei privind instruirea, etica și producerea conținutului mass-media, și să compileze și să distribuie un compendiu al inițiativelor de succes existente la nivel național pentru combaterea discriminării în mass-media, asigurarea unei acoperiri mediatice etice asupra problemelor minorităților și îmbunătățirea accesului minorităților la mass-media.
37. Solicităm tuturor statelor membre să asigure includerea unor programe de alfabetizare în mass-media în cadrul curriculum-urilor școlare și alertarea copiilor și tinerilor în privința expresiilor motivate de prejudecăți rasiste, xenofobe și antisemite pe care le pot întâlni pe Internet. Statele membre ar trebui, de asemenea, să se asigure că polițiștii și procurorii sunt instruiți pentru a gestiona infracțiunile motivate de conținutul necorespunzător de pe Internet și să lucreze împreună cu industria Internetului pentru a juca un rol mai important în abordarea acestei probleme.
38. Încurajăm Consiliul Europei să continue să lucreze împreună cu structurile reprezentative ale organizațiilor media și cu jurnaliștii, în vederea dezvoltării unor principii pentru eliminarea discriminării la locul de muncă și pentru crearea unei culturi instituționale care favorizează în mod activ nediscriminarea, în special în selecția jurnaliștilor și crainicilor radio și TV.
39. Solicităm Consiliului Europei să lanseze un fond de co-producție pentru diversitate în cadrul Fondului Eurimages – după cum a solicitat deja și Adunarea Parlamentară în Recomandările sale, 1277(1995) și 1768(2006). Acest fond de co-producție pentru diversitate ar urma să susțină filme și documentare care scot în evidență dimensiunea diversității culturale a societăților europene de astăzi, într-un asemenea mod încât să completeze inițiativele naționale existente în acest domeniu.
40. Invităm Consiliul Europei, într-un posibil parteneriat cu Mecanismul Media de Reacție Rapidă al Alianței ONU a Civilizațiilor (RRMM) și cu Biroul pentru

Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE (OSCE-ODIHR), să susțină crearea unei structuri independente (un observator sau un site Internet) care ar urma să monitorizeze conținutul pentru a se asigura că mass-media își fac datoria în mod corect atunci când abordează problemele discriminării, xenofobiei și intoleranței.

F. Incluziunea romilor

41. Reamintind tuturor statelor membre de responsabilitatea lor majoră pentru politicile menite să promoveze incluziunea romilor prin furnizarea de locuri de muncă, educație, servicii de sănătate și locuințe, îndemnăm Uniunea Europeană să utilizeze noul său Cadru pentru Strategii Naționale de Integrare a Romilor pentru a gestiona în mod eficient toate formele de încălcări ale drepturilor fundamentale ale romilor, inclusiv discriminarea, segregarea, instigarea la ură, folosirea criteriilor etnice și amprentarea ilegală, dar și evacuările și expulzările ilegale, punând capăt, totodată, practicilor repatrierii romilor în țări unde aceștia ar putea fi supuși torturii sau tratamentelor degradante.
42. Îndemnăm Uniunea Europeană să folosească, de asemenea, acest nou cadru pentru promovarea abolirii segregării școlilor și claselor, prin angajarea de mediatori școlari romi și prin creșterea numărului de profesori romi, și să asigure accesul echitabil la educația preșcolară, la formarea profesională a adulților și la pregătirea continuă.
43. Considerăm că este esențial ca noul cadru să fie utilizat pentru asigurarea unui acces eficient al romilor pe piața muncii, prin oferirea de microcredite pentru liber întreprinzătorii și liber profesioniștii romi. Solicităm statelor membre UE și Comisiei Europene să adopte măsuri pentru promovarea angajării de personal rom în administrația publică.
44. Solicităm Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, ca urmare a Întâlnirii sale la Nivel Înalt din 20 octombrie 2010, în coordonare deplină cu noul cadru al UE și în parteneriat cu OSCE-ODIHR, să dezvolte o strategie pan-europeană comprehensivă pentru integrarea socială a romilor, și în mod special să:
 - a. Publice rapoarte anuale de monitorizare pentru a accelera progresul în domeniu, ca o contribuție esențială la Deceniul Incluziunii Romilor 2005-2015, și să elaboreze un plan de parcurs pentru a se asigura că acțiunile din acest domeniu rămân o prioritate majoră după încheierea Deceniului;
 - b. Continue să lucreze împreună cu statele membre pentru a stabili scopuri clare cu termene precise de finalizare pentru a pune capăt segregării romilor în școli și practicilor individuale de diagnosticare a copiilor romi ca fiind handicapați mintali și îndrumare a acestora către școli speciale, sfidând hotărârile emise de CEDO în acest sens. Statele

membre ar trebui să elaboreze programe preșcolare comprehensive pentru a asigura pregătirea mai multor copii dezavantajați pentru școlarizare, pentru combaterea discriminării copiilor romi prin intermediul unui mediu de învățare integraționist și prin instruirea adecvată a profesorilor pentru a încuraja diversitatea;

- c. Elaboreze un studiu comparativ european în acest domeniu și să facă recomandările corespunzătoare, dacă e posibil în cooperare cu Agenția UE pentru Drepturi Fundamentale (FRA), având în vedere că lipsa informațiilor disparate a fost percepută adeseori drept o barieră în calea progresului și o slăbire a impactului politicilor de promovare a egalității și nediscriminării. Aceste informații ar trebui să fie anonime și ar trebui să înregistreze doar acele identități etnice sau de altă natură pe care indivizii și le atribuie în mod voluntar;
- d. Întărească în continuare societatea civilă romă și să promoveze implicarea romilor în calitate de cetățeni activi și nu doar de persoane asistate pasive, în special printr-o campanie europeană de susținere a înregistrării votanților, prin programe de educație civică pentru promovarea implicării civice în cadrul comunităților rome.

G. Susținerea acțiunilor la nivel local și regional

- 45. Reamintind faptul că orașele și metropolele Europei reprezintă câmpuri de luptă cheie în bătălia pentru reconcilierea diversității și libertății, solicităm statelor membre să elaboreze programe naționale pentru funcționarii și angajații publici implicați în serviciile sociale la nivel regional, pentru instruirea celor care lucrează cu imigranți și persoane de origine imigrantă.
- 46. Solicităm tuturor statelor membre să întărească cadrul de cooperare inter-municipală și inter-regională, permițând în special cooperarea dintre municipalitățile și regiunile europene și non-europene de pe țărmurile sudice și estice ale Mării Mediterane, având în vedere faptul că există deja un cadru inițial de cooperare transfrontalieră bazat pe Convenția Europeană Cadru privind Cooperarea Transfrontalieră între Comunitățile sau Autoritățile Teritoriale din 1980 și protocolul său, care ar trebui dezvoltată în continuare.
- 47. Invităm Consiliul Europe să continue dezvoltarea programului său „Orașe interculturale” și să încurajeze cu prioritate crearea de rețele naționale ale orașelor interculturale pentru a adapta conceptul, pe cât de mult posibil, la contextele naționale specifice, să faciliteze extinderea programului „Orașe interculturale” în afara Europei, cu sprijinul Centrului Nord-Sud al Consiliului Europei.
- 48. Invităm Congresul Puterilor Locale și Regionale al Consiliului Europei să coopereze cu Comitetul Regiunilor al Uniunii Europene și cu alte rețele europene ale autorităților locale și regionale (inclusiv cu rețeaua orașelor interculturale) pentru:

- a. Înființarea unui mecanism permanent de monitorizare a manifestării discriminării, rasismului și xenofobiei la nivel local;
- b. Crearea unei baze juridice și financiare pentru instituționalizarea birourilor locale împotriva discriminării în zonele cu un nivel ridicat al imigrației. Legislația națională ar trebui să stabilească standardele de bază pentru funcționarea unor astfel de birouri.

H. Extremismul politic, rasismul, discursul xenofob și anti-imigranți

49. Îndemnăm toți liderii politici ca, în eforturile de a răspunde în mod convingător îngrijorărilor publice reale și legitime cu privire la imigrația excesivă sau ilegală, să reziste în fața ascensiunii partidelor xenofobe sau rasiste și să aibă grijă să nu urmărească obținerea de avantaje politice prin incitarea sau folosirea neliniștii publice privind imigranții sau persoanele de origine imigrantă. Având în minte acest lucru, îndemnăm Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei să își continue eforturile pentru promovarea unor standarde etice cât mai înalte de conduită politică privind problemele legate de rasă, origine etnică și națională și religie, utilizând pe deplin Carta Partidelor Politice Europene pentru o Societate Non-Rasistă semnată de Președintele său și de Președintele parlamentului European în 2003.
50. Invităm Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei să numească un raportor pentru extremism politic și să organizeze un forum anual privind extremismul – ce urmează a fi denumit Colocviul Stieg Larsson.

I. Colaborarea cu vecinii

51. Îndemnăm Comitetul de Miniștri să ofere un statut special în cadrul Consiliului Europei – implicând o relație mai apropiată decât statutul de Observator – țărilor de pe țărmurile de sud și est ale Mării Mediterane și din Asia centrală care solicită acest lucru și care doresc să adere la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.
52. Țările cărora se acordă acest statut ar trebui să fie încurajate să devină membri deplin ai structurilor Consiliului Europei, cum ar fi Centrul Nord-Sud sau Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, mai bine cunoscută sub numele de Comisia de la Veneția. Ele ar trebui, de asemenea, invitate să se alăture membrilor deplin ai Forumului pentru Viitorul Democrației al Consiliului Europei și să se implice în finanțarea și administrarea unei școli de studii politice.
53. Toate activitățile desfășurate împreună de Consiliul Europei și țările vecine beneficiare ale noului statut – inclusiv cele menționate în paragraful precedent

– ar trebui să fie grupate împreună și coordonate de o „inițiativă pentru vecinătate”, susținută de un fond la care membrii pot face contribuții voluntare.

54. Consiliul Europei ar trebui să adreseze Ligii Statelor Arabe o ofertă de parteneriat, conform căreia cele două organizații ar putea lucra împreună pentru a asigura utilizarea deplină a tuturor instrumentelor disponibile pentru drepturile omului de către țările arabe.

J. Implementarea propunerilor noastre

55. Îl invităm pe Secretarul General al Consiliului Europei să numească un reprezentant special de rang înalt care ar putea fi mandatat să aducă la cunoștința liderilor politici conținutul acestui raport și să monitorizeze implementarea sa, cu ajutorul unui grup de lucru responsabil pentru asigurarea coerenței implementării recomandărilor acestui raport în cadrul Organizației.
56. Solicităm Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei să elaboreze un plan de acțiune care să reflecte principalele recomandări ale acestui raport, având în vedere prezentarea sa pentru adoptare în cadrul unei întâlniri la nivel înalt din viitorul apropiat.
57. Invităm Consiliul Europei să elaboreze un cod de bune practici privind „coexistența în diversitate și libertate în Europa” bazat pe recomandările acestui raport și pe standardele juridice existente ale Consiliului Europei, precum și pe baza altor texte de referință, cum ar fi Cartea Albă privind Dialogul Intercultural adoptată în 2008.
58. Îndemnăm Secretarul General să facă propuneri Comitetului de Miniștri în vederea simplificării și raționalizării mecanismelor Consiliului Europei, pentru a produce mai puține rapoarte, dar cu un caracter mai incisiv și mai lizibil, care pot avea un impact mai mare asupra opiniei publice și factorilor de decizie din statele membre.
59. Solicităm guvernelor Poloniei și Ucrainei, în calitate de deținătoare ale președințiilor Uniunii Europene, respectiv a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, în toamna anului 2011, să convoace o întâlnire comună la nivel înalt Consiliul Europei – Uniunea Europeană privind diversitatea, în cadrul căreia statele membre ale ambelor organizații ar trebui să ia în considerare problemele ridicate în acest raport și să ajungă la un acord privind o strategie comună de acțiune în domeniul diversității și drepturilor omului.

Anexa 1: Termeni de referință ai Grupului

1. Studiu

A fi cetățean european înseamnă a fi membru al unei comunități bazate pe exercitarea deplină a drepturilor individuale – garantate de guverne alese în mod democratic și protejate de un sistem judiciar imparțial și independent – dar și pe toleranță, respect reciproc și acceptarea diversității. Înseamnă, de asemenea, acceptarea anumitor obligații privind respectul pentru ceilalți, respectarea regulilor democrației și contribuția la dezvoltarea unei societăți corecte și coezive.

Acest „model european” este în prezent în pericol datorită resurgenței intoleranței și discriminării. În decursul ultimilor ani, toate statele membre ale Consiliului Europei au fost afectate de deteriorarea legăturilor sociale, radicalizare și creșterea decalajelor dintre diverse comunități din cadrul societăților noastre. Aceste evoluții îngrijorătoare subminează coeziunea societăților noastre europene și ar putea compromite *acquis*-ul democratic al Europei.

Consiliul Europei, în calitate de protector al Convenției Europene a Drepturilor Omului, are responsabilitatea de a apăra – împreună cu alți parteneri internaționali – valorile democrației, drepturilor omului și statului de drept, care reprezintă precondiții fundamentale pentru securitatea și stabilitatea Europei. A învăța „cum să trăim împreună” este o parte esențială a conceptului de „securitate soft”. Coexistența armonioasă între membrii unei societăți oferă cea mai bună garanție a solidității și progresului său.

Pentru a ajuta Consiliul Europei să gestioneze aceste provocări, Secretarul General și viitoarea Președinție Turcă a Comitetului de Miniștri au propus, cu ocazia Sesiunii Ministeriale din mai 2010 crearea unui „Grup de Persoane Eminente” pentru pregătirea unui raport care va servi drept bază pentru o posibilă acțiune viitoare a Consiliului Europei. Termenii de referință au Grupului includ:

1. evaluarea gravității riscurilor prezentate de creșterea intoleranței și răspândirea unor abordări „comunitare” asupra valorilor Consiliului Europei;
2. identificarea surselor acestor fenomene (ideologice, morale, religioase, economice, sociale și culturale ș.a.m.d.);
3. definirea unui nou concept al „coexistenței” care ar putea fi propus cetățenilor societăților europene.

2. Membrii Grupului

Grupul va fi alcătuit din nouă persoane de rang înalt care dispun de expertiza necesară și de interesul specific asupra acestei teme. Componenta sa va asigura, pe cât posibil, o distribuție geografică echilibrată, o reprezentare egală a femeilor și bărbaților, precum și o diversitate de profiluri profesionale. Un raportor va fi responsabil pentru pregătirea proiectului de raport.

Membrii sunt:

1. Joschka Fischer (Germania, Președinte)
2. Emma Bonino (Italia)
3. Timothy Garton Ash (Marea Britanie)
4. Martin Hirsch (Franța)
5. Danuta Hübner (Polonia)
6. Ayşe Kadioğlu (Turcia)
7. Sonja Licht (Serbia)
8. Vladimir Lukin (Federația Rusă)
9. Javier Solana (Spania)

Raportorul este Edward Mortimer (Marea Britanie)

Metodologie

Grupul Persoanelor Eminente va fi susținut de Secretariatul Consiliului Europei (Directoratul de Planificare Politică) în vederea organizării și pregătirii întâlnirilor sale. El se va reuni de șase ori în intervalul cuprins între octombrie 2010 și mai 2011. Costurile sale operaționale vor fi acoperite de Guvernul Turciei.

Anexa 2: Întâlniri ale Grupului și persoane intervievate

Prima întâlnire (Strasbourg, 15 octombrie 2010)

- Gabriella Battaini-Drăgoni, Director General pentru Educație, Cultură și Patrimoniu, Tineret și Sport, Coordonator pentru Dialog Intercultural și al Campaniei Anti-Discriminare a Consiliului Europei
- Thomas Hammarberg, Comisar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei
- Niels Muiznieks, Președinte al Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI)

A II-a întâlnire (Budapesta, 2 decembrie 2010)

- Zoltán Balog, Secretar de Stat pentru Incluziune Socială, Ungaria
- Costel Bercuș, Președinte al Comitetului Director, Fondul pentru Educația Romilor
- Mesaj video de la Lívia Járóka, Membru al Parlamentului European
- Rob Kushen, Director Executiv, Centrul European pentru Drepturile Romilor
- Osman Balić, Coordonator al ONG-ului Liga pentru Deceniul Incluziunii Romilor 2005-2015, Serbia
- Istvan Gyarmati, Ambasador, Ungaria
- Gyorgy Makula, Purtător de cuvânt al Poliției Ungare, Secretar General al Organizației Fraterne a Polițiștilor Romi Europeni (Faerleo)
- Katalin Bársony, Director, Fundația Romedia, Ungaria

A III-a întâlnire (Istanbul, 13 și 14 ianuarie 2011)

- Întâlnire cu Patriarhul Ecumenic al Bisericii Ortodoxe Grecești
- Întâlnire cu Ahmet Davutoglu, Ministru al Afacerilor Externe al Turciei, Președinte al Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei
- Ayhan Kaya, Universitatea Istanbul Bilgi
- Ferhat Kentel, Universitatea Istanbul Sehir
- Familie Arslan, Rețeaua Europeană a Profesioniștilor Musulmani

A IV-a întâlnire (Madrid, 14 și 15 februarie 2011)

- Jorge Sampaio, Înalt Reprezentant al ONU pentru Alianța Civilizațiilor
- Gabriella Battaini-Dragoni, Director General pentru Educație, Cultură și Patrimoniu, Tineret și Sport, Coordonator pentru Dialog Intercultural și al Campaniei Anti-Discriminare a Consiliului Europei
- Mukti Jane Campion, Director, *Culture Wise* (Marea Britanie)
- Joan-Andreu Rocha Scarpetta, Prodecan pentru Jurnalism, Universitatea Abat Oliba CEU din Barcelona (Spania)
- Manuela Mesa, Director al CEPAZ, Fundația Culturală a Păcii (Madrid)
- Catherine Fieschi, Director al *Counterpoint* (Marea Britanie) și Sabine Selchow, Cercetător, Programul pentru Societatea Civilă Globală, *London School of Economics*

A V-a întâlnire (Bruxelles, 17 și 18 martie 2011)

- Cecilia Malmström, Comisar European pentru Afaceri Interne
- Pierre Mirel, Director pentru Balcanii de Vest, Directoratul General pentru Extindere, Comisia Europeană
- Keith Whitmore, Președinte al Congresului Puterilor Locale și Regionale al Consiliului Europei
- Roman Jaborkhel, Departamentul de Cultură, Orașul Lublin, Polonia
- Berend de Vries, Viceprimar, Orașul Tilburg, Olanda
- Nazia Hussain, Director al Proiectului Fundațiilor pentru o Societate Deschisă „Acasă în Europa”
- Alard du Bois-Reymond, Director, Biroul Federal Elvețian pentru Imigrație
- Vincent Berger, Jurisconsult, Curtea Europeană a Drepturilor Omului
- Ilze Brands Kehris, Director al Biroului Înaltului Comisar pentru Minorități Naționale al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)

A VI-a întâlnire (întâlnire pentru elaborarea documentului, Salzburg, 7 și 8 aprilie 2011)

Anexa 3: Bibliografie selectivă

1. Consiliul Europei

Convenții și Carte

Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și Libertăților fundamentale, 1950

Carta socială europeană (revizuită), 1996

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, 1995

Convenția asupra participării străinilor în viața publică la nivel local, 1992

Convenția asupra criminalității informatice – Protocol adițional privind incriminarea actelor de natură rasistă și xenofobă comise prin intermediul sistemelor informatice, 2003

Alte texte adoptate și documente de referință

Comitetul de Miniștri

Interacțiunea dintre imigranți și societățile de primire – Recomandarea CM/Rec(2011)1

Validarea competențelor imigranților – Recomandarea CM/Rec(2011)2

Carta Consiliului Europei asupra educației pentru cetățenie democratică și educația drepturilor omului – Recomandarea CM/Rec(2010)7

Educația Romilor și Nomazilor în Europa – Recomandarea CM/Rec(2009)4

Cartea albă asupra dialogului intercultural, 2008

Îmbunătățirea accesului la locuri de muncă al imigranților și persoanelor de origine imigrantă – Recomandarea CM/Rec(2008)10

Dimensiunea religiilor și convingerilor religioase în cadrul educației interculturale – Recomandarea CM/Rec(2008)12

Politicile pentru Romi și Nomazi în Europa – Recomandarea CM/Rec(2008)5

Promovarea integrării copiilor de imigranți sau de origine imigrantă – Recomandarea CM/Rec(2008)4

Proiecte de viață în favoarea imigranților minori neînsoțiți – Recomandarea CM/Rec(2007)9

Adunarea Parlamentară

Protecția minorităților în Europa: bune practici și lacune în aplicarea normelor comune – Recomandarea 1904 (2010)

Islamul, islamismul și islamofobia în Europa – Rezoluția 1743 (2010)

Ascensiunea recentă a discursului național securitar în Europa – Rezoluția 1760 (2010)

Discriminarea pe baza orientării sexuale și a identității de gen, raport, 2010

Solicitanții de azil romi din Europa – Rezoluția 1768 (2010)

Lupta împotriva extremismului: realizări, deficiențe și eșecuri – Rezoluția 1754 (2010)

Combaterea antisemitismului în Europa – Rezoluția 1563 (2007)

Programe de regularizare pentru imigranții ilegali – Rezoluția 1568 (2007)

Congresul Puterilor Locale și Regionale

Integrarea culturală a femeilor musulmane în orașele europene – Rezoluția 318 (2010)

Orașe interculturale – Rezoluția 280 (2009)

Dialogul intercultural și inter-religios: o oportunitate pentru democrația locală – Recomandarea 245 (2008)

Comisarul pentru Drepturile Omului

Al IV-lea raport trimestrial de activitate 2010

Rapoarte anuale de activitate 2009 și 2010

Criminalizarea imigrației în Europa: implicații pentru drepturile omului, CommDH/IssuePaper(2010)1

Drepturile fundamentale ale imigranților ilegali din Europa, CommDH/IssuePaper(2007)1

Discursurile populiste stigmatizează musulmanii europeni, *Carnetele drepturile omului*, 28 octombrie 2010

Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI)

Raport anual al activităților ECRI – 2009 (2010)

Recomandări de politică generală

Alte publicații și situri Internet

Consiliul Europei și Romii, 40 de ani de acțiune, Jean-Pierre Liégeois, edițiile Consiliului Europei, 2010

Dialogul intercultural în arhitectura Convenției Europene a Drepturilor Omului, Patricia Wiater, *Council of Europe Publishing*, 2010

Imigranții și descendenții lor – Ghid al politicilor bunăstării în societățile pluraliste, *Council of Europe Publishing*, 2010

Cum să trăim în diversitate – Planuri de lecții pentru licee, Council of Europe Publishing, 2010

Configurații instituționale și cetățeni: cadre juridice și politice pentru interacțiune în societățile pluraliste, *Tendințe ale coeziunii sociale* nr. 21, Council of Europe Publishing, 2009

Manual asupra discursului urii, 2009

Mass-media și diversitatea: Promovarea accesului minorităților la mass-media – etapele următoare, Raport final al campaniei Consiliului Europei „Spuneți NU discriminării”, 2009

Manual de drept european în domeniul nediscriminării, Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Agenția Europeană pentru Drepturi Fundamentale, 2011

2. Uniunea Europeană

Proiect pentru Europa anului 2030 – Provocări și oportunități, Raport al Grupului de Reflecție al Consiliului European privind viitorul UE până în 2030

Manual asupra integrării pentru factori de decizie și specialiști – Comisia Europeană, 2010

Portalul european al integrării

Discriminarea în cadrul UE în 2009 – Eurobarometru Special 317, 2009

Legăturile dintre imigrație și discriminare – Rețeaua Europeană a Experților Juridici în domeniul nediscriminării, Olivier de Schutter, Directoratul General al Comisiei

Europene pentru Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Oportunități Egale, 2009

Practici sindicale de luptă împotriva discriminării și pentru promovarea diversității, Luxemburg, *Publications Office of the European Union*, 2010

Diversitatea mass-media: pulsul diversității în media europeană – Comisia Europeană, 2009

Imigrația ilegală: numărătoarea imposibilă – date și tendințe europene, proiect finanțat de Comisia Europeană, DG Cercetare, Al VI-lea Program Cadru (2009), raport final

TE-SAT 2010: UE – situația terorismului și raport al tendințelor, EUROPOL, 2010

Agenția Europeană a Drepturilor Fundamentale (FRA)

Discriminarea multiplă, studiu EU-MIDIS privind minoritățile și discriminarea în cadrul UE, 2010

Conștientizarea drepturilor și structuri de garantare a egalității. Consolidarea arhitecturii drepturilor fundamentale în cadrul UE, III, studiu EU-MIDIS privind minoritățile și discriminarea în cadrul UE, 2010

Antisemitismul, privire de ansamblu asupra situației din Uniunea Europeană în perioada 2001-2008, 2009

Raport *Data Focus*: Musulmanii, studiu EU-MIDIS privind minoritățile și discriminarea în cadrul UE, 2009

3. Alte organizații internaționale

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) – Crime cauzate de ură în regiunea OSCE – incidente și răspunsuri – Raport anual 2009, 2010

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa – Înaltul Comisar pentru Minorități Naționale – Recomandări tematice 1996-2008, 2010

Poliția, romii și populația Sinti: bune practici în consolidarea încrederii și înțelegerii, *SPMU Publication Series* Vol. 9, OSCE 2010

Organizația Internațională a Migrației (IOM) – Raportul mondial privind migrația în 2010 : Viitorul migrației. Crearea de capacități pentru schimbare, 2010

Organizația Internațională a Migrației – Rețeaua independentă a experților în domeniul migrației forței de muncă și integrării: Migrația, ocuparea forței de muncă și politici de integrare pe piața muncii în cadrul Uniunii Europene, 2000-2009

Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) – Perspective asupra migrației internaționale, 2010

Intoleranța și discriminarea împotriva creștinilor: excluderea, marginalizarea și interzicerea drepturilor, Raport al mesei rotunde OSCE/ODIHR, 2009

Alianța ONU a Civilizațiilor, Raport al Grupului de înalt nivel – New York, 2006

Recomandări privind conduita poliției în societățile multi-etnice, Biroul Înaltului Reprezentant pentru Minorități Naționale, OSCE, 2006

4. Alte publicații

Situația minorităților și popoarelor indigene în lume, Grupul Internațional pentru Drepturile Minorităților, 2010

Opiniile nefavorabile la adresa evreilor și musulmanilor sunt în creștere în Europa, *Pew Global Attitudes Project*, 2008

Percepții asupra criminalității și victimizării în Europa: contează imigrația? Centrul de Studii Economice *Antonveneta*, 2011

Musulmanii în Europa: raport în 11 orașe ale Uniunii Europene, Fundațiile pentru o Societate Deschisă, 2010

Combaterea crimelor și violențelor rasiste: mărturii și strategii de susținere – Rețeaua Europeană împotriva Rasismului și Consiliul nord-irlandez pentru Minorități Etnice (NICEM), 2009

Fitzgerald, J., K. A. Curtis și C. L. Corliss: „Publicuri neliniștite: îngrijorări privind criminalitatea și imigrația” în *Proces-verbal al Întâlnirii Anuale a Societății Internaționale pentru Psihologie Politică*, Dublin, *Trinity College*, 2009

Camera Lorzilor, Impactul economic al imigrației, *House of Lords*, 2008

Süssmuth R., Structurarea imigrației și încurajarea imigrației, Comisia Independentă pentru Imigrația din Germania, Berlin, 2001

Rețeaua Internațională împotriva Urii pe Internet (INACH), Raport 2010

Ashutosh Varshney, Conflictele etnice și viața civică: hindușii și musulmanii în India, *Yale University Press*, 2002 și 2003

Romii în Italia: briefing adresat Comisiei Europene, Fundațiile pentru o Societate Deschisă, 2010

Gianni Betto, „Imaginea imigrantului în mass-media italiene”, 2010

M. J. Champion, „Uite cine vorbește” – diversitatea culturală, serviciul public de radiodifuziune și dezbateră națională, Nuffield College Oxford, 2005

A. Altikriti și A. Faliq, Islamofobia și ura anti-musulmană: cauze și remedii, Fundația Cordoba, 2010

Anexa 4: Membri ai Grupului

Joschka Fischer (Președinte)

Joseph Martin (“Joschka”) Fischer este un politician german, membru al Alianței '90/Verzii. A fost Ministru de Externe și Vice-Cancelar al Germaniei în perioada 1998-2005.

Emma Bonino

Emma Bonino este Vicepreședinte al Senatului italian. A fost Ministru pentru Comerț Exterior și Afaceri Europene. În perioada 1994-1999, a îndeplinit funcția de Comisar European pentru Ajutor Umanitar, Pescuit, Politici de Consum, Protecția Consumatorului și Siguranță Alimentară.

Timothy Garton Ash

Timothy Garton Ash este profesor de Studii Europene în cadrul Universității din Oxford. Este autorul a nouă cărți pe marginea „istoriei prezentului”, care au schițat transformarea Europei în ultimii 40 de ani. Rubrica sa săptămânală din cotidianul britanic *Guardian* este foarte citită pe întregul continent.

Martin Hirsch

Martin Hirsch a îndeplinit funcția de Înalt Comisar francez pentru Solidaritate Activă împotriva Sărăciei și Înalt Comisar pentru Tineret, iar în prezent este Președintele Agenției pentru Serviciu Civic. De asemenea, a fost președinte al Emmaüs France.

Danuta Hübner

Danuta Hübner este o economistă, profesoară și factor de decizie polonez. A fost Ministru polonez al Afacerilor Europene și responsabil al Comisiei Europene pentru politici regionale. Din 2009, este Membră a Parlamentului European.

Ayşe Kadioğlu

Ayşe Kadioğlu este profesoară de Științe Politice la Universitatea Sabancı din Istanbul. În anul universitar 2009-2010 a fost profesor asociat în cadrul Universității din Oxford. Este Doctor în Științe Politice al Universității din Boston (1990) și deține un Master în Relații Internaționale la Universitatea din Chicago (1984).

Sonja Licht

Sonja Licht este sociolog de renume internațional, activistă politică și pentru drepturile omului. A participat la mișcarea dizidentă iugoslavă de la sfârșitul anilor '60, iar două decenii mai târziu a fondat multe ONG-uri locale și internaționale, inclusiv o serie de organizații ale femeilor.

Vladimir Lukin

Vladimir Lukin este Comisar pentru Drepturile Omului al Federației Ruse din 2004 și Președinte al Comitetului Paralimpic Rus. Absolvent al Institutului de Stat „Lenin” pentru Educație, Vladimir Lukin deține, de asemenea, o diplomă în științe și a lucrat timp de câțiva ani ca cercetător.

Javier Solana

Javier Solana Madariaga este un fizician și politician spaniol. A deținut mai multe posturi în cadrul cabinetului (Ministru al Culturii, Ministru al Educației și Științei, Ministru al Afacerilor Externe), și a fost Secretar General al NATO și al Consiliului Uniunii Europene. A fost primul Înalt Reprezentant al UE pentru Politica Externă și de Securitate Comună.

Edward Mortimer (raportor)

Edward Mortimer este un autor și jurnalist englez, în prezent Vicepreședinte senior și Director de Program al Seminarului Global de la Salzburg. În perioada 2001-2006 a fost Director de Comunicare în cadrul Biroului Executiv al Secretarului General al ONU, Kofi Annan.

Membri ai personalului Consiliului Europei care au ajutat la pregătirea raportului

Directoratul General pentru Democrație și Afaceri Politice: Piotr Świtalski (Director pentru Planificare Politică); Mehdi Remili; Rebecca Scaife; Jane Wodey; Demian Podolskyi; Anna Dolgikh

Directoratul de Comunicare: Daniel Höltingen (Director)